

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Ольга КІБІК
Олеся КОРНІЛОВА
Вячеслав КОТЛУБАЙ

ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ.
ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ

Навчально-методичний посібник

Одеса
Фенікс
2025

УДК 330 (075.8):352/354
К 38

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 6 від 29 квітня 2025 р.)*

Автори:

Кібік Ольга – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія» (ORCID ID 0000-0001-9587-578X);

Корнілова Олеся – PhD, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія» (ORCID ID: 0000-0001-5022-7033);

Котлубай Вячеслав – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія» (ORCID ID).

Рецензенти:

Липинська О. А. – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка»;

Жихарєва В. В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Одеського національного морського університету.

Кібік О., Корнілова О., Котлубай В.

К 38 Економіка та врядування. Публічна економіка та фінанси : навч.-метод. посібник [Електронне видання] / О. Кібік, О. Корнілова, В. Котлубай ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 119 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/30433> ; DOI: 10.32837/11300.30433

ISBN 978-617-8430-80-1

Навчально-методичний посібник відповідає програмі навчальних дисциплін «Економіка та врядування» і «Публічна економіка та фінанси». У посібнику представлено завдання, кейси, тести, питання для обговорення, теми доповідей, питання для підготовки до екзамену, а також рекомендований перелік джерел.

УДК 330 (075.8):352/354

ISBN 978-617-8430-80-1

© О. Кібік, О. Корнілова, В. Котлубай, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ	6
ТЕМА 1.1. Економічні структури суспільств як чинники розвитку публічного управління господарськими процесами	6
ТЕМА 1.2. Порівняльний аналіз публічного управління розвитком економічних систем в умовах сталого розвитку	10
ТЕМА 1.3. Сучасний вибір стратегії трансформації економічної системи держави в умовах глобальних структурних зрушень	14
ТЕМА 1.4. Мікроекономічний вибір і ефективність конкурентних ринків	17
ТЕМА 1.5. Концепція ефективності і публічна політика	20
ТЕМА 1.6. Економічні аспекти аналізу публічної політики. аналіз вигід і витрат	23
ТЕМА 1.7. Макроекономічна рівновага та макроекономічна нестабільність	26
ТЕМА 1.8. Теорія публічних фінансів	30
ТЕМА 1.9. Публічні надходження і публічні видатки	33
ТЕМА 1.10. Державний бюджет і бюджетний процес	37
ТЕМА 1.11. Державна підтримка інноваційно-інвестиційних процесів та проєктів	40
ТЕМА 1.12. Державне регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі	44
ТЕМА 1.13. Державне регулювання процесів тінізації економічної системи	47
ТЕМА 1.14. Державне регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи	52
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ»	55
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ»	58
РОЗДІЛ 2. ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ	69
ТЕМА 2.1. Засади формування публічної фінансово-економічної системи	69
ТЕМА 2.2. Бюджетна система як основа публічних фінансів	73
ТЕМА 2.3. Джерела формування та методи мобілізації публічних доходів	77
ТЕМА 2.4. Сутність та сфери публічних видатків	80
ТЕМА 2.5. Управління державним боргом	84
ТЕМА 2.6. Нормативно-правова база управління публічними фінансами в Україні	87
ТЕМА 2.7. Програмноцільовий метод у бюджетному процесі	90
ТЕМА 2.8. Державна підтримка місцевих бюджетів	93
ТЕМА 2.9. Механізми запровадження громадського бюджету	97
Опис змісту індивідуального завдання	100
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ»	101
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ»	112
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	115

ВСТУП

У сучасному світі, в умовах глобалізації, економічних криз та швидких технологічних змін, країни стикаються з необхідністю реформувати свої економічні системи. Проблеми управління публічними фінансами, мобілізація доходів та ефективне витрачання бюджетних коштів стають основними викликами для урядів. Знання з дисциплін «Економіка та врядування» та «Публічна економіка та фінанси» дозволяють фахівцям не тільки розуміти внутрішні економічні процеси, але й брати участь у розробці і реалізації політик, що сприяють економічному зростанню та соціальному добробуту.

Державні фінанси є основою для забезпечення функціонування державних інститутів, соціальних програм та інфраструктури. Вивчення дисципліни «Публічна економіка та фінанси» дає здобувачам можливість отримати знання з управління державними доходами, витратами, боргами, а також принципами бюджетного процесу. Це особливо актуально в умовах економічних труднощів, коли кожен ресурс повинен бути використаний максимально ефективно для забезпечення стабільності і розвитку.

Сучасний розвиток економічних систем неможливий без належного публічного управління. Знання принципів, моделей та інструментів публічного управління, отримані в межах дисципліни «Економіка та врядування», дозволяють майбутнім фахівцям ефективно реалізовувати економічні політики, координувати діяльність органів влади і взаємодіяти з приватним сектором, що сприяє досягненню сталого економічного розвитку.

Управління економічними процесами вимагає постійного аналізу та адаптації до змін, що відбуваються у світовій економіці. Вивчення економічних структур, аналізу публічної політики та оцінки ефективності державних програм дає змогу фахівцям розробляти політики, спрямовані на забезпечення макроекономічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності країни.

Актуальність вивчення дисциплін «Економіка та врядування» та «Публічна економіка та фінанси» полягає в тому, що вони забезпечують студентів необхідними знаннями і навичками для ефективного управління публічними ресурсами, формування економічної політики, а також сприяють сталому економічному розвитку і інтеграції в міжнародну економічну спільноту. В умовах швидких економічних змін, реформ та глобалізації ці дисципліни є основою для підготовки професіоналів, здатних приймати обґрунтовані рішення та досягати позитивних економічних результатів на рівні держави та суспільства.

Навчально-методичний посібник призначений допомогти у вивченні зазначених дисциплін. Метою навчально-методичного посібника є надання системного характеру самостійній роботі здобувачів у процесі формування необхідного рівня знань та навичок, передбачених освітньо-кваліфікаційними характеристиками спеціальностей.

Дисципліни вивчаються здобувачами вищої освіти різних освітніх рівнів. Дисципліни мають на меті формування у здобувачів глибоких знань та практичних навичок щодо ефективного управління економічними процесами на рівні держави, що є необхідним для забезпечення сталого розвитку країни, підвищення рівня економічної безпеки та конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Метою викладання дисциплін є ознайомлення з основними процесами в сфері публічної економіки, управління та фінансів. Особлива увага приділяється важливості державного управління для забезпечення соціально-економічної стабільності країни. Навчання дисциплін сприяє розвитку критичного мислення та здатності приймати обґрунтовані управлінські рішення в умовах постійних економічних викликів.

Оволодіння курсами «Економіка та врядування» і «Публічна економіка та фінанси» передбачає вивчення широкого спектра тем, що охоплюють як теоретичні й практичні аспекти публічної політики. Здобувачі отримують теоретичні знання через лекції, набувають практичних навичок під час виконання завдань у рамках практичних занять та самостійної роботи. Зокрема, теми курсу охоплюють аналіз економічних структур

суспільства, порівняльний аналіз публічного управління, ефективність конкурентних ринків, теорію публічних фінансів, аналіз публічних видатків і доходів, державну підтримку інновацій тощо.

Важливою складовою курсу є підготовка до складання екзамену, що дає змогу перевірити рівень засвоєння матеріалу, а також вміння застосовувати набуті знання на практиці. Курси передбачають активну участь здобувачів у дискусіях, виконання аналітичних завдань, а також аналіз реальних економічних ситуацій. Це дозволяє здобувачам розвинути навички самостійної роботи та застосовувати набуті знання для вирішення конкретних управлінських завдань у публічній сфері.

Проводиться аудиторне навчання із можливістю застосування електронного навчання і дистанційних освітніх технологій.

Методи, які використовуються під час навчання: лекції, практичні заняття, презентації, самостійна робота, консультації, групові дискусії.

Підсумковою формою контролю є екзамен.

Навчальний посібник призначений для здобувачів вищої освіти різних рівнів, практичних робітників у сферах економічної, юридичної діяльності та публічного управління.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо опанування навчальних дисциплін здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь здобувача правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Задовільно	
64-73	D		
60-63	E	Незадовільно	не зараховано
1-59	Fx		

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ

ТЕМА 1.1. ЕКОНОМІЧНІ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВ ЯК ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКИМИ ПРОЦЕСАМИ

Лекційні питання

1. Організація господарського життя суспільства.
2. Основні фактори суспільного виробництва.
3. Типологізація і порівняння економічних систем.

1. Організація господарського життя суспільства

Організація господарського життя суспільства є складним і багатограним процесом, який забезпечує стабільне функціонування економіки та добробут громадян. Вона включає основні компоненти: виробництво, розподіл, обмін та споживання [3]. Виробництво є процесом створення товарів і послуг, що задовольняють потреби суспільства. Розподіл визначає, як вироблені товари і послуги розподіляються серед членів суспільства, зокрема через ринок, державу чи інші механізми.

Обмін включає процеси купівлі-продажу товарів і послуг, які забезпечують рух ресурсів від виробника до споживача. Споживання є кінцевим етапом економічної діяльності, де товари і послуги використовуються для задоволення потреб [1]. Всі ці елементи взаємопов'язані і утворюють цілісну систему, яка забезпечує функціонування економіки.

Організація господарського життя включає також економічні інститути, такі як банки, біржі, страхові компанії, які забезпечують стабільність і розвиток економічної системи. Важливу роль відіграє державне регулювання, яке створює правову та економічну основу для функціонування ринку. Розвиток технологій і інновацій також є ключовим чинником, який сприяє підвищенню ефективності господарського життя [4].

Соціальні аспекти, такі як зайнятість, доходи і соціальні гарантії, забезпечують соціальну стабільність і добробут громадян. Екологічні аспекти організації господарського життя включають заходи з охорони навколишнього середовища і сталого розвитку.

2. Основні фактори суспільного виробництва

Особливості національної економіки та її функціонування визначаються впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Зовнішні фактори, тобто ті, які перебувають поза контролем держави, включають економічні, політичні, демографічні та культурні аспекти. Внутрішні чинники, що діють у межах країни, зумовлені специфікою розвитку та можуть контролюватися державою. До них належать економіко-географічні, економічні, соціально-демографічні, інфраструктурні, суспільно-політичні, екологічні й організаційно-управлінські фактори [2].

Зовнішня економічна складова охоплює аналіз міжнародного поділу праці, що впливає на характеристику національної економіки; роль країни у світовій економіці; ситуації, як-от «торговельні війни» або коливання світової економіки. Політичний аспект зовнішніх факторів проявляється через відносини держави з іншими країнами: зовнішню політику, участь у торговельно-політичних чи військово-політичних союзах або ж конфлікти й стан війни. У свою чергу, демографічні зовнішні фактори пов'язані зі змінами у міграційних потоках робочої сили і ризиками їх впливу на рівень зайнятості в країні.

Економіко-географічні внутрішні фактори стосуються аналізу розташування країни та забезпеченості природними ресурсами. Внутрішні економічні чинники охоплюють структуру національної економіки, структурну політику держави, розвиток ринкової інфраструктури (банки, страхові компанії), фінансову стабільність (бюджетна політика, витрати та надходження).

Соціально-демографічний аспект дає змогу оцінити населення як ключовий елемент економічного потенціалу. Це включає рівень зайнятості та безробіття, якість життя, доходи, освіту та інші важливі показники. Організаційно-управлінські складові стосуються функціонування економічного управління в країні: структури органів влади, їхніх цілей, методів і механізмів управління [5].

Кожен з цих факторів має важливе значення для розуміння характеру розвитку національної економіки і спрямованості її функціонування в умовах сучасного світу.

3. Типологізація і порівняння економічних систем

Економічна система являє собою цілісну та впорядковану сукупність елементів національної економіки, до основних складових якої належать:

- соціально-економічні відносини, що базуються на формах власності на ресурси й результати господарської діяльності, які характерні для кожної конкретної економічної системи;
- організаційні форми економічної діяльності;
- господарський механізм, тобто спосіб регулювання економічних процесів на макроекономічному рівні;
- економічні зв'язки між суб'єктами господарювання.

Економічну систему можна розглядати як одну із підсистем суспільства, яка включає в себе сукупність усіх складових економіки: галузей, підприємств, індивідуальних господарств, а також людей як учасників виробничого процесу, природне середовище і виробничі відносини.

Залежно від специфічних рис основних елементів економічної системи виділяють такі її типи:

- традиційна система (на основі натурального господарства);
- ринкова система;
- планово-централізована система;
- змішана економіка;
- перехідна економічна система [2].

Кожен із цих типів має власний механізм регулювання економічних процесів. У ринкових умовах це ринковий механізм; у планово-централізованій системі – адміністративно-командна модель; у змішаній економіці – поєднання ринкових інструментів та державного регулювання.

Ринкова економіка функціонує завдяки механізму саморегулювання. Він заснований на принципах економічної свободи, взаємодії попиту й пропозиції, вільного ціноутворення та конкуренції. Основним недоліком є періодичні економічні кризи, що супроводжуються безробіттям і зростанням інфляції. Водночас перевагами виступають ініціативність, висока активність підприємців, автоматичний розподіл ресурсів між галузями та здатність швидко реагувати на зміну ринкової ситуації.

Адміністративно-командний механізм функціонує за рахунок жорсткого централізованого управління, що базується на директивному плануванні. У цій системі дії виробників регламентуються державними планами: визначається не лише обсяг і вид продукції, але й місце її реалізації та ціна. Такий підхід виключає ініціативність і самостійність виробників, спричиняє обмеження економічної свободи й конкуренції, позбавляючи стимулів до ефективної праці [4]. Результатом є постійний дефіцит товарів і незадоволений попит.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість економічних структур для розвитку публічного управління господарством.

2. Основні типи економічних структур суспільств та їх вплив на публічне управління.

3. Вплив економічної структури суспільства на ефективність державного управління.

4. Роль ринкових та неринкових економічних структур у формуванні публічної політики.

5. Сутність поняття економічної структури суспільства: історичні та сучасні підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. У країні з централізованою економічною структурою уряд зіштовхнувся з проблемою неефективного управління державними підприємствами, що призводить до економічного спаду. Керівництво країни планує реформувати економічну структуру, впроваджуючи ринкові механізми для покращення продуктивності та ефективності управління. Вам, як економічному раднику, необхідно розробити концепцію реформування економічної структури: визначити сутність поняття економічної структури, сформулювати основні завдання реформування, а також описати принципи та елементи ефективної економічної системи.

Ситуація 2. У країні з ринковою економічною структурою уряд прагне підвищити ефективність державного управління через залучення приватного сектору до публічних проєктів. Завдання - розробити систему публічно-приватного партнерства. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями розвитку публічно-приватного партнерства.

Ситуація 3. У країні з перехідною економікою уряд вирішив впровадити інноваційну економічну політику для стимулювання економічного розвитку та залучення інвестицій. Потрібно створити модель інноваційної економіки для країни. Визначте основні напрями інноваційного розвитку та опишіть процеси, які допоможуть підвищити конкурентоспроможність економіки.

Питання для самоконтролю

1. Що таке економічна структура суспільства, і які її основні елементи?
2. Як взаємопов'язані економічна структура суспільства та система публічного управління?
3. Які основні типи економічних структур виділяють у сучасній економічній науці?
4. Яким чином трансформація економічної структури впливає на механізми публічного управління?
5. Які історичні приклади демонструють вплив економічної структури на розвиток управлінських підходів у господарських процесах?
6. Як різні моделі ринкової економіки впливають на ефективність публічного управління?
7. Яку роль відіграє державне регулювання у формуванні та розвитку економічних структур?
8. Які переваги та ризики централізованого та децентралізованого управління господарськими процесами в умовах різних економічних структур?
9. Як глобалізація та інтеграційні процеси впливають на економічні структури держав і відповідно на механізми публічного управління?
10. Які сучасні тенденції у розвитку економічних структур мають найбільший вплив на управління господарськими процесами?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість економічних структур для розвитку публічного управління.
2. Вплив економічної структури на ефективність публічної політики.
3. Принципи функціонування різних економічних структур суспільства.
4. Основні елементи економічних структур та їх взаємодія з публічним управлінням.
5. Економічні структури суспільств та їх вплив на інститути публічного управління.
6. Роль економічних структур у формуванні публічної політики в умовах глобалізації.

Література

1. Гой Н. В. Економіка публічного сектору. Методичні рекомендації для проведення занять. Івано-Франківськ: 2022. 84 с.
2. Економіка публічного сектору : навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
3. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
5. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.

ТЕМА 1.2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Лекційні питання

1. Об'єкти та суб'єкти державного регулювання економіки.
2. Методи державного регулювання економіки.
3. Моделі державного регулювання економіки.

1. Об'єкти та суб'єкти державного регулювання економіки

Державне регулювання економіки – це цілеспрямований вплив держави на соціально-економічні процеси через правові та економічні інструменти, який спрямований на досягнення стратегічних цілей соціально-економічної політики. Воно являє собою комплекс законодавчих, виконавчих та контрольних заходів, що здійснюються відповідними державними установами та суспільними організаціями для стабілізації й адаптації соціально-економічної системи до динамічних умов [4].

Державне регулювання економіки включає підтримувальні, компенсаційні та регулюючі функції. Основними економічними завданнями держави є:

1. Формування і закріплення правових засад економіки.
2. Встановлення цілей і пріоритетів макроекономічного розвитку.
3. Забезпечення реалізації соціальних цінностей.
4. Перерозподіл доходів з метою зменшення нерівності, притаманної ринковій економіці.
5. Стабілізація економіки.

Об'єктом державного регулювання виступає національна економіка та соціально-економічні процеси, що в ній відбуваються. До таких об'єктів відносяться: економічний цикл, структурні зміни в економіці, інвестиційна діяльність, грошовий обіг, інфляція, екологічні питання, а також соціальні проблеми – зайнятість, рівень доходів населення, соціальний захист, підготовка і перекваліфікація персоналу тощо [5].

Класифікація об'єктів державного регулювання передбачає розподіл на кілька основних груп:

- загальногосподарські процеси та відносини (економічний цикл, інвестиції, ціноутворення, зайнятість);
- великі галузі економіки (промисловість, сільське господарство, будівництво, інфраструктура, фінансова сфера);
- приватні суб'єкти господарювання (компанії, корпорації);
- розвиток регіонів країни;
- глобальні виклики (екологія);
- зовнішньоекономічна діяльність.

Суб'єктами державного регулювання є державні інститути: центральні та місцеві органи влади, а також національний банк. Носії господарських інтересів – це демографічні та професійні групи (робітники, фермери, підприємці та управлінці), інтереси яких обумовлені їхнім положенням у соціально-економічній структурі суспільства та специфікою діяльності. Інтереси цих груп виражаються через різноманітні об'єднання: асоціації, профспілки, політичні партії тощо.

Зрештою саме органи державної влади у співпраці з іншими установами виконують заходи щодо впровадження державного регулювання економіки, що сприяє її сталому розвитку.

2. Методи державного регулювання економіки

Методи державного регулювання економіки (ДРЕ) - це інструменти впливу держави через законодавчі та виконавчі органи на підприємницьку діяльність, ринкову інфраструктуру та некомерційний сектор. Їхня мета - створення умов для ефективного

функціонування економіки відповідно до національної економічної політики. Методи ДРЕ поділяються на правові, адміністративні та економічні [3].

Правові методи включають закони, постанови та нормативні акти, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання. Вони визначають правове поле через акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, Президента та місцевих органів влади.

Адміністративні методи є засобами прямого впливу, такими як формування стратегічних цілей, державні замовлення, нормативні вимоги до якості продукції та обмеження на виробництво певних товарів.

Економічні методи зосереджені на створенні стимулів для суб'єктів господарювання. До них належать бюджетно-податкова, грошово-кредитна, фінансова, митна політика, а також економічне прогнозування та планування.

Основними напрямками регулювання економіки є:

- Автоматичні регулятори, що діють незалежно від державних рішень (наприклад, податки чи допомога безробітним).
- Антициклічне регулювання, яке включає заходи фіскальної та кредитної політики для стабілізації економіки.
- Державне програмування, спрямоване на довгострокове планування, субсидування галузей і координацію діяльності державних підприємств [2].

Ці методи забезпечують ефективне управління економічними процесами, сприяючи стабільному розвитку.

3. Моделі державного регулювання економіки

Моделі державного регулювання економіки відображають різні підходи урядів до управління економічними процесами. Вони варіюються від мінімального втручання до повного контролю над економічною діяльністю. Основні моделі включають вільноринкову, змішану та командно-адміністративну.

Вільноринкова модель передбачає мінімальне втручання держави в економіку. У цій моделі ринок самостійно регулює попит і пропозицію через механізм цін. Держава виконує роль регулятора, забезпечуючи правову базу та стабільність [1].

Змішана модель об'єднує елементи вільного ринку та державного втручання. Держава бере на себе регулювання стратегічних галузей, соціальний захист населення та забезпечення базових послуг. При цьому приватний сектор відіграє важливу роль в економіці.

Командно-адміністративна модель характеризується повним контролем держави над економікою. Держава планує та керує всіма аспектами виробництва, розподілу та споживання. У цій моделі ринок відіграє незначну роль.

Вибір моделі залежить від економічних, соціальних та політичних умов країни. Кожна модель має свої переваги та недоліки. Вільноринкова модель сприяє швидкому економічному зростанню, але може призводити до нерівності. Змішана модель дозволяє комбінувати ефективність ринку з соціальною відповідальністю держави. Командно-адміністративна модель забезпечує стабільність, але може стримувати інновації та ефективність.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість вибору стратегії трансформації економічної системи.
2. Основні чинники, що впливають на трансформацію економічної системи в сучасних умовах.
3. Вплив глобальних структурних змін на вибір стратегії трансформації економіки.
4. Роль інноваційних технологій у трансформації економічної системи.
5. Сутність поняття стратегії економічної трансформації: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Однією з країн, що стикається з викликами економічної стабільності та розвитку, є Греція. Економічні кризи минулих років призвели до значного скорочення виробництва та зростання безробіття. Уряд Греції планує впровадити нову стратегію трансформації економічної системи для стабілізації та зростання. Вам, як раднику з економічних питань, необхідно розробити концепцію стратегії трансформації: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективної стратегії трансформації.

Ситуація 2. Країна з високим рівнем залежності від сировинних ресурсів прагне диверсифікувати свою економіку та впровадити стратегію інноваційного розвитку. Завдання — розробити цю стратегію. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями диверсифікації та інноваційного розвитку.

Ситуація 3. Країна з ринковою економічною структурою вирішила впровадити стратегію цифрової трансформації для підвищення конкурентоспроможності на глобальному ринку. Потрібно створити модель цифрової трансформації економічної системи. Визначте основні напрями цифрового розвитку та опишіть процеси, які допоможуть підвищити ефективність і конкурентоспроможність економіки.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічне управління та яка його роль у розвитку економічних систем?
2. Які основні підходи використовуються для порівняльного аналізу публічного управління економічними системами?
3. Які ключові принципи сталого розвитку враховуються у процесі публічного управління економікою?
4. Чим відрізняються моделі публічного управління економічними системами в розвинених та країнах, що розвиваються?
5. Які основні показники ефективності публічного управління економічним розвитком у контексті сталого розвитку?
6. Як впливає державна політика на розвиток економічних систем у довгостроковій перспективі?
7. Які міжнародні практики публічного управління економічними системами можна застосувати в Україні?
8. Як цифровізація та інновації змінюють механізми публічного управління економікою?
9. Які основні виклики стоять перед системами публічного управління в умовах глобалізації та екологічних змін?
10. Як оцінити ефективність впровадження політик сталого розвитку в системі публічного управління?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість економічної трансформації в умовах глобалізації.
2. Вплив глобальних структурних змін на економічну політику держави.
3. Принципи функціонування економічних систем у процесі трансформації.
4. Основні елементи стратегії трансформації економічної системи: від планування до реалізації.
5. Роль інновацій та технологій у трансформації економіки.
6. Економічна трансформація в умовах глобальних викликів та структурних змін.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
2. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
3. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
4. Тарасенко О. С., Кирчата І. М., Приходько О. М., Берестяна Т. В. Перспективи інтеграції закладів вищої освіти України в європейський освітній простір. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8947>
5. Національна транзитивна економічна система: розвиток ринкових відносин та економічна політика : монографія / О. А. Артеменко, О. Г. Бакланова, М. І. Зверяков [та ін.] / за заг. ред. М. І. Зверякова. Херсон : Гельветика, 2020. 224 с.

ТЕМА 1.3. СУЧАСНИЙ ВИБІР СТРАТЕГІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ

Лекційні питання

1. Організаційно-економічні засади структурної політики держави.
2. Державне регулювання інвестиційної діяльності.
3. Державне регулювання розвитку науки та техніки.

1. Організаційно-економічні засади структурної політики держави

Організаційно-економічні засади структурної політики держави є основоположними елементами, що забезпечують стабільний розвиток економіки. Вони включають впровадження ефективних управлінських практик та створення сприятливих умов для діяльності бізнесу. Структурна політика спрямована на оптимізацію структури економіки, зокрема шляхом модернізації промисловості та розвитку інноваційних галузей.

Важливою складовою є підтримка малого та середнього бізнесу, який є рушійною силою економічного зростання та зайнятості. Держава забезпечує регулювання та нагляд за економічними процесами, впроваджуючи антимонопольні заходи для захисту конкуренції. Фіскальна та монетарна політика є ключовими інструментами, що дозволяють регулювати економічний цикл та стабілізувати макроекономічні показники [3].

Одним із напрямів є розвиток інфраструктури, яка є основою для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Держава інвестує у транспорт, енергетику, телекомунікації, що створює умови для розвитку бізнесу та залучення інвестицій. Соціальна політика, спрямована на захист вразливих верств населення, сприяє соціальній стабільності та зменшенню нерівності.

Науково-технічний прогрес і підтримка інновацій є важливими чинниками, що сприяють підвищенню ефективності виробництва та розвитку нових технологій. Екологічна політика спрямована на забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Державна стратегія визначає пріоритети та напрями розвитку економіки, що включає довгострокові плани та програми.

2. Державне регулювання інвестиційної діяльності

Державне регулювання інвестиційної діяльності є важливим механізмом забезпечення стабільного економічного розвитку країни. Воно включає комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення капіталовкладень у пріоритетні галузі економіки. Важливим елементом регулювання є законодавче забезпечення, яке включає прийняття законів та нормативних актів, що регулюють діяльність інвесторів і захищають їхні права [2].

Одним із ключових інструментів державного регулювання є податкові пільги та преференції для інвесторів, що сприяють збільшенню інвестиційних потоків. Держава також забезпечує створення інфраструктури, необхідної для реалізації інвестиційних проектів, включаючи будівництво доріг, енергетичних мереж та інших об'єктів.

Регулювання інвестиційної діяльності включає процедури ліцензування та дозволів, що забезпечують контроль за дотриманням екологічних та технічних стандартів. Моніторинг і нагляд за виконанням інвестиційних проектів є важливою складовою, що дозволяє забезпечити їх своєчасну і якісну реалізацію [5].

Державні гарантії та підтримка інвесторів сприяють зниженню ризиків і підвищенню довіри до інвестиційного середовища. Міжнародне співробітництво у сфері інвестицій дозволяє залучати іноземні інвестиції та обмінюватися досвідом з іншими країнами. Розвиток фінансових ринків та інститутів сприяє збільшенню доступу до капіталу для інвесторів.

3. Державне регулювання розвитку науки та техніки

Державне регулювання розвитку науки та техніки є ключовим інструментом для забезпечення інноваційного та сталого розвитку країни. Воно включає комплекс заходів, спрямованих на підтримку наукових досліджень, технологічних розробок та інновацій. Держава створює законодавчу базу, яка регулює діяльність науково-дослідних установ і забезпечує захист інтелектуальної власності.

Фінансування науки та техніки є важливим аспектом державного регулювання. Держава виділяє кошти на проведення фундаментальних і прикладних досліджень, підтримку наукових проектів та розвиток інфраструктури [3]. Важливу роль відіграє розвиток освіти та підготовка висококваліфікованих кадрів у галузі науки і техніки.

Створення інноваційних кластерів та технологічних парків сприяє об'єднанню наукових, освітніх та промислових установ для спільної роботи над інноваційними проектами. Держава також стимулює співпрацю між науковими установами та приватним сектором, сприяючи комерціалізації наукових розробок.

Міжнародна співпраця у сфері науки та техніки дозволяє обмінюватися досвідом, знаннями та технологіями, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Важливим аспектом є підтримка молодих учених та інноваторів через гранти, стипендії та програми стажувань.

Законодавчі та нормативні акти встановлюють правила гри для всіх учасників науково-технічного розвитку, забезпечуючи прозорість та підзвітність.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість вибору стратегії трансформації економічної системи.
2. Основні чинники, що впливають на трансформацію економічної системи в умовах глобальних структурних зрушень.
3. Вплив глобальних структурних змін на вибір стратегії трансформації економіки.
4. Роль інноваційних технологій у трансформації економічної системи.
5. Сутність поняття стратегії економічної трансформації: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Одна з країн зіштовхується з економічним спадом через низьку конкурентоспроможність своїх традиційних галузей. Уряд планує впровадити стратегію економічної трансформації для стимулювання інноваційного розвитку та модернізації промисловості. Вам, як економічному раднику, необхідно розробити концепцію стратегії трансформації: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективної стратегії трансформації.

Ситуація 2. Країна з високим рівнем залежності від сировинних ресурсів прагне диверсифікувати свою економіку та впровадити стратегію інноваційного розвитку. Завдання — розробити цю стратегію. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями диверсифікації та інноваційного розвитку.

Ситуація 3. Країна з ринковою економічною структурою вирішила впровадити стратегію цифрової трансформації для підвищення конкурентоспроможності на глобальному ринку. Потрібно створити модель цифрової трансформації економічної системи. Визначте основні напрями цифрового розвитку та опишіть процеси, які допоможуть підвищити ефективність і конкурентоспроможність економіки.

Питання для самоконтролю

1. Що означає трансформація економічної системи держави, і які основні чинники її зумовлюють?
2. Які основні стратегії трансформації економічних систем існують у сучасному світі?
3. Як глобальні виклики (економічні кризи, технологічні зміни, екологічні проблеми) впливають на вибір стратегії трансформації економіки?
4. Які особливості має державне регулювання в процесі економічної трансформації?
5. У чому полягають основні відмінності між поступовими та радикальними підходами до економічної трансформації?
6. Як впровадження інновацій та цифрових технологій може вплинути на стратегічні рішення щодо розвитку економіки держави?
7. Яку роль відіграє міжнародна співпраця та інтеграція у процесі економічних перетворень?
8. Які країни демонструють успішні приклади трансформації економічної системи, і які уроки можна з них винести?
9. Як можна оцінити ефективність обраної стратегії трансформації економіки держави?
10. Які потенційні ризики та виклики можуть виникати під час реалізації економічної трансформації, і як їх можна мінімізувати?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість економічної трансформації в умовах глобалізації.
2. Вплив глобальних структурних змін на економічну політику держави.
3. Принципи функціонування економічних систем у процесі трансформації.
4. Основні елементи стратегії трансформації економічної системи: від планування до реалізації.
5. Роль інновацій та технологій у трансформації економіки.
6. Економічна трансформація в умовах глобальних викликів та структурних змін.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
2. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
3. Гой Н. В. Економіка публічного сектору. Методичні рекомендації для проведення занять. Івано-Франківськ: 2022. 84 с.
4. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.
5. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.

ТЕМА 1.4. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ ВИБІР І ЕФЕКТИВНІСТЬ КОНКУРЕНТНИХ РИНКІВ

Лекційні питання

1. Сутність, суб'єкти, принципи та організаційні форми підприємницької діяльності.
2. Система органів антимонопольного регулювання.
3. Методи державної підтримки та регулювання підприємництва.

1. Сутність, суб'єкти, принципи та організаційні форми підприємницької діяльності

Підприємницька діяльність - це ініціативна, самостійна діяльність громадян і юридичних осіб, спрямована на отримання прибутку. Сутність підприємництва полягає в поєднанні факторів виробництва для створення товарів і послуг з метою задоволення потреб ринку. Суб'єктами підприємницької діяльності виступають фізичні особи (індивідуальні підприємці) та юридичні особи (компанії, корпорації) [2].

Принципи підприємницької діяльності включають свободу підприємництва, ініціативу, відповідальність, законність, соціальну відповідальність та етичність. Свобода підприємництва забезпечує право кожного громадянина займатися підприємницькою діяльністю, не порушуючи закон. Ініціатива передбачає активний пошук і реалізацію нових ідей для розвитку бізнесу.

Організаційні форми підприємницької діяльності варіюються від індивідуального підприємництва до різних форм товариств і корпорацій. Індивідуальне підприємництво характеризується повною відповідальністю підприємця за свою діяльність. Товариства можуть бути повними або командитними, де участь партнера може бути активною або пасивною. Корпорації забезпечують обмежену відповідальність акціонерів та більшу стабільність бізнесу [5].

Інші організаційні форми включають кооперативи, що об'єднують ресурси для спільної діяльності, та спільні підприємства, створені для реалізації спільних проєктів. Вибір організаційної форми залежить від масштабів бізнесу, рівня ризику та стратегічних цілей підприємця. Підприємницька діяльність сприяє економічному розвитку, створенню робочих місць і поліпшенню добробуту суспільства.

2. Система органів антимонопольного регулювання

Система органів антимонопольного регулювання складається з різних інституцій, які забезпечують контроль за дотриманням антимонопольного законодавства та сприяють підтримці здорової конкуренції на ринку. Основним органом є Антимонопольний комітет, який здійснює моніторинг ринків, розглядає справи про порушення антимонопольного законодавства та вживає заходів щодо припинення антиконкурентних дій.

Ключовим елементом системи є Верховна Рада України, яка приймає закони, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання та встановлюють правила конкуренції. Президент України та Кабінет Міністрів також відіграють важливу роль, забезпечуючи реалізацію законодавчих ініціатив та координацію діяльності виконавчої влади.

Антимонопольний комітет має територіальні відділення, які здійснюють контроль за дотриманням антимонопольного законодавства на місцях та розглядають справи про порушення на локальному рівні [3]. Громадські організації можуть брати участь у моніторингу ринку та надавати інформацію про можливі порушення.

Суди є важливою складовою системи антимонопольного регулювання, оскільки вони розглядають справи за участю Антимонопольного комітету та вирішують спори між суб'єктами господарювання щодо дотримання антимонопольного законодавства. Важливим аспектом є міжнародна співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом та спільної боротьби з антиконкурентними практиками.

Загалом система органів антимонопольного регулювання забезпечує захист конкуренції, сприяє економічному розвитку та підвищує добробут споживачів, запобігаючи монополізації ринків та зловживанню ринковою владою.

3. Методи державної підтримки та регулювання підприємництва

Методи державної підтримки та регулювання підприємництва включають різноманітні заходи, спрямовані на створення сприятливого бізнес-середовища та стимулювання економічного розвитку. Основні методи поділяються на фінансові та нефінансові підтримки, а також на прямі та непрямі регулювання [1].

Фінансова підтримка включає субсидії, гранти, пільгові кредити та податкові пільги. Ці заходи допомагають підприємцям залучати додаткові кошти для розвитку бізнесу та знижують фінансові ризики. Нефінансова підтримка охоплює консалтингові послуги, програми навчання, інформаційну підтримку та розвиток інфраструктури, які допомагають підприємцям підвищувати кваліфікацію та отримувати необхідну інформацію.

Прямі методи регулювання включають ліцензування, сертифікацію, стандартизацію та квоти, що забезпечують контроль за дотриманням стандартів якості та безпеки. Непрямі методи включають податкову, монетарну, митну та антимонопольну політику, що впливають на економічні умови через регулювання загальних макроекономічних параметрів.

Держава також створює сприятливі умови для розвитку підприємництва через спрощення адміністративних процедур, захист прав власності та забезпечення стабільності законодавства [2]. Важливою складовою є підтримка інновацій та досліджень, яка сприяє впровадженню нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності.

Інвестиційні пільги та заходи сприяння експорту допомагають підприємцям розширювати свій бізнес на міжнародному ринку. Держава також забезпечує розвиток інфраструктури, включаючи транспорт, зв'язок та енергетику, що є основою для ефективного функціонування бізнесу.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість мікроекономічного вибору для ефективності конкурентних ринків.
2. Основні фактори, що впливають на мікроекономічний вибір споживачів.
3. Вплив цінової еластичності попиту на мікроекономічний вибір.
4. Роль доходів і уподобань споживачів у прийнятті мікроекономічних рішень.
5. Сутність поняття мікроекономічного вибору: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Споживач стикається з обмеженням бюджетом та необхідністю обрати між товарами побуту та особистої гігієни. Відомо, що товар побуту має більшу еластичність попиту, ніж товар особистої гігієни. Вам, як економічному раднику, необхідно розробити стратегію оптимального вибору для споживача: визначити сутність мікроекономічного вибору, сформулювати основні фактори, що впливають на вибір, а також описати принципи та елементи ефективної стратегії споживання.

Ситуація 2. Споживач прагне максимізувати свою корисність, обираючи між двома товарами А та В, що мають різні цінові та якісні характеристики. Завдання — розробити цю стратегію. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування ринку для товарів А та В. Також визначте основні напрями максимізації корисності для споживача.

Ситуація 3. Підприємець планує впровадити новий продукт на ринок, де вже існує висока конкуренція. Потрібно створити модель ринкової стратегії для цього продукту. Визначте основні чинники конкурентного середовища та опишіть процеси, які допоможуть підвищити конкурентоспроможність нового продукту.

Питання для самоконтролю

1. Що таке мікроекономічний вибір і які основні фактори на нього впливають?
2. Які основні характеристики конкурентного ринку?
3. Як взаємодія попиту та пропозиції впливає на рівновагу на конкурентному ринку?
4. У чому полягають відмінності між досконалою та недосконалою конкуренцією?
5. Як ефективність розподілу ресурсів досягається на конкурентних ринках?
6. Які основні форми ринкових структур існують, і як вони впливають на поведінку фірм?
7. Що таке економічна ефективність, і як вона пов'язана з конкуренцією на ринку?
8. Які наслідки можуть мати зовнішні ефекти для ефективності конкурентного ринку?
9. Як впливають державне регулювання та антимонопольна політика на функціонування ринків?
10. У яких випадках ринкові механізми можуть зазнавати провалів, і які підходи існують для їхнього усунення?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість мікроекономічного вибору в умовах конкурентних ринків.
2. Вплив доходів і уподобань на мікроекономічний вибір споживачів.
3. Принципи функціонування конкурентних ринків у мікроекономічному контексті.
4. Основні елементи мікроекономічного вибору та їх вплив на ефективність ринків.
5. Роль цінової еластичності у формуванні мікроекономічного вибору.
6. Вплив конкуренції на мікроекономічний вибір і ефективність ринків.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
2. Гой Н. В. Економіка публічного сектору. Методичні рекомендації для проведення занять. Івано-Франківськ: 2022. 84 с.
3. Економіка публічного сектору : навч. посіб. / В.П. Якобчук, Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
5. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.

ТЕМА 1.5. КОНЦЕПЦІЯ ЕФЕКТИВНОСТІ І ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА

Лекційні питання

1. Ефективність економіки, її фактори і показники.
2. Рушійні сили і виміри економічного зростання.
3. Структурні елементи публічної політики.

1. Концепція ефективності

Ефективність економіки визначається здатністю економічної системи досягати максимального результату при мінімальних витратах ресурсів. Основними факторами ефективності економіки є ресурси, виробництво, продуктивність, технології, ринкові умови та державна політика. Ресурси включають працю, капітал та природні ресурси, які використовуються для виробництва товарів і послуг [5]. Виробництво охоплює процеси та методи, що застосовуються для перетворення ресурсів у готову продукцію.

Продуктивність вимірюється кількістю продукції, виробленої за одиницю часу або витрат. Технології впливають на ефективність виробництва, дозволяючи знижувати витрати та підвищувати якість продукції. Ринкові умови, такі як попит і пропозиція, також впливають на ефективність економіки. Державна політика може стимулювати або обмежувати економічну активність через регулювання, податки та субсидії.

Показники ефективності економіки включають продуктивність, рентабельність та витрати. Продуктивність вимірюється як відношення обсягу виробленої продукції до витрат ресурсів. Рентабельність визначається як відношення прибутку до витрат або інвестицій. Витрати включають всі ресурси, використані у виробництві, такі як матеріали, праця та капітал.

Ефективність економіки є однією з найважливіших характеристик, що визначають здатність країни забезпечити високий рівень життя своїм громадянам. Висока ефективність економіки сприяє зростанню добробуту населення, сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню доходів населення та зростанню інвестиційної привабливості країни та підвищенню конкурентоспроможності країни в цілому [3].

Основні показники ефективності економіки, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), індекс людського розвитку (ІЛР) та продуктивність праці, дозволяють оцінити рівень розвитку економічної системи. Ефективність економіки можна підвищити через інновації, підвищення кваліфікації працівників та оптимізацію виробничих процесів. Оцінка ефективності економіки дозволяє визначити сильні та слабкі сторони економічної системи та розробити стратегії для її покращення.

2. Рушійні сили і виміри економічного зростання

Рушійні сили економічного зростання є ключовими факторами, що визначають динаміку економічного розвитку країни. Однією з основних рушійних сил є інвестиції в капітал, які забезпечують оновлення та розширення виробничих потужностей. Інновації та технологічний прогрес відіграють важливу роль у підвищенні продуктивності праці та ефективності виробництва. Збільшення рівня освіти та кваліфікації робочої сили також сприяє економічному зростанню, оскільки більш освічені працівники здатні ефективніше використовувати новітні технології та методи.

Важливим чинником є розвиток інфраструктури, яка забезпечує транспортування товарів, послуг та ресурсів, що сприяє зростанню економічної активності. Демографічні фактори, такі як зростання населення та міграція, також впливають на економічний розвиток, оскільки вони збільшують ринок споживачів та робочу силу [1]. Стабільність та передбачуваність макроекономічної політики забезпечують сприятливі умови для підприємництва та інвестицій.

Розвиток фінансового сектору забезпечує доступ до капіталу та сприяє ефективному розподілу ресурсів. Відкритість економіки та розвиток міжнародної торгівлі дозволяють

країні використовувати переваги глобалізації, залучаючи інвестиції та технології з-за кордону. Соціально-політична стабільність також є важливим чинником, оскільки вона забезпечує довіру інвесторів та сприяє зростанню економічної активності.

Виміри економічного зростання включають валовий внутрішній продукт (ВВП), який є основним показником економічного розвитку. ВВП на душу населення дозволяє оцінити рівень добробуту громадян. Індекс людського розвитку (ІЛР) враховує не лише економічні, а й соціальні показники, такі як тривалість життя та рівень освіти.

Продуктивність праці є важливим виміром, який показує ефективність використання робочої сили. Інноваційний потенціал країни, який вимірюється рівнем витрат на наукові дослідження та розробки, також є важливим показником. Загальний рівень інвестицій, включаючи іноземні інвестиції, показує активність економічного розвитку.

3. Структурні елементи публічної політики

Структурні елементи публічної політики включають ключові компоненти, що визначають її формування та реалізацію. Основним елементом є цілі політики, які визначають бажані результати та надають напрям і мету всьому процесу розробки політики. Вони формулюються на основі суспільних потреб та пріоритетів.

Інструменти політики — це методи та засоби, що використовуються для досягнення цілей. Вони можуть включати законодавчі акти, фінансові стимули, регуляції та інші заходи.

Суб'єкти (актори) політики — це особи та організації, залучені до процесу формування та реалізації політики [2]. Сюди входять урядові органи, громадські організації, бізнесові структури та громадськість.

Об'єкти публічної політики - це сфери суспільного життя, які підпадають під регулювання або вплив публічної політики, наприклад, охорона здоров'я, освіта, економіка, екологія, безпека тощо.

Контекст політики відображає середовище, у якому розробляється та впроваджується політика, що включає соціальні, економічні та політичні фактори, що впливають на політику.

Розробка політики є етапом, на якому визначаються проблеми, проводиться аналіз та формулюються стратегії для їх вирішення. Важливою складовою є прийняття рішень, де вибираються оптимальні шляхи досягнення цілей.

Реалізація політики включає втілення прийнятих рішень у життя. Це потребує координації дій, розподілу ресурсів та моніторингу виконання.

Оцінка політики — це процес аналізу результатів її впровадження для визначення ефективності та досягнення поставлених цілей. Оцінка включає збір та аналіз даних про вплив політики.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість концепції ефективності в публічній політиці.
2. Основні завдання концепції ефективності в контексті публічної політики.
3. Вплив ефективності на розробку та реалізацію державних програм.
4. Роль ефективності у забезпеченні відповідальності та прозорості урядових рішень.
5. Сутність поняття ефективності в публічній політиці: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни стикається з проблемою неефективного використання бюджетних коштів у сфері охорони здоров'я. Останні звіти показують, що більшість ресурсів витрачаються нецільово, що призводить до низької якості медичних послуг. Вам,

як раднику з публічної політики, необхідно розробити концепцію підвищення ефективності використання бюджетних коштів у сфері охорони здоров'я: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективної системи управління ресурсами.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть підвищити ефективність управління комунальними послугами для забезпечення довгострокової стабільності та якості. Завдання — розробити стратегію підвищення ефективності комунальних послуг. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями підвищення ефективності.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму соціальної підтримки, але стикається з проблемою низької ефективності попередніх програм. Потрібно створити модель оцінки ефективності нової програми соціальної підтримки. Визначте основні напрями оцінки ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «ефективність» у контексті економіки та публічного управління?
2. Які основні види ефективності розглядаються в публічній політиці (економічна, соціальна, адміністративна тощо)?
3. Як співвідносяться ефективність ринку та ефективність державного регулювання?
4. У чому полягає різниця між ефективністю Парето та ефективністю за критерієм Калдора-Хікса?
5. Які ключові фактори впливають на ефективність реалізації публічної політики?
6. Як оцінюється ефективність державних програм та публічних рішень?
7. Які механізми застосовуються для підвищення ефективності державного управління?
8. Як публічна політика може сприяти усуненню ринкових провалів?
9. Які міжнародні підходи до оцінки ефективності державного управління існують?
10. Яку роль відіграє прозорість та підзвітність влади у забезпеченні ефективності публічної політики?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість ефективності в публічній політиці.
2. Вплив ефективності на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи публічної політики.
4. Основні елементи концепції ефективності в державному управлінні.
5. Роль ефективності у формуванні та реалізації публічної політики.
6. Ефективність публічної політики в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
2. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
3. Економіка публічного сектору : навч. посіб. / В.П. Якобчук,
4. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.

ТЕМА 1.6. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ. АНАЛІЗ ВИГІД І ВИТРАТ

Лекційні питання

1. Основні економічні аспекти проблеми публічної політики: методологічні, часові, політичні, психологічні.
2. Обмеження публічної політики: методологічні, ресурсні, цільові.
3. Аналіз вигід і витрат.

1. Основні економічні аспекти проблеми публічної політики: методологічні, часові, політичні, психологічні

Економічні аспекти аналізу публічної політики відіграють ключову роль у прийнятті обґрунтованих рішень та забезпеченні ефективності державних програм. Одним із основних методів є аналіз вигід і витрат (Cost-Benefit Analysis, CBA), який дозволяє оцінити економічну доцільність реалізації певної політики або проекту. Аналіз вигід і витрат включає ідентифікацію, кількісну оцінку та порівняння всіх витрат і вигід, пов'язаних з реалізацією політики.

Першим кроком у CBA є визначення всіх прямих і непрямих витрат, які можуть включати капіталовкладення, операційні витрати та можливі негативні наслідки для суспільства. Важливо також враховувати альтернативні витрати, що відображають втрати від відмови від інших можливостей [2].

Вигоди можуть бути вимірювані у вигляді підвищення добробуту, економічного зростання, покращення здоров'я та освітніх рівнів населення. Аналіз вигід і витрат допомагає визначити чисту вигоду (net benefit), яка показує різницю між загальними вигодами та витратами. Позитивне значення чистої вигоди свідчить про доцільність реалізації політики.

Економічний аналіз також включає оцінку дисконтованої вартості (discounted value) вигід та витрат, що дозволяє враховувати часову цінність грошей. Використання різних сценаріїв та чутливісного аналізу допомагає врахувати невизначеності та ризики, пов'язані з реалізацією політики.

Важливою частиною є оцінка розподільчих ефектів, яка аналізує, як політика впливатиме на різні групи населення. Це дозволяє виявити потенційні нерівності та розробити компенсаторні механізми для захисту вразливих груп.

2. Обмеження публічної політики: методологічні, ресурсні, цільові

Обмеження публічної політики поділяються на методологічні, ресурсні та цільові. Методологічні обмеження включають недостатнє розуміння та неправильне застосування аналітичних інструментів і методів у процесі розробки політики, що може призвести до неправильної інтерпретації даних або упереджених висновків, що негативно позначається на якості політики [5]. Відсутність належної методології ускладнює оцінку ефективності та результатів політичних рішень.

Ресурсні обмеження включають недостатність фінансових, людських та матеріальних ресурсів для реалізації політики. Обмеженість бюджету може призвести до незавершення проектів або недостатнього фінансування важливих ініціатив. Недостатність кваліфікованих кадрів може уповільнити процес впровадження політики та знизити її ефективність.

Цільові обмеження стосуються нечітко визначених цілей та пріоритетів політики [4]. Невизначені або суперечливі цілі можуть призвести до неефективного розподілу ресурсів і труднощів у реалізації стратегій. Відсутність злагоженості між різними рівнями уряду може призвести до конфліктів та дублювання зусиль.

Взаємодія між цими обмеженнями ускладнює процес розробки та реалізації ефективної публічної політики. Для подолання методологічних обмежень важливо

впроваджувати сучасні аналітичні інструменти та підходи, забезпечуючи навчання та підготовку кадрів. Ресурсні обмеження можна подолати шляхом залучення додаткових фінансових джерел, оптимізації використання ресурсів та підвищення ефективності управління.

Цільові обмеження вимагають чіткого визначення цілей та пріоритетів політики, забезпечення координації між різними рівнями уряду та залучення зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень.

3. Аналіз вигід і витрат

Аналіз вигід і витрат є важливим інструментом у прийнятті рішень щодо державної політики, економічних проєктів та інвестицій. Цей метод дозволяє порівнювати всі очікувані вигоди та витрати, пов'язані з конкретною ініціативою, щоб визначити її економічну доцільність. Першим кроком у аналізі є визначення цілей аналізу та основних питань, які необхідно вирішити.

Наступним етапом є ідентифікація всіх можливих вигід і витрат, що може включати як прямі витрати, такі як вартість будівництва, так і непрямі витрати, такі як вплив на навколишнє середовище. Вигоди можуть бути виміряні у вигляді економічного зростання, підвищення якості життя, зниження витрат на медичне обслуговування та інші позитивні результати.

Кількісна оцінка вигід і витрат є ключовою складовою аналізу вигід і витрат, які часто оцінюються у грошовому вираженні, що дозволяє порівнювати їх на основі загальної вартості. Важливим аспектом є врахування часової цінності грошей шляхом дисконтування майбутніх вигід і витрат до їхньої поточної вартості.

Після того, як всі витрати та вигоди оцінені, їх порівнюють для визначення чистої вигоди проєкту. Якщо загальні вигоди перевищують загальні витрати, проєкт вважається економічно доцільним. Це рішення ґрунтується на тому, що реалізація проєкту принесе більше користі, ніж витрат [1].

Також включає аналіз ризиків і невизначеностей, які можуть вплинути на очікувані результати. Детальний аналіз дозволяє оцінити, як зміна ключових припущень може вплинути на висновки аналізу. Важливим елементом є також оцінка розподільчих ефектів, яка визначає, як вигоди та витрати розподіляються серед різних груп населення.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість економічних аспектів аналізу публічної політики.
2. Основні завдання аналізу вигід і витрат у публічній політиці.
3. Вплив аналізу вигід і витрат на ефективність державних програм.
4. Роль економічного аналізу в забезпеченні раціональності урядових рішень.
5. Сутність поняття аналізу вигід і витрат: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни планує впровадити нову соціальну програму, спрямовану на покращення житлових умов для малозабезпечених сімей. Останні звіти показують, що подібні програми в минулому мали обмежений успіх через високу вартість і низьку ефективність. Вам, як раднику з економічних питань, необхідно розробити аналіз вигід і витрат для нової програми: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективного аналізу.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть оцінити економічну доцільність будівництва нової дороги, яка з'єднає два промислові райони. Завдання - розробити аналіз вигід і витрат для цього проєкту. Визначте основні принципи, на яких він буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями оцінки ефективності.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову екологічну програму, але стикається з проблемою оцінки її економічної ефективності. Потрібно створити модель аналізу вигід і витрат для цієї програми. Визначте основні напрями аналізу ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що таке економічний аналіз публічної політики, і яку роль він відіграє у процесі прийняття рішень?
2. Які основні методи використовуються для оцінки економічної ефективності публічної політики?
3. Що означає підхід «аналіз вигід і витрат» (Cost-Benefit Analysis, CBA), і які його основні етапи?
4. Які ключові критерії оцінки ефективності державних програм та політичних рішень?
5. Як вимірюються та оцінюються вигоди та витрати у рамках аналізу CBA?
6. Які складнощі можуть виникати при застосуванні аналізу вигід і витрат у публічній політиці?
7. У яких випадках альтернативні методи оцінки (наприклад, аналіз витрат-ефективності або аналіз витрат-доцільності) можуть бути більш придатними?
8. Як враховуються фактори часу та ризики у процесі аналізу вигід і витрат?
9. Яку роль відіграє дисконтування майбутніх вигід і витрат при оцінці довгострокових проєктів?
10. Як результати економічного аналізу впливають на формування та коригування державної політики?

Теми презентацій та повідомлень

1. Важливість економічного аналізу в публічній політиці.
2. Вплив аналізу вигід і витрат на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи аналізу публічної політики.
4. Основні елементи аналізу вигід і витрат у державному управлінні.
5. Роль економічного аналізу у формуванні та реалізації публічної політики.
6. Ефективність аналізу вигід і витрат в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
3. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
4. Тарасенко О. С., Кирчата І. М., Приходько О. М., Берестяна Т. В. Перспективи інтеграції закладів вищої освіти України в європейський освітній простір. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8947>
5. Національна транзитивна економічна система: розвиток ринкових відносин та економічна політика : монографія / О. А. Артеменко, О. Г. Бакланова, М. І. Зверяков [та ін.] / за заг. ред. М. І. Зверякова. Херсон : Гельветика, 2020. 224 с.

ТЕМА 1.7. МАКРОЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА ТА МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ

Лекційні питання

1. Поняття і види зайнятості.
2. Державні гарантії зайнятості населення.
3. Сутність та причини безробіття.
4. Державне регулювання цін, його основні елементи.
5. Основні методи боротьби з інфляцією – антиінфляційна політика.

1. Сутність та причини безробіття

Зайнятість – це економічна категорія, що відображає участь населення у виробничій діяльності, спрямованій на створення матеріальних благ і надання послуг. Вона включає всі форми трудової діяльності, за які працівники отримують винагороду у вигляді заробітної плати або іншої компенсації. Зайнятість є важливим чинником економічного розвитку, забезпечуючи доходи населенню та сприяючи соціальній стабільності [4].

Основні види зайнятості поділяються на повну та часткову зайнятість. Повна зайнятість означає, що працівник працює повний робочий день і отримує повну заробітну плату. Це є основною формою зайнятості у багатьох країнах. Часткова зайнятість включає працю на неповний робочий день або за скороченим графіком. Часткова зайнятість може бути добровільною (за бажанням працівника) або вимушеною (у зв'язку з недостатньою кількістю робочих місць).

Також існують сезонна та тимчасова зайнятість. Сезонна зайнятість характерна для галузей, де виробничі процеси залежать від сезонних умов, наприклад, в сільському господарстві або туризмі [5]. Тимчасова зайнятість передбачає виконання робіт на обмежений період часу, часто для виконання конкретних проектів або заміщення основних працівників.

Крім того, виділяють формальну та неформальну зайнятість. Формальна зайнятість має на увазі офіційно оформлені трудові відносини між працівником і роботодавцем, з дотриманням усіх правових норм і соціальних гарантій. Неформальна зайнятість включає будь-яку трудову діяльність, яка не регулюється офіційними трудовими відносинами та не захищена законами.

Зайнятість також може бути самозайнятістю, коли працівник працює на себе, веде власний бізнес або надає послуги як фрілансер. Самозайнятість дозволяє більш гнучко організовувати робочий час та підвищувати доходи, проте вона також пов'язана з більшою відповідальністю та ризиками.

2. Державні гарантії зайнятості населення

Державні гарантії зайнятості населення є важливим інструментом соціальної політики, спрямованим на забезпечення права кожного громадянина на працю та гідні умови праці. Однією з основних гарантій є забезпечення правового регулювання трудових відносин, що включає прийняття законів і нормативних актів, які захищають права працівників і встановлюють мінімальні стандарти умов праці.

Держава забезпечує право на працю, яке гарантує доступ до роботи кожному працездатному громадянину, що включає підтримку зайнятості через програми професійного навчання та перенавчання, що допомагають працівникам адаптуватися до змін на ринку праці [2]. Важливою складовою є захист від безробіття, що включає систему соціального страхування і підтримки, яка надає допомогу безробітним та їхнім сім'ям.

Держава також забезпечує захист від дискримінації на ринку праці, гарантуючи рівні можливості для всіх громадян незалежно від статі, віку, раси, релігії чи інших ознак. Важливим аспектом є регулювання умов праці, що включає встановлення мінімальної

заробітної плати, норм робочого часу та умов праці, а також захист праці неповнолітніх, жінок та осіб з обмеженими можливостями.

Державні гарантії зайнятості також включають розвиток інфраструктури ринку праці, що забезпечує функціонування служб зайнятості, центрів професійної підготовки та інформаційно-консультаційних центрів. Важливим є сприяння розвитку підприємництва та самозайнятості, що створює додаткові можливості для зайнятості населення.

Держава здійснює підтримку регіонального розвитку, спрямовану на зменшення регіональних диспропорцій у зайнятості та розвиток трудового потенціалу в сільській місцевості та депресивних регіонах. Соціальні програми, спрямовані на підтримку вразливих груп населення, також є важливою складовою державних гарантій зайнятості.

3. Сутність та причини безробіття

Безробіття – це соціально-економічне явище, при якому частина працездатного населення не може знайти роботу. Воно є індикатором проблем у економіці та може мати значні соціальні наслідки. Безробіття знижує рівень доходів населення, підвищує соціальну напругу і може призводити до економічної депресії.

Основні види безробіття включають фрикційне, структурне та циклічне безробіття. Фрикційне безробіття виникає внаслідок пошуку роботи та зміни місця роботи, що є нормальним і тимчасовим явищем. Структурне безробіття пов'язане з невідповідністю між професійними навичками працівників і потребами ринку праці, часто викликане технологічними змінами або зрушеннями в економічній структурі [1].

Циклічне безробіття виникає внаслідок економічних спадів і зниження попиту на товари та послуги. Воно є результатом недостатнього сукупного попиту в економіці і зникає під час економічного підйому. Сезонне безробіття характерне для галузей, де зайнятість залежить від сезонних умов, наприклад, в аграрному секторі чи туризмі.

Серед причин безробіття можна виділити економічні кризи, технологічні зміни, структурні зрушення в економіці, недостатній рівень кваліфікації працівників та інституційні фактори, такі як законодавче регулювання ринку праці.

Наслідки безробіття включають зниження рівня життя населення, збільшення соціальної напруги та криміногенної ситуації. Безробіття також призводить до втрати професійних навичок та знижує мотивацію до праці.

Для подолання безробіття важливо реалізовувати ефективні державні програми, спрямовані на створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації працівників та підтримку підприємництва, що включає також економічні стимули для розвитку бізнесу та інвестицій у нові технології.

4. Державне регулювання цін, його основні елементи

Державне регулювання цін є важливим інструментом для забезпечення економічної стабільності та захисту споживачів. Основні елементи державного регулювання цін включають встановлення фіксованих і граничних цін, що дозволяє контролювати ціни на певні товари та послуги і уникати їх необґрунтованого підвищення. Важливим аспектом є податкова політика, яка може впливати на ціноутворення через податки, знижуючи або підвищуючи кінцеву вартість товарів.

Кредитно-грошова політика також впливає на ціни через регулювання відсоткових ставок та обсягів грошової маси. Антимонопольне регулювання спрямоване на запобігання монопольним змовам та зловживанням ринковою владою, забезпечуючи чесну конкуренцію. Контроль за якістю продукції гарантує, що товари відповідають встановленим стандартам, що впливає на їх цінову політику [3].

Важливою складовою є субсидії та дотації, які знижують вартість виробництва певних товарів і послуг, роблячи їх доступнішими для споживачів. Контроль за цінами здійснюється через наглядові органи, які стежать за дотриманням встановлених цінових обмежень і застосовують санкції до порушників.

Встановлення максимальних та мінімальних цін забезпечує стабільність ринку та захищає споживачів від завищених цін, а виробників від занадто низьких цін. Регулювання цін на соціально значущі товари дозволяє забезпечити доступність основних продуктів харчування, медикаментів та інших необхідних товарів.

5. Основні методи боротьби з інфляцією – антиінфляційна політика

Основні методи боротьби з інфляцією складають комплекс заходів, відомий як антиінфляційна політика, спрямований на зниження темпів інфляції та стабілізацію цін. Монетарна політика є одним з ключових методів, що включає регулювання відсоткових ставок, проведення операцій на відкритому ринку та встановлення резервних вимог для банків. Це дозволяє контролювати обсяг грошової маси в обігу та знижувати інфляційний тиск.

Фіскальна політика передбачає зменшення державних видатків і підвищення податків для зниження дефіциту бюджету. Це допомагає знизити сукупний попит і, відповідно, темпи інфляції. Дохідна політика включає контроль за заробітною платою та цінами, що може бути досягнуто через укладання угод між урядом, роботодавцями та профспілками [4].

Політика пропозиції спрямована на підвищення ефективності виробництва та збільшення пропозиції товарів і послуг. Це може включати дерегуляцію, податкові стимули для інвестицій та заходи з підвищення продуктивності. Важливу роль відіграє також стабілізація обмінного курсу, яка запобігає різким коливанням валют і підтримує цінову стабільність.

Антиінфляційна політика включає довгострокові заходи, такі як розвиток інфраструктури та підвищення кваліфікації робочої сили, що сприяє стійкому економічному зростанню та зниженню інфляційних ризиків. Важливим елементом є поліпшення ділового клімату та стимулювання конкуренції, що сприяє зниженню цін на товари та послуги.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість макроекономічної рівноваги для стійкого розвитку економіки.
2. Основні чинники, що впливають на макроекономічну рівновагу.
3. Вплив макроекономічної нестабільності на економічний розвиток.
4. Роль державної політики у підтриманні макроекономічної рівноваги.
5. Сутність поняття макроекономічної рівноваги та макроекономічної нестабільності: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Економіка країни зазнає значних коливань через нерівномірність попиту та пропозиції. Це призводить до нестабільності валютного курсу та інфляції. Вам, як економічному раднику, необхідно розробити стратегію для досягнення макроекономічної рівноваги: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні чинники, що впливають на рівновагу, а також описати принципи та елементи ефективної стратегії стабілізації.

Ситуація 2. Уряд прагне знизити рівень безробіття та стимулювати економічне зростання в умовах макроекономічної нестабільності. Завдання — розробити стратегію подолання макроекономічної нестабільності. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування економіки. Також визначте основні напрями підтримання рівноваги.

Ситуація 3. Центральний банк планує впровадити нову монетарну політику для стабілізації економіки, що страждає від високої інфляції та нестабільного курсу валют. Потрібно створити модель макроекономічної стабілізації. Визначте основні напрями

стабілізаційної політики та опишіть процеси, які допоможуть знизити макроекономічну нестабільність.

Питання для самоконтролю

1. Що таке макроекономічна рівновага, і які її основні характеристики?
2. Які фактори визначають стан макроекономічної рівноваги в економіці?
3. У чому полягає різниця між короткостроковою та довгостроковою макроекономічною рівновагою?
4. Як взаємодіють ринок товарів і послуг, ринок праці та фінансовий ринок у досягненні макроекономічної рівноваги?
5. Які основні причини макроекономічної нестабільності?
6. Як циклічні коливання економіки впливають на макроекономічну рівновагу?
7. Які наслідки можуть мати інфляція, безробіття та економічні кризи для макроекономічної стабільності?
8. Як держава може впливати на макроекономічну рівновагу за допомогою фіскальної та монетарної політики?
9. У чому полягають основні підходи до регулювання економічної нестабільності?
10. Які міжнародні чинники можуть впливати на макроекономічну рівновагу окремої країни?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість макроекономічної рівноваги в умовах глобалізації.
2. Вплив макроекономічної нестабільності на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування макроекономічної рівноваги.
4. Основні елементи макроекономічної стабілізаційної політики.
5. Роль фіскальної та монетарної політики у підтриманні макроекономічної рівноваги.
6. Вплив міжнародних економічних чинників на макроекономічну стабільність.

Література

1. Гой Н. В. Економіка публічного сектору. Методичні рекомендації для проведення занять. Івано-Франківськ: 2022. 84 с.
2. Економіка публічного сектору : навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
3. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
5. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.

ТЕМА 1.8. ТЕОРІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Лекційні питання

1. Фінансова система України.
2. Модель грошового обороту.
3. Грошово-кредитна система.

1. Фінансова система України

Фінансова система України складається з сукупності інститутів, ринків, інструментів та регуляторних органів, які забезпечують функціонування економіки. Центральним елементом фінансової системи є **Національний банк України (НБУ)**, який виконує функції центрального банку, здійснює монетарну політику та регулює діяльність комерційних банків.

Основними компонентами фінансової системи є **банківські установи**, до яких входять комерційні банки, що надають кредити, приймають депозити і забезпечують платіжні операції. Крім банків, важливу роль відіграють небанківські фінансові установи, такі як страхові компанії, пенсійні фонди та інвестиційні фонди, які надають фінансові послуги та сприяють розвитку ринку капіталу.

Фінансові ринки включають грошовий ринок, де здійснюються короткострокові операції, та капітальний ринок, де торгуються довгострокові цінні папери, такі як акції та облігації [3]. Валютний ринок дозволяє здійснювати операції з іноземною валютою, а ринок деривативів включає фінансові інструменти, що базуються на базових активах, таких як ф'ючерси та опціони.

Серед фінансових інструментів виділяються кредити, облігації, акції та деривативи, які використовуються для фінансування різних потреб економічних суб'єктів та управління ризиками. Регуляторні органи, такі як Міністерство фінансів, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, та Державна служба фінансового моніторингу, забезпечують нагляд та регулювання фінансових ринків і установ.

Фінансова система України також включає державний бюджет, що є основним інструментом фіскальної політики та перерозподілу ресурсів у країні. Фінансова стабільність забезпечується через ефективне регулювання, нагляд за фінансовими ринками та підтримку ліквідності банківської системи.

2. Модель грошового обороту

Модель грошового обороту є фундаментальною концепцією в макроекономіці, яка ілюструє потоки грошей, товарів і послуг у економіці. Вона відображає взаємодію між основними економічними суб'єктами: домогосподарствами, фірмами, урядом і зовнішнім сектором. Основним принципом моделі є те, що гроші циркулюють в економіці у вигляді заробітних плат, доходів, витрат і інвестицій.

Домогосподарства надають ресурси (працю, капітал) фірмам, отримуючи за це доходи у вигляді заробітної плати, процентів і прибутків. Вони витрачають ці доходи на покупку товарів і послуг, вироблених фірмами. Фірми, своєю чергою, використовують отримані доходи для оплати витрат на ресурси, інвестицій у виробництво та виплати дивідендів [4].

Уряд здійснює вплив на грошовий оборот через податки, субсидії та державні витрати. Податки зменшують доходи домогосподарств і фірм, але водночас забезпечують фінансування державних витрат, які спрямовуються на надання суспільних благ та послуг. Державні витрати включають інвестиції в інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та соціальне забезпечення.

Зовнішній сектор включає експорт та імпорт товарів і послуг. Експорт приносить доходи від продажу товарів за кордон, а імпорт забезпечує доступ до іноземних товарів і послуг, що збільшує вибір для споживачів і підприємств.

Модель грошового обороту допомагає розуміти, як економічні ресурси і доходи переміщуються через різні сектори економіки. Вона також демонструє важливість збалансованості між попитом і пропозицією, а також ролі держави у регулюванні економічних процесів.

3. Грошово-кредитна система

Грошово-кредитна система - це сукупність інститутів, інструментів та ринків, що забезпечують обіг грошей, кредитування та регулювання грошової маси в економіці. Основним елементом цієї системи є центральний банк, який здійснює монетарну політику та регулює діяльність комерційних банків. Центральний банк контролює обіг грошей через встановлення процентних ставок, проведення операцій на відкритому ринку та резервні вимоги для банків.

Комерційні банки надають кредити, приймають депозити та виконують функції посередників на фінансовому ринку. Вони створюють гроші через процес кредитування, збільшуючи грошову масу в обігу. Грошові ринки дозволяють здійснювати короткострокові фінансові операції, тоді як капітальні ринки забезпечують довгострокове фінансування через випуск акцій та облігацій [1].

Валютний ринок дозволяє здійснювати операції з іноземною валютою, що впливає на обмінні курси та міжнародну торгівлю. Ринок деривативів включає фінансові інструменти, що базуються на базових активах, таких як ф'ючерси та опціони, які допомагають управляти ризиками.

Основні інструменти грошово-кредитної політики включають регулювання процентних ставок, що впливає на вартість кредитів і депозитів, операції на відкритому ринку, які контролюють обсяги грошової маси, та резервні вимоги, які визначають частку депозитів, яку банки повинні зберігати в центральному банку.

Регулювання грошової маси дозволяє запобігти інфляції або дефляції, забезпечуючи стабільність цін та економічне зростання. Грошово-кредитна система також включає контроль за інфляцією, який здійснюється через монетарну політику, спрямовану на підтримання стабільного рівня цін.

Важливу роль відіграє забезпечення фінансової стабільності, що включає нагляд за банківським сектором та запобігання фінансовим кризам.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість теорії публічних фінансів для стійкого розвитку держави.
2. Основні завдання теорії публічних фінансів у сучасних умовах.
3. Вплив публічних фінансів на соціально-економічний розвиток.
4. Роль публічних фінансів у забезпеченні стабільності та ефективності економіки.
5. Сутність поняття публічних фінансів: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни стикається з проблемою бюджетного дефіциту через неефективне використання державних коштів. Недавні звіти показують, що значна частина бюджету витрачається нецільово, що призводить до соціальних і економічних проблем. Вам, як фінансовому раднику, необхідно розробити концепцію підвищення ефективності використання державних фінансів: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективної системи управління бюджетом.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть підвищити ефективність витрачання коштів на інфраструктурні проекти для забезпечення довгострокового розвитку регіону. Завдання — розробити стратегію ефективного використання публічних фінансів. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи

функціонування фінансової системи. Також визначте основні напрями підвищення ефективності.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму соціальної підтримки, але стикається з проблемою оцінки її фінансової ефективності. Потрібно створити модель аналізу ефективності використання публічних фінансів для цієї програми. Визначте основні напрями аналізу ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічні фінанси, і яка їхня основна роль в економіці?
2. Які основні функції виконує державний бюджет у системі публічних фінансів?
3. У чому полягає відмінність між державними доходами та державними видатками?
4. Які основні джерела формування доходів держави?
5. Як класифікуються податки, і яку роль вони відіграють у публічних фінансах?
6. Що таке бюджетний дефіцит, і які існують шляхи його фінансування?
7. Які основні види державного боргу, і як він впливає на економіку?
8. Як здійснюється міжбюджетне регулювання та фінансування місцевих органів влади?
9. Які основні підходи до оцінки ефективності державних видатків?
10. Як публічні фінанси впливають на соціально-економічний розвиток країни?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість публічних фінансів у державному управлінні.
2. Вплив публічних фінансів на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи публічних фінансів.
4. Основні елементи управління публічними фінансами у державному секторі.
5. Роль публічних фінансів у формуванні та реалізації державної політики.
6. Ефективність використання публічних фінансів в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
2. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
3. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
4. Тарасенко О. С., Кирчата І. М., Приходько О. М., Берестяна Т. В. Перспективи інтеграції закладів вищої освіти України в європейський освітній простір. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8947>
5. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.

ТЕМА 1.9. ПУБЛІЧНІ НАДХОДЖЕННЯ І ПУБЛІЧНІ ВИДАТКИ

Лекційні питання

1. Поняття та класифікація публічних надходжень.
2. Поняття та класифікація публічних видатків.
3. Вплив публічних надходжень і видатків на соціально-економічний розвиток країни.

1. Поняття та класифікація публічних надходжень

Публічні надходження – це доходи, які держава отримує для фінансування своєї діяльності та виконання суспільно важливих функцій. Основна мета публічних надходжень – забезпечення фінансової стабільності держави та створення умов для соціально-економічного розвитку.

Основні публічні надходження можна класифікувати на податкові та неподаткові доходи. Податкові доходи включають прямі та непрямі податки. Прямі податки стягуються безпосередньо з доходів та майна громадян і підприємств, до них належать податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств. Непрямі податки включають податки на споживання, такі як податок на додану вартість (ПДВ) та акцизні збори, що стягуються з товарів і послуг.

Неподаткові доходи складаються з різноманітних джерел, таких як плата за користування природними ресурсами, штрафи, митні збори, адміністративні збори, доходи від державної власності та підприємницької діяльності державних установ. Неподаткові доходи також включають гранти, субсидії та міжнародну допомогу [2].

Податки можна поділити на прямі (індивідуальні) та непрямі (колективні). Прямі податки включають податок на доходи фізичних осіб, корпоративний податок та майнові податки. Непрямі податки включають податок на додану вартість (ПДВ), акцизні збори та мита.

Крім того, публічні надходження можуть класифікуватися за рівнем управління на центральні та місцеві. Центральні надходження збираються державою, тоді як місцеві надходження збираються органами місцевого самоврядування для фінансування місцевих програм і проєктів.

Іншою важливою класифікацією є розподіл на загальні та цільові надходження. Загальні надходження використовуються для фінансування загальних видатків державного бюджету, тоді як цільові надходження мають конкретне призначення, наприклад, на фінансування освіти, охорони здоров'я або соціального захисту.

Публічні надходження відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності держави, підвищенні якості життя населення та підтримці економічного зростання. Вони є основним джерелом фінансування державних видатків, спрямованих на розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер.

2. Поняття та класифікація публічних видатків

Публічні видатки – це кошти, які витрачаються державою та її підрозділами на виконання своїх функцій та задоволення суспільних потреб. Вони є важливим елементом бюджетної системи, що забезпечує фінансування основних напрямів державної діяльності, таких як охорона здоров'я, освіта, оборона, соціальний захист та інфраструктура [1].

Публічні видатки можна класифікувати за різними критеріями. Функціональна класифікація передбачає поділ видатків за сферами державної діяльності, такими як оборона, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, економічна діяльність та державне управління. Кожна з цих сфер має свої особливості та потребує різного обсягу фінансування.

Економічна класифікація поділяє видатки на поточні та капітальні. Поточні видатки включають зарплату працівникам державних установ, оплату товарів та послуг, субсидії та

трансфери. Капітальні видатки спрямовані на інвестиції у будівництво інфраструктурних об'єктів, купівлю обладнання та капітальний ремонт.

Інституційна класифікація враховує поділ видатків за рівнями управління: центральний уряд, місцеві органи влади та державні підприємства, що дозволяє забезпечити прозорість і підзвітність у використанні бюджетних коштів на різних рівнях [4].

Іншим критерієм є цільове призначення видатків, зокрема соціальні програми, такі як пенсії, допомога по безробіттю, медична допомога; економічні програми, що включають фінансування інфраструктурних проєктів, субсидії підприємствам; оборонні видатки, що включають фінансування збройних сил та закупівлю військової техніки.

Важливим аспектом управління публічними видатками є ефективність і прозорість використання коштів, яка забезпечує довіру громадськості до державних фінансів та дозволяє уникати корупції і нецільового використання коштів.

3. Вплив публічних надходжень і видатків на соціально-економічний розвиток країни

Публічні надходження і видатки мають значний вплив на соціально-економічний розвиток країни. Публічні надходження, зокрема податкові доходи, формують фінансову базу для державного бюджету. За допомогою цих коштів держава може здійснювати фінансування суспільно важливих програм та проєктів, що сприяють економічному зростанню та підвищенню якості життя населення.

Податкові надходження забезпечують фінансування державних витрат на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, інфраструктурні проєкти та інші важливі сфери. Завдяки цим надходженням держава може підтримувати соціальні програми, які допомагають зменшити рівень бідності, підвищити доступність медичних послуг та поліпшити якість освіти.

Неподаткові надходження, такі як доходи від державної власності, адміністративні збори та митні збори, також роблять внесок у фінансову стабільність держави та дозволяють розширити фінансові можливості держави та забезпечити додаткові ресурси для реалізації соціально-економічних програм [5].

Використання бюджетних видатків спрямоване на розвиток інфраструктури, що є важливим фактором для економічного зростання. Інвестиції у будівництво доріг, мостів, шкіл та лікарень сприяють створенню сприятливих умов для бізнесу та покращенню життєвих умов населення.

Соціальні видатки дозволяють забезпечити соціальну справедливість та зменшити нерівність. Фінансування програм соціального захисту, пенсійних виплат та допомоги малозабезпеченим верствам населення підвищує рівень добробуту та соціальну стабільність у суспільстві.

Економічні видатки спрямовані на підтримку підприємництва, розвиток наукових досліджень та впровадження інновацій, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, створенню нових робочих місць та зростанню ВВП.

Державні витрати на освіту та охорону здоров'я забезпечують довгостроковий розвиток людського капіталу, що є основою для сталого економічного зростання. Інвестиції в освіту підвищують кваліфікацію робочої сили, а витрати на охорону здоров'я сприяють поліпшенню загального стану здоров'я населення.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість публічних надходжень і видатків для економічного розвитку країни.
2. Основні джерела публічних надходжень у державному бюджеті.
3. Види публічних видатків та їх роль у забезпеченні державних функцій.
4. Вплив публічних надходжень і видатків на соціально-економічний розвиток країни.

5. Сутність поняття публічних надходжень і видатків: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни стикається з проблемою нестачі бюджетних коштів через низькі податкові надходження та високу заборгованість. Це призводить до скорочення фінансування соціальних програм та інфраструктурних проектів. Вам, як фінансовому експерту, необхідно розробити стратегію збільшення публічних надходжень: визначити основні джерела доходів, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та заходи ефективного збору податків.

Ситуація 2. Місцеві органи влади стикаються з проблемою неефективного використання бюджетних коштів на місцевому рівні, що призводить до невиконання важливих соціальних проектів. Завдання — розробити концепцію ефективного використання публічних видатків на місцевому рівні. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями підвищення ефективності витрат.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму бюджетного планування, але стикається з проблемою оцінки її ефективності. Потрібно створити модель аналізу ефективності використання бюджетних коштів у рамках нової програми. Визначте основні напрями аналізу ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічні надходження, і які їхні основні джерела?
2. Як класифікуються податкові та неподаткові надходження в державний бюджет?
3. Які основні функції податків у системі публічних фінансів?
4. Що таке податкове навантаження, і як воно впливає на економіку?
5. Які існують види публічних видатків, і як вони розподіляються в бюджетній системі?
6. У чому полягає різниця між поточними та капітальними видатками держави?
7. Як державні видатки впливають на економічне зростання та соціальний добробут?
8. Що таке бюджетний дефіцит, і які існують способи його фінансування?
9. Які механізми контролю за ефективністю використання публічних фінансів існують?
10. Як міжбюджетні трансферти впливають на фінансову рівновагу між рівнями влади?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість публічних надходжень у державному управлінні.
2. Вплив публічних видатків на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи публічних надходжень і видатків.
4. Основні елементи управління публічними надходженнями і видатками у державному секторі.
5. Роль публічних надходжень і видатків у формуванні та реалізації державної політики.
6. Ефективність використання публічних надходжень і видатків в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
2. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.
3. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
4. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
5. Тарасенко О. С., Кирчата І. М., Приходько О. М., Берестяна Т. В. Перспективи інтеграції закладів вищої освіти України в європейський освітній простір. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8947>

ТЕМА 1.10. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

Лекційні питання

1. Сутність бюджету як економічної категорії.
2. Методи формування та класифікація доходів бюджету.
3. Бюджетне фінансування.

1. Сутність бюджету як економічної категорії

Бюджет як економічна категорія є системою формування та використання грошових коштів, призначених для забезпечення функціонування держави та її підрозділів. Він відображає баланс між доходами і видатками, спрямованими на виконання державних функцій. Основними джерелами доходів бюджету є податки, збори, мита, а також доходи від державної власності та діяльності державних підприємств.

Бюджет є ключовим інструментом економічної політики, оскільки визначає напрями розподілу фінансових ресурсів і впливає на економічний розвиток країни [2]. За допомогою бюджету держава здійснює регулювання економіки, фінансування соціальних програм, оборони, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер.

Дефіцит бюджету виникає, коли видатки перевищують доходи, що змушує державу звертатися до запозичень або зниження витрат. Профіцит бюджету, навпаки, свідчить про перевищення доходів над видатками, що дозволяє накопичувати резерви або знижувати податкове навантаження.

Бюджетний процес включає кілька етапів: складання, затвердження, виконання і контроль за виконанням бюджету. Важливим аспектом є прозорість і звітність, що забезпечує довіру населення до державних фінансів. Державний бюджет складається з центрального (загальнодержавного) і місцевих бюджетів, що забезпечує фінансову автономію регіонів.

Бюджет також виконує функцію перерозподілу національного доходу, сприяючи зменшенню соціальної нерівності та підтримці економічної стабільності. Важливою складовою є планування і прогнозування, які допомагають уряду ефективно використовувати фінансові ресурси та досягати стратегічних цілей.

2. Методи формування та класифікація доходів бюджету

Методи формування та класифікації доходів бюджету є ключовими аспектами фінансової системи держави. Доходи бюджету формуються за рахунок різних джерел, які забезпечують фінансування державних витрат. Основні методи формування доходів включають податкові та неподаткові джерела.

Податкові доходи є основним джерелом наповнення бюджету і включають прямі та непрямі податки. Прямі податки стягуються безпосередньо з доходів і майна громадян та підприємств, такі як податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств. Непрямі податки включають податки на споживання, такі як податок на додану вартість (ПДВ) та акцизи, що стягуються з товарів і послуг [1].

Неподаткові доходи включають доходи від державної власності, адміністративні збори, штрафи та інші надходження. Сюди входять доходи від оренди державного майна, дивіденди від державних підприємств, плата за ліцензії та дозволи, а також доходи від продажу державного майна.

Крім того, доходи бюджету можуть формуватися за рахунок зовнішніх джерел, таких як гранти та міжнародна допомога, а також запозичення на внутрішньому та зовнішньому ринках. Важливим аспектом є класифікація доходів, яка дозволяє структурувати та аналізувати надходження за різними критеріями [2].

Основні категорії класифікації доходів бюджету включають податкові та неподаткові доходи, доходи від підприємницької діяльності, гранти та субвенції, а також

інші джерела. Така класифікація дозволяє забезпечити прозорість та контроль за використанням бюджетних коштів.

3. Бюджетне фінансування

Бюджетне фінансування – це процес надання грошових коштів з державного бюджету для фінансування діяльності державних установ, програм і проектів. Це один з основних методів державного регулювання економіки, що дозволяє забезпечувати виконання соціально значущих функцій держави. Основними джерелами бюджетного фінансування є податкові надходження, митні збори, доходи від державної власності та запозичення [3].

Пряме бюджетне фінансування передбачає безпосереднє виділення коштів на конкретні цілі, такі як будівництво інфраструктури, фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та оборони. Це забезпечує стабільність і передбачуваність у фінансуванні державних потреб.

Субсидії та дотації є інструментами непрямого бюджетного фінансування, спрямованими на підтримку окремих галузей або регіонів, стимулювання розвитку бізнесу або соціальних програм. Це дозволяє вирівнювати регіональні диспропорції та підтримувати економічну стабільність.

Важливим елементом бюджетного фінансування є бюджетне планування, яке включає розробку бюджету, розподіл коштів, моніторинг та контроль за їх використанням. Це забезпечує ефективність витрат та досягнення поставлених цілей [1].

Контроль за використанням бюджетних коштів здійснюється через систему державного аудиту, що допомагає запобігати корупції та нецільовому використанню коштів. Прозорість та підзвітність є ключовими принципами бюджетного фінансування, які забезпечують довіру громадськості до уряду.

Фінансування дефіциту бюджету здійснюється через запозичення на внутрішньому та зовнішньому ринках, що дозволяє підтримувати фінансову стабільність у разі тимчасового браку коштів.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість державного бюджету для економічного розвитку країни.
2. Основні завдання державного бюджету в сучасних умовах.
3. Вплив державного бюджету на соціально-економічний розвиток.
4. Роль бюджетного процесу у забезпеченні ефективного управління фінансовими ресурсами.
5. Сутність поняття державного бюджету та бюджетного процесу: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте рішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни стикається з проблемою неефективного використання бюджетних коштів у сфері освіти. Недавні звіти показують, що значна частина коштів витрачається нецільово, що призводить до зниження якості освіти. Вам, як фінансовому експерту, необхідно розробити концепцію підвищення ефективності використання бюджетних коштів у сфері освіти: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективного бюджетного процесу.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть підвищити ефективність витрачання коштів на інфраструктурні проекти для забезпечення довгострокового розвитку регіону. Завдання - розробити стратегію ефективного використання бюджетних коштів. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи

функціонування бюджетного процесу. Також визначте основні напрями підвищення ефективності.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму соціальної підтримки, але стикається з проблемою оцінки її фінансової ефективності. Потрібно створити модель аналізу ефективності використання бюджетних коштів для цієї програми. Визначте основні напрями аналізу ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що таке державний бюджет, і які його основні функції?
2. Які принципи формування та виконання державного бюджету?
3. Які основні складові дохідної та видаткової частини бюджету?
4. Що таке бюджетний дефіцит, і які існують способи його фінансування?
5. Які основні етапи бюджетного процесу?
6. Хто є учасниками бюджетного процесу, і які їхні функції?
7. У чому полягає роль Верховної Ради, Кабінету Міністрів і Міністерства фінансів у бюджетному процесі?
8. Які методи використовуються для прогнозування доходів і видатків бюджету?
9. Що таке міжбюджетні трансферти, і яку роль вони відіграють у фінансовій системі держави?
10. Як здійснюється контроль за виконанням державного бюджету, і які органи відповідають за цей процес?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість державного бюджету у державному управлінні.
2. Вплив державного бюджету на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективного бюджетного процесу.
4. Основні елементи управління державним бюджетом.
5. Роль державного бюджету у формуванні та реалізації державної політики.
6. Ефективність використання бюджетних коштів в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Гой Н. В. Економіка публічного сектору. Методичні рекомендації для проведення занять. Івано-Франківськ: 2022. 84 с.
2. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
2. Врядкування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
3. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
4. Тарасенко О. С., Кирчата І. М., Приходько О. М., Берестяна Т. В. Перспективи інтеграції закладів вищої освіти України в європейський освітній простір. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8947>

ТЕМА 1.11. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ПРОЄКТІВ

Лекційні питання

1. Національна інноваційна система. Інструменти, які використовує держава для підтримки інноваційно-інвестиційних проєктів.
2. Шляхи стимулювання приватного сектору до інвестування в інновації. Економічні та соціальні вигоди.
3. Виклики, що виникають при реалізації державної політики підтримки інноваційних проєктів.
4. Вплив державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів на конкурентоспроможність національної економіки.

1. Національна інноваційна система. Інструменти, які використовує держава для підтримки інноваційно-інвестиційних проєктів

Національна інноваційна система (НІС) – це сукупність інститутів, організацій та політик, які взаємодіють для стимулювання інноваційної діяльності в країні. Вона включає урядові органи, науково-дослідні установи, університети, приватні компанії та фінансові інституції. Основна мета НІС – створення сприятливих умов для розвитку інновацій та їх впровадження в економіку.

Держава використовує різні інструменти для підтримки інноваційно-інвестиційних проєктів. Серед них – фінансування наукових досліджень, податкові пільги для інноваційних підприємств, гранти та субсидії. Важливу роль відіграє створення технопарків та інкубаторів, які надають підтримку стартапам. Держава може стимулювати співпрацю між університетами та бізнесом для комерціалізації наукових розробок [4].

Важливим інструментом є також розвиток венчурного капіталу, який інвестує в перспективні інноваційні проєкти. Крім того, держава може сприяти розвитку інфраструктури для досліджень та інновацій. Це включає створення лабораторій, дослідницьких центрів та інших об'єктів.

Підтримка освіти та підготовки кадрів у сфері інновацій також є ключовим елементом.

Держава може стимулювати міжнародне співробітництво у сфері науки та технологій, залучаючи іноземні інвестиції та технології. Нарешті, держава може сприяти розвитку інформаційних технологій та цифровізації економіки, що є важливим фактором для інноваційного розвитку. Таким чином, НІС є комплексною системою, що забезпечує інноваційний розвиток через взаємодію різних секторів та інструментів підтримки [2].

2. Шляхи стимулювання приватного сектору до інвестування в інновації. Економічні та соціальні вигоди

Держава може стимулювати приватний сектор до інвестування в інновації через ряд стратегічних заходів. Одним із головних інструментів є податкові пільги та кредити, які зменшують фінансове навантаження на компанії, що інвестують у дослідження та розробки. Такі пільги можуть включати знижені ставки податку на прибуток або податкові кредити на інноваційні проєкти.

Гранти та субсидії також відіграють важливу роль, надаючи компаніям фінансову підтримку для реалізації інноваційних ініціатив, що дозволяє знизити ризики та витрати, пов'язані з новими технологіями. Співфінансування з боку держави може сприяти реалізації великих проєктів, залучаючи приватні інвестиції та розподіляючи ризики.

Регуляторна підтримка включає спрощення процедур ліцензування та сертифікації, що дозволяє швидше впроваджувати нові технології на ринок. Інноваційні кластери та технопарки створюють сприятливе середовище для співпраці між компаніями, науковими установами та урядом [1].

Економічні вигоди від стимулювання інновацій включають зростання продуктивності, підвищення конкурентоспроможності та розвиток нових ринків. Інноваційні проекти сприяють створенню висококваліфікованих робочих місць та збільшенню доходів державного бюджету за рахунок зростання економіки.

Соціальні вигоди охоплюють поліпшення якості життя, завдяки новим продуктам і послугам, доступ до передових медичних технологій та екологічно чистих рішень. Інвестиції в інновації також сприяють розвитку освіти та підвищенню рівня кваліфікації робочої сили.

3. Виклики, що виникають при реалізації державної політики підтримки інноваційних проектів

Однією з основних проблем при реалізації державної політики підтримки інноваційних проектів є недостатнє фінансування. Часто бюджети, виділені на інноваційні програми, не відповідають реальним потребам, що обмежує можливості для досліджень і розробок. Це ускладнює досягнення поставлених цілей та знижує ефективність політики.

Інший виклик полягає у відсутності належної інфраструктури. Це включає нестачу сучасних лабораторій, дослідницьких центрів і технопарків, що ускладнює реалізацію інноваційних проектів. Важливою проблемою є також бюрократичні перепони та складні процедури отримання грантів і субсидій, що затримують фінансування і знижують мотивацію підприємців та науковців [3].

Низький рівень співпраці між науковими установами та бізнесом обмежує можливості для комерціалізації наукових розробок і їх впровадження у виробництво. Відсутність ефективної комунікації та координації між різними державними органами також ускладнює реалізацію інноваційних програм.

Ще одним викликом є недостатній рівень підготовки кадрів. Відсутність висококваліфікованих фахівців у сфері науки та технологій обмежує можливості для розвитку інновацій. Проблемою є також низький рівень захисту інтелектуальної власності, що знижує стимул до інвестування у нові розробки.

Важливим аспектом є відсутність чіткої стратегії та довгострокових пріоритетів у сфері інноваційної політики. Це призводить до розпорошення ресурсів і неефективного використання коштів. Нарешті, зовнішні економічні та політичні фактори, такі як нестабільність валютного курсу чи зміни в міжнародній торгівлі, можуть також впливати на успішність реалізації інноваційних проектів.

4. Вплив державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів на конкурентоспроможність національної економіки

Державна підтримка інноваційно-інвестиційних процесів має значний вплив на конкурентоспроможність національної економіки. Вона стимулює розвиток нових технологій, що підвищує продуктивність виробництва і якість продукції. Це дозволяє місцевим компаніям конкурувати на світовому ринку, збільшуючи експорт і залучаючи іноземні інвестиції.

Фінансова підтримка, така як гранти і субсидії, знижує ризики і витрати, пов'язані з інноваційною діяльністю. Це дозволяє підприємствам інвестувати в дослідження і розробки, що призводить до появи нових продуктів і послуг. Податкові пільги стимулюють бізнес до впровадження нових технологій, що сприяє економічному зростанню.

Державні інвестиції в інфраструктуру, такі як технопарки і інноваційні кластери, створюють сприятливе середовище для розвитку інновацій. Це сприяє співпраці між науковими установами, бізнесом і державою, що підвищує ефективність інноваційних проектів.

Підтримка освіти і професійної підготовки сприяє формуванню висококваліфікованої робочої сили, що є важливим фактором для інноваційного розвитку.

Державна підтримка також забезпечує доступ до фінансових ресурсів, що дозволяє компаніям масштабувати свої інноваційні рішення [1].

У результаті, державна підтримка інноваційно-інвестиційних процесів сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки через розвиток технологій, підвищення продуктивності та зростання експорту. Це сприяє сталому економічному зростанню і покращує якість життя населення.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів для економічного розвитку країни.
2. Основні завдання державної підтримки інноваційно-інвестиційних проектів у сучасних умовах.
3. Вплив державної підтримки на конкурентоспроможність національної економіки.
4. Роль державної політики у стимулюванні інноваційної діяльності.
5. Сутність державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте рішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни хоче стимулювати розвиток нових технологій у сфері відновлювальної енергетики. Недавні звіти показують, що інвестиції у цю сферу є недостатніми через високі ризики та витрати. Вам, як фінансовому експерту, необхідно розробити концепцію державної підтримки інноваційно-інвестиційних проектів у сфері відновлювальної енергетики: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та елементи ефективної системи підтримки.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть стимулювати інновації в аграрному секторі для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Завдання — розробити стратегію державної підтримки інноваційних проектів у аграрному секторі. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями підтримки.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму підтримки стартапів, але стикається з проблемою оцінки її ефективності. Потрібно створити модель аналізу ефективності використання державної підтримки для стартапів. Визначте основні напрями аналізу ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що таке інноваційно-інвестиційна діяльність, і яку роль вона відіграє в економічному розвитку держави?
2. Які основні форми державної підтримки інновацій та інвестицій?
3. Як держава стимулює розвиток науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР)?
4. Які податкові стимули можуть застосовуватися для підтримки інноваційного бізнесу?
5. Що таке державне співфінансування інноваційних проєктів, і які його переваги?
6. Які міжнародні практики державної підтримки інновацій та інвестицій є найбільш ефективними?
7. Як впливають державні гранти та субсидії на розвиток інноваційних підприємств?
8. Які інструменти використовуються для залучення інвестицій у високотехнологічні галузі?
9. Як працюють державні програми підтримки малого та середнього бізнесу у сфері інновацій?

10. Які можливі ризики та проблеми виникають при реалізації державної політики підтримки інновацій та інвестицій?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів у державному управлінні.
2. Вплив державної підтримки інновацій на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи державної підтримки інновацій.
4. Основні елементи управління інноваційно-інвестиційними проектами у державному секторі.
5. Роль державної підтримки у формуванні та реалізації інноваційної політики.
6. Ефективність державної підтримки інновацій в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
2. Врядкування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
3. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
5. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.

ТЕМА 1.12. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЗИЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Лекційні питання

1. Основні інструменти державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі.
2. Вплив міжнародних організацій на державне регулювання національної економіки.
3. Методи захисту національних економічних інтересів у глобальному середовищі.

1. Основні інструменти державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі

Основні інструменти державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі можна поділити на економічні, адміністративні та соціальні.

Економічні інструменти включають фіскальну політику, монетарну політику та зовнішньоекономічну політику. Фіскальна політика регулює доходи та видатки державного бюджету, використовуючи податки та державні витрати для стимулювання економічного зростання та зменшення безробіття. Монетарна політика контролює грошову масу та процентні ставки, що впливає на інфляцію та стабільність національної валюти. Зовнішньоекономічна політика спрямована на регулювання торгових відносин з іншими країнами, використовуючи тарифи, квоти та угоди про вільну торгівлю [3].

Адміністративні інструменти включають правове регулювання, стандартизацію та ліцензування. Правове регулювання забезпечує створення та застосування законодавчих актів, що встановлюють правила гри для бізнесу та захищають інтереси споживачів. Стандартизація встановлює нормативи та стандарти якості продукції та послуг, що сприяє захисту національного ринку від неякісної продукції. Ліцензування регулює доступ до певних видів діяльності, забезпечуючи відповідність підприємств встановленим вимогам.

Соціальні інструменти включають соціальну політику, екологічну політику та культурну політику [4].

Державне регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі також включає активну участь у міжнародних організаціях, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Європейський Союз (ЄС). Це дозволяє країні впливати на глобальні економічні процеси та захищати свої національні інтереси на міжнародній арені.

2. Вплив міжнародних організацій на державне регулювання національної економіки

Вплив міжнародних організацій на державне регулювання національної економіки є значним і багатогранним. Міжнародні організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світова організація торгівлі (СОТ), Світовий банк та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), відіграють важливу роль у формуванні економічної політики країн-учасниць.

МВФ надає фінансову допомогу країнам, що зазнають економічних труднощів, та надає рекомендації щодо проведення економічних реформ, що впливає на макроекономічну стабільність та сприяє відновленню економічного зростання. СОТ встановлює правила міжнародної торгівлі, що забезпечує справедливість і передбачуваність у торговельних відносинах між країнами [5].

Світовий банк надає кредити та гранти для реалізації інфраструктурних проектів, що покращує інфраструктуру та сприяє економічному розвитку. Він також підтримує проекти у сфері освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, що сприяє підвищенню якості життя населення. ОЕСР здійснює аналітичні дослідження та надає рекомендації щодо

економічної політики, які сприяють підвищенню ефективності державного управління та економічного розвитку.

Міжнародні організації також сприяють обміну знаннями та досвідом між країнами, що дозволяє впроваджувати найкращі практики у державне управління [4]. Вони здійснюють моніторинг і оцінку економічної ситуації в країнах-членах, що забезпечує прозорість і підзвітність у державному управлінні.

Важливу роль відіграють міжнародні фінансові інституції, які надають кредити та фінансову допомогу для реалізації важливих економічних проектів. Це дозволяє країнам залучати додаткові ресурси для розвитку інфраструктури, модернізації виробництва та підвищення конкурентоспроможності.

3. Методи захисту національних економічних інтересів у глобальному середовищі

Методи захисту національних економічних інтересів у глобальному середовищі включають низку стратегічних інструментів. Одним із основних є тарифні методи, що передбачають встановлення мит на імпортовані товари для захисту вітчизняних виробників. Нетарифні методи включають квоти, ліцензування та технічні бар'єри, які обмежують обсяг імпорту або встановлюють вимоги до якості продукції.

Інституційні методи передбачають державну підтримку ключових галузей, наприклад, через субсидії або антидемпінгові заходи. Держава може також використовувати податкові пільги та інвестиційні стимули для залучення іноземних інвестицій у стратегічно важливі сектори економіки [2].

Активна участь у міжнародних організаціях допомагає захищати національні економічні інтереси на глобальному рівні, створюючи сприятливі умови для зовнішньої торгівлі. Дипломатичні зусилля спрямовані на укладення двосторонніх і багатосторонніх угод, що забезпечують доступ національних товарів на іноземні ринки.

Розвиток технологічного потенціалу та інновацій є ще одним важливим методом, який дозволяє підвищити конкурентоспроможність національної економіки на глобальній арені. Захист інтелектуальної власності також має важливе значення, оскільки він стимулює розвиток нових технологій і запобігає незаконному використанню національних розробок.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі.
2. Основні завдання державного регулювання для забезпечення стабільності економіки.
3. Вплив державного регулювання на конкурентоспроможність національної економіки.
4. Роль бюджетного процесу у забезпеченні ефективного державного регулювання.
5. Сутність державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни стикається з проблемою низької конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку. Недавні звіти показують, що продуктивність вітчизняних підприємств відстає від міжнародних стандартів. Вам, як економічному експерту, необхідно розробити стратегію підвищення конкурентоспроможності національної економіки: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та інструменти ефективного державного регулювання.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть стимулювати економічний розвиток регіону, використовуючи бюджетні кошти для підтримки інноваційних проектів. Завдання

— розробити стратегію ефективного використання бюджетних коштів на підтримку інновацій. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму підтримки експорту, але стикається з проблемою оцінки її ефективності. Потрібно створити модель аналізу ефективності державної підтримки експорту. Визначте основні напрями аналізу ефективності та опишіть процеси, які допоможуть підвищити якість реалізації програми.

Питання для самоконтролю

1. Що таке глобалізація, і як вона впливає на національну економіку?
2. Які основні механізми державного регулювання використовуються для захисту національних економічних інтересів?
3. Яку роль відіграють митно-тарифне та нетарифне регулювання у конкурентоспроможності національної економіки?
4. Як держава стимулює експорт та регулює імпорт для збереження економічної рівноваги?
5. Які інструменти використовуються для залучення іноземних інвестицій у національну економіку?
6. Як впливають міжнародні фінансові організації (МВФ, Світовий банк, СОТ) на економічну політику держави?
7. Що таке валютне регулювання, і як воно впливає на стабільність національної економіки?
8. Які основні стратегічні підходи використовують держави для покращення своєї конкурентоспроможності в умовах глобальної економіки?
9. Як цифровізація та інновації можуть сприяти зміцненню позицій національної економіки на світовому ринку?
10. Які ризики та виклики виникають у процесі інтеграції національної економіки в глобальне середовище?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі.
2. Вплив державного регулювання на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи державного регулювання економіки.
4. Основні елементи управління економічними процесами на державному рівні.
5. Роль бюджетного процесу у формуванні та реалізації державної політики.
6. Ефективність державного регулювання економіки в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
2. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.
3. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
4. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.

ТЕМА 1.13. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Лекційні питання

1. Основні методи державного регулювання процесів тінізації економічної системи
2. Причини виникнення тіньової економіки в сучасних умовах
3. Наслідки тіньової економіки для державного бюджету та економічного розвитку країни
4. Заходи, які можуть бути ефективними для зменшення рівня тінізації економіки.
5. Міжнародні практики боротьби з тіньовою економікою, які можуть бути застосовані в Україні.

1. Основні методи державного регулювання процесів тінізації економічної системи

Основні методи державного регулювання процесів тінізації економічної системи спрямовані на зменшення обсягу нелегальної економічної діяльності та підвищення рівня прозорості економіки. Одним із найважливіших методів є податкові реформи, які включають зниження податкових ставок та спрощення податкового адміністрування, що зменшує стимули для ухилення від сплати податків та сприяє збільшенню податкових надходжень.

Боротьба з корупцією є ще одним важливим методом. Запровадження жорстких антикорупційних заходів, включаючи прозорі процедури держзакупівель та посилення контролю за діяльністю посадових осіб, сприяє зменшенню тіньових операцій [2].

Регуляторні реформи включають спрощення процедур ліцензування та реєстрації бізнесу, що знижує бар'єри для входу на ринок і зменшує стимули для тіньової діяльності. Покращення бізнес-клімату також є важливим фактором, який сприяє легалізації економічної діяльності.

Посилення контролю і нагляду за фінансовими операціями допомагає виявляти та запобігати нелегальним фінансовим потокам, що включає впровадження сучасних технологій, таких як системи електронного обліку та моніторингу транзакцій [1].

Підвищення рівня фінансової грамотності населення сприяє формуванню культури законопослушності та зменшенню тіньових операцій. Важливим методом є також стимулювання безготівкових розрахунків, що зменшує обсяги готівкових операцій та підвищує прозорість фінансових потоків.

Міжнародна співпраця у боротьбі з тіньовою економікою включає обмін інформацією та координацію дій між різними країнами для запобігання ухилення від податків та боротьби з фінансовими злочинами.

2. Причини виникнення тіньової економіки в сучасних умовах

Тіньова економіка виникає з низки причин, що впливають на її розвиток у сучасних умовах. Однією з основних причин є високий рівень податкового навантаження, що стимулює підприємства та фізичних осіб до ухилення від сплати податків та переходу в тіньовий сектор. Недосконалість законодавства також сприяє тінізації економіки, оскільки складні та неясні правові норми ускладнюють ведення бізнесу та підштовхують до нелегальних методів діяльності.

Корупція є ще одним важливим чинником, що сприяє розвитку тіньової економіки. Високий рівень корумпованості органів влади та правоохоронних органів дозволяє уникати відповідальності за порушення законодавства та здійснювати нелегальні операції. Низький рівень правової культури серед населення також сприяє тінізації економіки, оскільки громадяни не розуміють важливості дотримання правових норм та підзаконних актів [4].

Важливим фактором є відсутність ефективного контролю з боку державних органів за економічною діяльністю підприємств та фізичних осіб. Економічна нестабільність та

часті зміни у податковій та економічній політиці країни створюють невизначеність для бізнесу, що стимулює тіньові операції. Високий рівень безробіття також є одним з чинників тінізації економіки, оскільки безробітні шукають будь-які можливості для заробітку, в тому числі й нелегальні.

Низький рівень доходів населення стимулює громадян до участі у тіньовій економіці, оскільки легальні доходи не завжди дозволяють забезпечити гідний рівень життя. Крім того, недовіра до державних інституцій сприяє тіньовій діяльності, оскільки громадяни не бачать сенсу у сплаті податків та дотриманні законодавства.

3. Наслідки тіньової економіки для державного бюджету та економічного розвитку країни

Тіньова економіка має суттєві негативні наслідки для державного бюджету та економічного розвитку країни. По-перше, вона призводить до втрат податкових надходжень, оскільки нелегальні підприємства та працівники не сплачують податків, що знижує фінансові можливості держави для фінансування суспільно важливих програм, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист та інфраструктура.

Зниження податкових надходжень спричиняє бюджетний дефіцит, який держава змушена покривати шляхом збільшення боргових зобов'язань або зниження витрат на важливі соціальні програми та може призвести до скорочення державних інвестицій та зниження якості державних послуг.

Тіньова економіка також сприяє нерівності у доходах, оскільки нелегальні працівники часто отримують нижчі заробітні плати та не мають соціального захисту та призводить до зростання бідності та соціальної напруги в суспільстві [2].

Важливим наслідком тіньової економіки є спотворення конкуренції. Легальні підприємства, які дотримуються законодавства, втрачають конкурентні переваги перед тіньовими компаніями, що призводить до зниження їхньої ефективності та можливостей для розвитку.

Тіньова економіка також негативно впливає на інвестиційний клімат країни. Наявність великого тіньового сектору створює невизначеність та ризики для інвесторів, що знижує привабливість країни для іноземних інвестицій.

Недотримання трудового законодавства в тіньовому секторі призводить до погіршення умов праці та відсутності соціальних гарантій для працівників, що негативно впливає на їхній добробут та продуктивність [1].

Тіньова економіка також сприяє розвитку корупції та кримінальної діяльності, оскільки нелегальний бізнес часто взаємодіє з корумпованими чиновниками та організованими злочинними групами, підриваючи довіру громадян до державних інституцій та знижує ефективність державного управління.

4. Заходи, які можуть бути ефективними для зменшення рівня тінізації економіки

Для ефективного зменшення рівня тінізації економіки необхідно впроваджувати комплекс заходів, які можна систематизувати у кілька основних категорій:

Податкові заходи - зниження податкових ставок та спрощення податкових процедур можуть зменшити стимули для ухилення від сплати податків. Легальний бізнес стає більш привабливим за рахунок менших витрат на податкові зобов'язання:

- зниження податкових ставок;
- спрощення податкових процедур.

Антикорупційні заходи (впровадження жорстких антикорупційних заходів, таких як прозорі державні закупівлі та посилений контроль за діяльністю посадових осіб, сприяє зменшенню тіньових операцій):

- впровадження жорстких антикорупційних заходів;
- прозорі державні закупівлі;
- посилення контролю за діяльністю посадових осіб.

Регуляторні реформи (спрощення процедур ліцензування та реєстрації бізнесу знижує бар'єри для входу на ринок і стимулює легальну підприємницьку діяльність):

- спрощення процедур ліцензування та реєстрації бізнесу;
- покращення бізнес-клімату.

Цифровізація та електронне урядування (провадження цифрових технологій для обліку та моніторингу економічної діяльності підвищує прозорість та знижує можливості для ухилення від податків):

- впровадження цифрових технологій для обліку та моніторингу економічної діяльності;
- стимулювання безготівкових розрахунків;

Фінансова грамотність та підвищення обізнаності (підвищення рівня фінансової грамотності населення сприяє формуванню культури законопослушності та зменшенню тіньових операцій):

- підвищення рівня фінансової грамотності населення;
- інформаційні кампанії щодо негативних наслідків тіньової економіки.

Контроль і нагляд (впровадження сучасних технологій для моніторингу фінансових операцій та виявлення нелегальних потоків зменшує можливості для тіньової діяльності):

- посилення контролю і нагляду за фінансовими операціями;
- впровадження сучасних технологій для моніторингу фінансових потоків [2].

Варто зазначити, що наведений перелік заходів не є вичерпним.

5. Міжнародні практики боротьби з тіньовою економікою, які можуть бути застосовані в Україні

Міжнародні практики боротьби з тіньовою економікою включають ряд заходів, спрямованих на забезпечення прозорості фінансових операцій та запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів. Наприклад, розробка та впровадження законодавства, зокрема впровадження законів, які забезпечують прозорість фінансових операцій та встановлюють суворі санкції за порушення. Було б доречно створити та підтримувати роботу регуляторних органів, які моніторять фінансові операції та забезпечують їхню прозорість [1].

Забезпечення співпраці з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну інформацією та координації дій у боротьбі з тіньовою економікою є також важливим аспектом міжнародного досвіду на який варто звернути увагу національному законодавцю.

Варто проводити для організацій та кампаній тренінги для підвищення обізнаності серед бізнесу та громадян про ризики та наслідки тіньової економіки.

Використання сучасних технологій для моніторингу та аналізу фінансових операцій, що допомагає виявляти підозрілі дії теж є хорошою міжнародною практикою, на яку варто звернути увагу.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість державного регулювання процесів тінізації економічної системи для економічного розвитку країни.
2. Основні завдання державного регулювання процесів тінізації економічної системи у сучасних умовах.
3. Вплив тіньової економіки на соціально-економічний розвиток країни.
4. Роль державної політики у боротьбі з тіньовою економікою.
5. Сутність державного регулювання процесів тінізації економічної системи: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Уряд країни стикається з проблемою високого рівня тіньової економіки, що призводить до значних втрат державного бюджету через ухилення від сплати податків. Вам, як економічному експерту, необхідно розробити стратегію зменшення рівня тінізації економіки: визначити сутність цього поняття, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та інструменти ефективного державного регулювання.

Ситуація 2. Місцеві органи влади прагнуть посилити контроль за нелегальною економічною діяльністю, щоб забезпечити зростання бюджетних надходжень. Завдання — розробити стратегію ефективного контролю та боротьби з тіньовою економікою на місцевому рівні. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями підвищення ефективності контролю.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму легалізації малого бізнесу, але стикається з проблемою низької обізнаності населення про переваги легальної діяльності. Потрібно створити модель інформаційної кампанії, яка б підвищила обізнаність населення про переваги легалізації економічної діяльності. Визначте основні напрями та методи проведення кампанії, а також очікувані результати.

Питання для самоконтролю

1. Що таке тіньова економіка, і які її основні характеристики?
2. Які основні причини тінізації економіки?
3. Які галузі економіки найбільше схильні до тіньових процесів?
4. Які негативні наслідки тіньова економіка має для державного управління та суспільства?
5. Які методи державного регулювання використовуються для зменшення рівня тінізації економіки?
6. Як податкова політика впливає на рівень тінізації економіки?
7. Яку роль відіграють антикорупційні заходи у боротьбі з тіньовими економічними схемами?
8. Які міжнародні практики протидії тіньовій економіці є найбільш ефективними?
9. Як цифровізація та електронне врядування можуть допомогти у боротьбі з тіньовими операціями?
10. Які заходи можуть сприяти легалізації неофіційної зайнятості та підвищенню прозорості економічних процесів?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість державного регулювання процесів тінізації економічної системи у державному управлінні.
2. Вплив тіньової економіки на соціально-економічний розвиток країни.
3. Принципи функціонування ефективної системи державного регулювання процесів тінізації економіки.
4. Основні елементи управління процесами тінізації економіки у державному секторі.
5. Роль державного регулювання у формуванні та реалізації політики боротьби з тіньовою економікою.
6. Ефективність державного регулювання процесів тінізації економіки в умовах глобалізації та структурних змін.

Література

1. Возняк Г. В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. Регіональна економіка. 2022. №1(103). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
2. Врядування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
3. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
5. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.

ТЕМА 1.14. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ В УМОВАХ КРИЗИ

Лекційні питання

1. Основні цілі та методи державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи.

2. Ризики та виклики, які виникають при державному регулюванні відповідальності економічних агентів в умовах кризи

1. Основні цілі та методи державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи

Основні цілі державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи полягають у забезпеченні економічної стабільності, захисту інтересів суспільства та відновленні довіри до економічної системи. Під час кризи держава прагне підтримати підприємства, запобігти масовим звільненням, забезпечити фінансову стабільність та стимулювати економічну активність.

Методи державного регулювання включають фінансову підтримку, фіскальні стимули, регуляторні заходи, антикризове законодавство, монетарна політика, соціальна підтримка, інституційні реформи, стимулювання інвестицій, підтримка малого і середнього бізнесу, міжнародна співпраця [1].

Загалом, державне регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи включає комплекс заходів, спрямованих на стабілізацію економіки, захист населення та підтримку бізнесу, що дозволяє мінімізувати негативні наслідки кризи та забезпечити поступове відновлення економічної активності.

2. Ризики та виклики, які виникають при державному регулюванні відповідальності економічних агентів в умовах кризи

Ризики та виклики, які виникають при державному регулюванні відповідальності економічних агентів в умовах кризи, є багатограними та складними. По-перше, існує ризик надмірного втручання держави, що може призвести до зниження ефективності ринкових механізмів. По-друге, регулювання може створити додаткові адміністративні бар'єри для бізнесу, що ускладнить їхню діяльність. По-третє, є ризик корупції та зловживань з боку державних органів, які здійснюють регулювання [3].

В умовах кризи економічні агенти можуть не мати достатніх ресурсів для виконання нових регуляторних вимог, що може призвести до закриття підприємств та зростання безробіття. Крім того, регулювання може призвести до нерівномірного розподілу ресурсів, що погіршить економічну ситуацію. Державне регулювання може також обмежити інновації та розвиток нових технологій.

Є ризик, що регулювання буде спрямоване на короткострокові цілі, а не на довгострокову стабільність, що може створити нерівні умови для різних економічних агентів, що призведе до несправедливої конкуренції. Регулювання може бути недостатньо прозорим, що ускладнить його виконання та контроль. Недостатня гнучкість регулювання може завадити швидкій адаптації до змінних умов кризи.

Державне регулювання може створити додаткові витрати для бізнесу, що знизить їхню конкурентоспроможність. Є ризик, що регулювання буде спрямоване на захист інтересів окремих груп, а не суспільства в цілому.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Важливість державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи.

2. Основні завдання державного регулювання економічної діяльності під час кризи.

3. Вплив державного регулювання на стабільність економіки в умовах кризи.

4. Роль державної політики у забезпеченні відповідальності економічних агентів під час кризи.
5. Сутність державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи: традиційний та сучасний підходи.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Обґрунтуйте вирішення ситуацій.

Ситуація 1. Підприємства в країні зазнають значних втрат через економічну кризу, що спричиняє масові скорочення робочих місць та зниження продуктивності. Уряд планує впровадити програму підтримки підприємств для збереження робочих місць. Ваше завдання, як економічного експерта, розробити концепцію підтримки підприємств: визначити сутність цієї програми, сформулювати основні завдання, а також описати принципи та інструменти її реалізації.

Ситуація 2. Місцеві органи влади стикаються з проблемою зниження доходів підприємств через кризу, що негативно впливає на місцевий бюджет. Завдання — розробити стратегію підтримки малого і середнього бізнесу на місцевому рівні. Визначте основні принципи, на яких вона буде ґрунтуватися, та опишіть ключові елементи функціонування. Також визначте основні напрями підтримки.

Ситуація 3. Державне агентство вирішило впровадити нову програму захисту прав споживачів під час кризи, але стикається з проблемою недовіри населення до нововведень. Потрібно створити модель інформаційної кампанії, яка б підвищила обізнаність населення про переваги нової програми захисту прав споживачів. Визначте основні напрями та методи проведення кампанії, а також очікувані результати.

Питання для самоконтролю

1. Хто такі економічні агенти, і яку роль вони відіграють в економічній системі?
2. Як кризові явища впливають на поведінку економічних агентів?
3. Які основні механізми державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи?
4. Які економічні інструменти використовуються для підтримки бізнесу та населення під час кризових ситуацій?
5. Як змінюється податкова політика держави у періоди економічної нестабільності?
6. Які заходи можуть бути запроваджені для запобігання банкрутствам підприємств у кризовий період?
7. Як держава регулює відповідальність банків та фінансових установ під час економічної кризи?
8. Яку роль відіграє міжнародне співробітництво у стабілізації економічної ситуації під час кризи?
9. Як соціальна політика держави впливає на відповідальність роботодавців перед працівниками в кризових умовах?
10. Які довгострокові стратегії може застосовувати держава для мінімізації негативних наслідків економічних криз?

Теми презентацій та повідомлень

1. Стратегічна важливість державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи.
2. Вплив економічної кризи на державне регулювання економічної діяльності.
3. Принципи функціонування ефективної системи державного регулювання економіки під час кризи.
4. Основні елементи управління економічними процесами на державному рівні в умовах кризи.
5. Роль державного регулювання у формуванні та реалізації антикризової політики.

6. Ефективність державного регулювання економіки в умовах глобальних економічних криз.

Література

1. Врядкування та децентралізація. Травень 2022. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
2. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. Підприємництво і торгівля. 2022. Вип. 33. С.44-48.
3. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
4. Національна економіка України: навч. посіб. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
5. Тарасенко О. С., Кирчата І. М., Приходько О. М., Берестяна Т. В. Перспективи інтеграції закладів вищої освіти України в європейський освітній простір. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2023. №5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8947>

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ»

1. Основні фактори суспільного виробництва.
2. Економічні системи: поняття та сутність.
3. Цілі і структура економічних систем.
4. Типологізація економічних систем.
5. Порівняння економічних систем.
6. Право власності як основа функціонування економічних систем.
7. Ринковий механізм координування господарського життя суспільства.
8. Об'єкти та суб'єкти державного регулювання економіки.
9. Інструменти, методи державного регулювання економіки.
10. Механізми державного регулювання економіки.
11. Моделі державного регулювання економіки.
12. Чинники запровадження державного регулювання економіки.
13. Ефективність державного регулювання економіки.
14. Вади, доцільні межі та принципи державного регулювання економіки.
15. Державне регулювання трансформації економічної системи.
16. Структурна політика держави.
17. Державне регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності.
18. Механізми державного сприяння формуванню і розвитку національної інноваційної системи.
19. Механізми державного регулювання інвестиційних процесів.
20. Ринкова конкуренція і антимонопольне регулювання.
21. Державне регулювання ринку праці та зайнятості.
22. Антициклічна (антикризова) політика держави.
23. Суб'єкти та об'єкти антимонопольної політики.
24. Мета, завдання та способи демонополізації економіки.
25. Особливості демонополізації.
26. Процеси приватизації.
27. Система органів антимонопольного регулювання.
28. Методи державної підтримки та регулювання підприємництва.
29. Завдання і сутність державного регулювання виробництва.
30. Пряме регулювання виробництва.
31. Методика прогнозування потреб держави у продукції, послугах, роботах.
32. Державне підприємництво.
33. Державний контроль.
34. Методи впливу держави на недержавний сектор виробництва.
35. Форми й методи регулювання основних сфер господарської діяльності.
36. Ефективність економіки, її фактори і показники.
37. Рушійні сили і виміри економічного зростання.
38. Основні проблеми публічної політики в сфері економіки: методологічні, часові, політичні, психологічні.
39. Економічні обмеження публічної політики: методологічні, ресурсні, цільові.
40. Врахування обмежень при формуванні публічної політики.
41. Підходи до побудови економічної політики.
42. Регіональна економічна політика.
43. Аналіз вигід і витрат.
44. Невизначеність в економічній політиці.
45. Ефективність публічної політики.
46. Сутність та причини безробіття.
47. Порівняльна характеристика видів безробіття.

48. Поняття та шляхи стимулювання зайнятості.
49. Державне регулювання цін.
50. Основні елементи державного регулювання цін.
51. Основні методи боротьби з інфляцією.
52. Інфляція: сутність, причини.
53. Чинники, наслідки інфляції.
54. Інфляція і безробіття.
55. Взаємозв'язок цінового та антиінфляційного регулювання.
56. Фінансова система України.
57. Державні фінанси.
58. Грошово-кредитна система.
59. Зміст, види та завдання фіскальної політики.
60. Методи фіскальної політики.
61. Принципи побудови податкової системи.
62. Система оподаткування.
63. Сутність та функції бюджету держави.
64. Бюджетна стратегія та бюджетна тактика.
65. Сутність бюджетного устрою країни.
66. Бюджетна система України.
67. Методи формування та класифікація доходів бюджету.
68. Видатки бюджету: поняття та зміст.
69. Класифікація видатків бюджету.
70. Концепції балансування державного бюджету.
71. Державний борг.
72. Бюджетне фінансування.
73. Зміст бюджетного процесу.
74. Основні цілі державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи.
75. Методи державного регулювання відповідальності економічних агентів в умовах кризи
76. Ризики та виклики, які виникають при державному регулюванні відповідальності економічних агентів в умовах кризи.
77. Причини виникнення тіньової економіки в сучасних умовах
78. Наслідки тіньової економіки для державного бюджету та економічного розвитку країни
79. Заходи, які можуть бути ефективними для зменшення рівня тінізації економіки.
80. Основні інструменти державного регулювання позицій національної економіки у глобальному середовищі.
81. Вплив міжнародних організацій на державне регулювання національної економіки.
82. Методи захисту національних економічних інтересів у глобальному середовищі.
83. Національна інноваційна система.
84. Інструменти, які використовує держава для підтримки інноваційно-інвестиційних проєктів.
85. Шляхи стимулювання приватного сектору до інвестування в інновації. Економічні та соціальні вигоди.
86. Виклики, що виникають при реалізації державної політики підтримки інноваційних проєктів.
87. Вплив державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів на конкурентоспроможність національної економіки.
88. Фактори, які визначають вибір стратегії трансформації економічної системи держави в умовах глобалізації.

89. Зміни в міжнародному бізнес-середовищі, які впливають на стратегії державного регулювання економіки.

90. Державне регулювання, яке може підтримати розвиток малого та середнього бізнесу в кризових умовах.

91. Соціальна відповідальність підприємств в умовах економічної нестабільності.

92. Ризики, які існують для економічної стабільності країни при зниженні державного втручання в економіку.

93. Інструменти антикризового регулювання для стимулювання економічного відновлення.

94. Державне регулювання інвестиційного клімату.

95. Фактори, які впливають на вибір державного регулювання цін на товари та послуги в умовах дефіциту

96. Ефективне використання державних фінансів для відновлення економіки в кризовий період.

97. Економічні агенти, які впливають на державну політику в умовах кризи.

98. Методи державного регулювання для підтримки банківської системи в умовах фінансової кризи.

99. Ефективне державне управління у періоди високої інфляції та економічної нестабільності.

100. Зміни в державному регулюванні, які можуть сприяти зниженню рівня безробіття під час економічної кризи?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка економічна система базується на приватній власності та ринкових механізмах?

- а) традиційна;
- б) командна;
- в) ринкова;
- г) змішана.

2. В якій економічній системі держава контролює всі аспекти виробництва?

- а) традиційній;
- б) командній;
- в) ринковій;
- г) змішаній.

3. Яка економічна система поєднує елементи ринкової і командної економіки?

- а) традиційна економіка;
- б) командна економіка;
- в) ринкова економіка;
- г) змішана економіка.

4. Який з об'єктів не підпадає під державне регулювання?

- а) державні підприємства;
- б) приватні підприємства;
- в) ціни на товари;
- г) сімейний бюджет.

5. Які є основні суб'єкти державного регулювання економіки?

- а) державні установи;
- б) приватні компанії;
- в) некомерційні організації;
- г) всі вищезазначені.

6. Який орган здійснює державне регулювання монетарної політики?

- а) Міністерство фінансів;
- б) національний банк;
- в) кабінет міністрів;
- г) податкова служба.

7. Яка сфера державного регулювання включає податкову політику?

- а) фіскальна;
- б) монетарна;
- в) соціальна;
- г) антимонопольне регулювання

8. Що не є методом державного регулювання економіки?

- а) регулювання цін;
- б) рекламні кампанії;
- в) субсидії;
- г) податкові пільги.

9. Яка політика передбачає використання облікової ставки для впливу на економіку?

- а) фіскальна;
- б) монетарна;
- в) соціальна;
- г) торгова політика.

10. Яка модель економіки передбачає мінімальне втручання держави?

- а) ліберальна;
- б) соціально-ринкова;
- в) планова;

г) змішана.

11. В якій моделі економіки держава активно втручається у ринкові процеси для забезпечення соціальної справедливості?

- а) ліберальній;
- б) соціально-ринковій;
- в) плановій;
- г) змішаній.

12. Яка модель поєднує ринкові та планові механізми управління економікою?

- а) ліберальна;
- б) соціально-ринкова;
- в) планова;
- г) змішана.

13. Що є основною метою структурної політики держави?

- а) збільшення обсягу інвестицій;
- б) створення робочих місць;
- в) оптимізація економічних секторів;
- г) забезпечення соціальної справедливості.

14. Який підхід передбачає розвиток пріоритетних секторів економіки?

- а) ліберальний;
- б) селективний;
- в) регресивний;
- г) консервативний.

15. Що є елементом структурної політики держави?

- а) диверсифікація економіки;
- б) підвищення податкових ставок;
- в) зниження інфляції;
- г) регулювання обмінного курсу.

16. Який з інструментів не відноситься до державного регулювання інвестиційної діяльності?

- а) податкові пільги;
- б) кредитні субсидії;
- в) валютний контроль;
- г) гарантії інвестицій.

17. Що сприяє залученню іноземних інвестицій?

- а) підвищення митних тарифів;
- б) податкові інвестиційні кредити;
- в) введення санкцій;
- г) девальвація національної валюти.

18. Що є основною метою державного регулювання інвестиційної діяльності?

- а) забезпечення соціальної стабільності;
- б) залучення капіталу в економіку;
- в) контроль за використанням ресурсів;
- г) оптимізація податкових надходжень.

19. Що є інструментом державного регулювання розвитку науки та техніки?

- а) підвищення податків на наукові дослідження;
- б) фінансування наукових проектів;
- в) обмеження доступу до технологій;
- г) ліцензування досліджень.

20. Яка мета державного регулювання у сфері науки та техніки?

- а) обмеження конкуренції;
- б) сприяння інноваціям;
- в) підвищення вартості наукових досліджень;

г) зниження якості освіти.

21. Що сприяє розвитку технологій?

- а) податкові пільги для наукових установ;
- б) зниження фінансування університетів;
- в) введення тарифів на імпортовані технології;
- г) заборона на експорт технологій.

22. Яка ціль не є основною при державному регулюванні в умовах кризи?

- а) підтримка малого бізнесу;
- б) зниження податкових ставок;
- в) забезпечення стабільності економіки;
- г) підтримка монополій.

23. Який метод не відноситься до державного регулювання відповідальності економічних агентів під час кризи?

- а) надання фінансової підтримки;
- б) підвищення податків;
- в) спрощення регуляторних процедур;
- г) запровадження антикризового законодавства.

24. Який ризик є найменш ймовірним при державному регулюванні в умовах кризи?

- а) зростання бюрократії;
- б) зменшення ефективності бізнесу;
- в) підвищення рівня корупції;
- г) підвищення конкуренції на ринку.

25. Який виклик не є типовим для державного регулювання в умовах кризи?

- а) недостатня прозорість регуляторних процесів;
- б) економічна нестабільність;
- в) політичний тиск;
- г) зростання інвестицій.

26. Яка з наведених проблем є основною для економічної політики в умовах глобалізації?

- а) погіршення рівня життя населення;
- б) зниження рівня конкуренції;
- в) зростання соціальних витрат;
- г) втрата національних економічних інтересів.

27. Яке з тверджень найкраще описує роль держави в ринковій економіці?

- а) держава має втручатися у всі аспекти економіки;
- б) держава лише забезпечує контроль за цінами;
- в) держава повинна встановлювати умови для стабільного економічного розвитку;
- г) держава не повинна брати участь в економічному процесі.

28. Які з наведених факторів є основними для забезпечення ефективного державного регулювання економіки?

- а) державна субсидія національним підприємствам;
- б) прозорість та підзвітність в управлінні ресурсами;
- в) висока централізація економічних рішень;
- г) підтримка локальних виробників на всіх етапах виробництва.

29. Як державне регулювання може вплинути на рівень безробіття в країні?

- а) через зниження податків для підприємств;
- б) через підвищення мінімальної заробітної плати;
- в) через стимулювання розвитку малих і середніх підприємств;
- г) через заохочення міграції робочої сили з інших країн.

30. Що є основним завданням антимонопольної політики в країні?

- а) зниження податків на великі корпорації;
- б) контроль за цінами на споживчі товари;
- в) підтримка ринкової конкуренції та боротьба з монополіями;
- г) сприяння державному регулюванню цін.

31. Які методи використовується держава для підтримки інноваційно-інвестиційних процесів?

- а) зниження податків на іноземні інвестиції;
- б) підтримка приватних ініціатив за допомогою державних грантів;
- в) збільшення фіскальних навантажень для малих підприємств;
- г) підвищення мита на імпорт технологій.

32. Який з методів державного регулювання є найбільш ефективним в умовах економічної кризи?

- а) державне кредитування великих корпорацій;
- б) податкові пільги для інвесторів;
- в) підтримка стабільності національної валюти;
- г) лібералізація фінансових ринків.

33. Який із наведених механізмів є найбільш дієвим для боротьби з інфляцією?

- а) зниження податків;
- б) підвищення процентних ставок центральним банком;
- в) збільшення державних витрат;
- г) встановлення цінових обмежень на основні товари.

34. Яка з форм економічного регулювання найбільш притаманна соціалістичним країнам?

- а) пряме державне планування виробництва та розподілу ресурсів;
- б) ринкова конкуренція без державного втручання;
- в) вільний вибір підприємців у визначенні виробничих стратегій;
- г) лібералізація зовнішньої торгівлі та інвестицій.

35. Які методи використовуються державою для забезпечення стабільності фінансових ринків?

- а) встановлення фіксованих цін на всі фінансові інструменти;
- б) використання валютних резервів для стабілізації валютного курсу;
- в) підтримка державних підприємств через дотації;
- г) спрощення процедур банківського нагляду.

36. Як держава може стимулювати розвиток національної економіки?

- а) заборона іноземних інвестицій;
- б) підвищення митних зборів на імпорتنі товари;
- в) запровадження субсидій для національних виробників;
- г) ліквідація державних підприємств.

37. Який із механізмів економічного регулювання має на меті зниження рівня безробіття?

- а) Стимулювання імпорту товарів;
- б) Підвищення державних закупівель;
- в) Створення умов для розвитку малого бізнесу;
- г) Спрощення процедур приватизації.

38. Як держава може підтримати розвиток технологічних інновацій?

- а) збільшення обсягу державних закупівель;
- б) заборона на використання нових технологій у виробництві;
- в) впровадження пільг для компаній, що інвестують у дослідження та розробки;
- г) скасування ліцензування на нові технології.

39. Що є основним принципом фінансової політики?

- а) збільшення державного боргу для стимулювання економічного зростання;
- б) збалансування державного бюджету через зменшення витрат;
- в) підвищення податків для забезпечення соціальних програм;
- г) витрати на оборону як пріоритет у державних видатках.

40. Як глобалізація впливає на роль державного регулювання економіки?

- а) вона зменшує потребу в державному втручанні в економічні процеси;
- б) вона збільшує необхідність співпраці між державами для забезпечення економічної стабільності;
- в) вона не має жодного впливу на економічні процеси;
- г) вона призводить до зменшення інвестицій у національну економіку.

41. Яка роль держави у забезпеченні стабільності національної фінансової системи?

- а) проведення політики державного субсидування приватних банків;
- б) встановлення цін на фінансові інструменти;
- в) регулювання грошово-кредитної політики та підтримка банківської системи;
- г) контроль за встановленням валютних курсів.

42. Як держава може реагувати на негативні наслідки економічної нестабільності?

- а) збільшення податкових надходжень від населення;
- б) підтримка великого бізнесу через державні дотації;
- в) підвищення заборон на імпортовані товари;
- г) проведення політики економії бюджетних витрат.

43. Який метод економічного регулювання є найбільш ефективним для стимулювання інвестицій в економіку?

- а) лібералізація митної політики;
- б) пряме державне фінансування підприємств;
- в) створення сприятливого інвестиційного клімату через податкові пільги;
- г) заборона на експорт сировини.

44. Яка з проблем є типовою для розвитку економіки в умовах економічної глобалізації?

- а) зниження соціальних виплат для населення;
- б) зростання рівня безробіття через виведення виробництва за кордон;
- в) зниження інвестицій у державний сектор;
- г) відсутність співпраці між національними урядами.

45. Який метод державного регулювання може застосовуватися для зменшення рівня інфляції?

- а) державна підтримка іноземних інвестицій;
- б) зменшення державних витрат;
- в) підвищення заробітної плати у бюджетному секторі;
- г) ліквідація державного контролю над цінами.

46. Які з інструментів державної політики використовуються для стабілізації національної економіки в умовах кризи?

- а) зниження податків на експорт;
- б) спрощення процедур митного оформлення;
- в) введення дотацій на ключові продукти та послуги;
- г) впровадження високих мит для імпорту.

47. Який з наступних інструментів є частиною зовнішньоекономічної політики держави?

- а) регулювання облікової ставки;
- б) податкові пільги для малих підприємств;

- в) тарифи та квоти;
- г) соціальні виплати.

48. Який з методів використовується для регулювання інфляції в економіці?

- а) фінансова політика;
- б) соціальна політика;
- в) технологічні інновації;
- г) приватизація державних підприємств.

49. Який з наведених аспектів не стосується впливу міжнародних організацій на національну економіку?

- а) залучення іноземних інвестицій;
- б) встановлення внутрішніх цін на товари;
- в) забезпечення макроекономічної стабільності;
- г) підтримка соціально-економічних реформ.

50. Який з наступних методів не використовується для захисту національних економічних інтересів?

- а) встановлення тарифів на імпорт;
- б) ліцензування експорту;
- в) надання субсидій національним виробникам;
- г) відкриття внутрішнього ринку для всіх країн.

51. Як держава може підвищити конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобальних викликів?

- а) підвищення державних субсидій для великих корпорацій;
- б) продовження політики економії на соціальних програмах;
- в) розвиток інфраструктури та інвестиції в освіту і науку;
- г) підтримка експортних обмежень для внутрішнього ринку.

52. Які з наведених чинників є основними для підтримки стійкого економічного зростання?

- а) висока конкуренція та інновації;
- б) зниження рівня державного боргу;
- в) розвиток державних підприємств;
- г) підвищення ставок податків.

53. Який з інструментів державного регулювання найбільш ефективний для боротьби з дефіцитом бюджету?

- а) підвищення податків для найбільших підприємств;
- б) зменшення соціальних витрат на пенсії та медичні послуги;
- в) залучення іноземних інвестицій через податкові пільги;
- г) створення нових державних підприємств для забезпечення стабільності бюджету.

54. Як глобалізація впливає на економічне врядування?

- а) зменшує потребу в національному регулюванні;
- б) підвищує вимоги до міжнародної співпраці та адаптації національних політик до світових стандартів;

- в) не має жодного впливу на національну економіку;
- г) сприяє розвитку економічних блоків та торгових бар'єрів.

55. Як держава може збільшити інвестиційний потік в країну?

- а) ліквідувати всі обмеження на міжнародні інвестиції;
- б) створити більш сприятливі умови для ведення бізнесу через податкові пільги та спрощення регуляторних вимог;

- в) підвищити митні збори на імпорт товарів;
- г) знизити рівень кваліфікації працівників у секторі послуг.

56. Яка з методів найбільш ефективна для досягнення економічної стабільності в умовах фінансової кризи?

- а) лібералізація валютного контролю;
- б) підвищення державних інвестицій в науково-технічний сектор;
- в) проведення дефіцитного бюджету для стимулювання економічного зростання;
- г) стимулювання експорту товарів та послуг.

57. Як держава може скоротити рівень бідності серед населення в умовах економічної кризи?

- а) збільшити соціальні виплати для всіх верств населення;
- б) залишити без змін економічну політику;
- в) зменшити інвестиції в освіту та охорону здоров'я;
- г) підвищити мінімальну заробітну плату без підтримки виробничих секторів.

58. Як економічна політика може впливати на стабільність національної валюти?

- а) підвищення ставок податків на валюти інших країн;
- б) зниження податкових зборів для компаній на зовнішньому ринку;
- в) ретельне управління монетарною політикою та курсом національної валюти;
- г) проведення інфляційної політики на користь економічного зростання.

59. Як держава може вплинути на розвиток національної інфраструктури?

- а) встановлення обмежень на імпорт технологій для розвитку місцевих компаній;
- б) створення національних програм фінансування будівництва доріг, мостів і транспортної інфраструктури;
- в) ліквідація державного фінансування в інфраструктурних проєктах;
- г) використання бюджету лише на потреби оборони.

60. Як державне регулювання може допомогти в подоланні економічної нерівності в країні?

- а) підвищення податків для багатих верств населення;
- б) підвищення ставок податків на середній клас;
- в) підтримка соціальних програм та полегшення доступу до освіти та медицини;
- г) спрощення процесів приватизації державних активів.

61. Як держава може підтримати малий і середній бізнес в умовах економічної нестабільності?

- а) призначення спеціальних податкових канікул для малих підприємств;
- б) підвищення державних закупівель від малих підприємств;
- в) ліквідація державної допомоги малому бізнесу;
- г) сприяння злиттю малих підприємств з великими корпораціями.

62. Як держава може стимулювати розвиток екологічно чистих технологій в умовах економічної кризи?

- а) введення пільг та субсидій для компаній, що займаються екологічними інноваціями;
- б) зменшення витрат на природоохоронні проєкти;
- в) скасування екологічних стандартів для бізнесу;
- г) ліквідація державного нагляду за екологічними нормами.

63. Як держава може боротися з корупцією в економіці?

- а) встановлення суворих штрафів для осіб, причетних до корупційних схем;
- б) привласнення державних коштів для покриття дефіциту бюджету;
- в) ігнорування контролю за держзакупівлями та державними проєктами;
- г) ліквідація державних органів, що займаються контролем за корупцією.

64. Які політичні та економічні стратегії використовуються для забезпечення сталого економічного розвитку?

- а) активне залучення іноземних інвестицій та фінансової підтримки;
- б) лібералізація митних зборів для державних підприємств;

- в) зниження витрат на соціальні програми;
- г) підвищення державного контролю за цінами.

65. Як держава може підтримати збільшення приватних інвестицій у країні?

- а) введення суворих вимог щодо соціальних стандартів для підприємств;
- б) запровадження податкових пільг для інвесторів;
- в) підвищення податкових ставок для іноземних компаній;
- г) заборона на виведення капіталу з країни.

66. Як держава може стимулювати розвиток науково-дослідницької діяльності в країні?

- а) субсидування приватних компаній, що займаються науковими дослідженнями;
- б) ліквідація програм фінансування наукових установ;
- в) зниження рівня інвестицій у науково-дослідницькі проекти;
- г) заборона на іноземні інвестиції в науку.

67. Як держава може забезпечити стабільність у фінансовому секторі?

- а) підвищення ставок відсотків за кредитами;
- б) державний контроль за діяльністю фінансових установ;
- в) лібералізація валютного контролю;
- г) встановлення субсидій для банків.

68. Як зміна економічної політики може вплинути на інвестиційний клімат країни?

- а) підвищення прозорості економічних процесів та зниження корупції;
- б) ліквідація податкових пільг для інвесторів;
- в) зниження конкурентоспроможності національних підприємств;
- г) створення додаткових торгових бар'єрів для іноземних компаній.

69. Які з інструментів державного регулювання використовуються для запобігання кризам у фінансовій системі?

- а) підвищення ставок податків на фінансові послуги;
- б) створення резервів для підтримки національних валют;
- в) лібералізація валютного контролю;
- г) встановлення фіксованих курсів валют.

70. Які заходи можуть бути ефективними для забезпечення економічної стабільності?

- а) проведення податкових реформ для зменшення державних витрат;
- б) ліквідація податків для великих корпорацій;
- в) підтримка стабільності національної валюти через централізовану монетарну політику;
- г) запровадження нових державних підприємств.

71. Який з наведених заходів спрямований на стимулювання національного виробництва?

- а) зниження податків на імпорتنі товари;
- б) підтримка наукових досліджень та інновацій;
- в) обмеження доступу до внутрішнього ринку;
- г) підвищення мінімальної заробітної плати.

72. Який з інструментів держава не використовує для підтримки інноваційно-інвестиційних проектів?

- а) податкові пільги;
- б) субсидії на дослідження;
- в) збільшення митних тарифів;
- г) гранти на інноваційні проекти.

73. Який з шляхів є основним для стимулювання приватного сектору до інвестування в інновації?

- а) запровадження жорсткого контролю за інноваціями;
- б) надання податкових пільг та знижок;
- в) зниження заробітної плати працівникам;
- г) заборона іноземних інвестицій.

74. Як інфляція впливає на економічну стабільність країни?

- а) підвищує заощадження населення;
- б) сприяє зростанню державного боргу;
- в) знижує рівень інвестицій через невизначеність у ціноутворенні;
- г) зменшує рівень цін на продукцію.

75. Які стратегії можуть бути ефективними для покращення інвестиційного клімату в країні?

- а) лібералізація податкової системи та полегшення процедур для бізнесу;
- б) зниження рівня корупції через адміністративні реформи;
- в) підтримка монополій в економічному секторі;
- г) збільшення податкових надходжень від населення.

76. Як держава може забезпечити стабільність національної економіки під час глобальних змін?

- а) залишити без змін національну економічну політику;
- б) збільшити економічні зв'язки з іншими країнами;
- в) призупинити економічну співпрацю з іншими державами;
- г) ліквідувати пільги для національних підприємств.

77. Як національна економіка може скористатися від економічної глобалізації?

- а) збільшення кількості імпортованих товарів у країні;
- б) зниження соціальних витрат на населення;
- в) створення нових ринків збуту для національних підприємств;
- г) підвищення ставок податків на імпорт.

78. Як держава може підтримати відновлення економіки після кризи?

- а) збільшення витрат на оборону та безпеку;
- б) введення податкових пільг для відновлення інфраструктури;
- в) ліквідація податкових пільг для малого бізнесу;
- г) збільшення державного боргу через нові позики.

79. Як глобалізація може впливати на місцеві ринки праці?

- а) збільшення кількості робочих місць через іноземні інвестиції;
- б) зниження заробітної плати на місцевих ринках праці;
- в) зменшення попиту на місцевих працівників через автоматизацію;
- г) збільшення кількості нелегальних робочих місць для іноземних громадян.

80. Які економічні стратегії використовуються для підтримки стабільності у сфері міжнародної торгівлі?

- а) створення торгових обмежень на міжнародний імпорт;
- б) введення субсидій для національних виробників;
- в) лібералізація зовнішньої торгівлі та розвиток торгових партнерств;
- г) зменшення державного контролю за митними процесами.

81. Як держава може боротися з економічною нерівністю у суспільстві?

- а) встановлення прогресивної податкової системи для багатших верств населення;
- б) підвищення соціальних виплат та пенсій;
- в) спрощення процедур приватизації державних активів;
- г) зниження рівня державних витрат на соціальні програми.

82. Як глобалізація може впливати на економічну політику держави?

- а) підвищення вимог до міжнародної співпраці;
- б) збільшення національних бар'єрів для захисту внутрішнього ринку;

- в) скасування національних податків на підприємства;
- г) ліквідація державних підприємств у стратегічних галузях.

83. Як інвестиції в інфраструктуру можуть впливати на економічне зростання країни?

- а) сприяють створенню нових робочих місць та стимулюють підприємницьку діяльність;
- б) підвищують рівень державного боргу через додаткові витрати;
- в) ліквідують економічні бар'єри між державами;
- г) підвищують експортні можливості.

84. Як держава може боротися з високим рівнем безробіття в країні?

- а) збільшення державних витрат на стимулювання попиту;
- б) створення нових робочих місць в державних установах;
- в) введення обмежень для іммігрантів на робочому ринку;
- г) зниження соціальних виплат для безробітних.

85. Як держава може забезпечити сталий економічний розвиток в умовах фінансової кризи?

- а) збільшення інвестицій у сектор інфраструктури та соціальних послуг;
- б) ліквідація державних підприємств у пріоритетних галузях;
- в) скасування податкових пільг для іноземних інвесторів;
- г) призупинення соціальних витрат та інвестицій у освіту.

86. Які з економічних заходів є найбільш ефективними для покращення інвестиційного клімату в країні?

- а) введення податкових пільг для інвесторів;
- б) підвищення митних зборів для іноземних товарів;
- в) зниження рівня конкуренції в економічних секторах;
- г) збільшення державних витрат на оборону та безпеку.

87. Як глобалізація може вплинути на національні економічні стратегії?

- а) стимулює розвиток міжнародної співпраці та відкриття нових ринків;
- б) зменшує економічні бар'єри для національних виробників;
- в) призводить до зниження податків для національних компаній;
- г) ліквідує економічні бар'єри для транснаціональних корпорацій.

88. Як держава може сприяти підвищенню ефективності державних витрат?

- а) спрощення процедур держзакупівель;
- б) збільшення фінансування державних підприємств;
- в) зниження рівня моніторингу за використанням державних коштів;
- г) збільшення рівня податків для громадян.

89. Як державне регулювання може сприяти боротьбі з безробіттям?

- а) підвищення мінімальних зарплат для всіх працівників;
- б) запровадження програм з перепідготовки працівників;
- в) ліквідація програми субсидування робочих місць;
- г) заборона на імміграцію робочої сили.

90. Як державні витрати на науку та освіту можуть впливати на економічне зростання?

- а) збільшення інвестицій у науково-дослідницькі програми та освітні ініціативи сприяє розвитку інноваційних технологій;
- б) зменшення витрат на освіту веде до покращення економічної ефективності;
- в) державні витрати на науку та освіту не впливають на зростання економіки;
- г) зниження витрат на освіту призводить до зменшення економічної продуктивності.

91. Як економічне регулювання впливає на стабільність валютного курсу?

- а) стабільна економічна політика забезпечує стабільний валютний курс;
- б) вищі ставки податків знижують стабільність валютного курсу;
- в) субсидії національним корпораціям призводять до коливань валютного курсу;

г) лібералізація валютного ринку завжди призводить до стабільності курсу.

92. Як держава може стимулювати економічний розвиток в умовах високої інфляції?

- а) збільшення державних витрат на соціальні програми;
- б) підвищення податків для великого бізнесу;
- в) зниження соціальних витрат для зменшення інфляційного тиску;
- г) пряме втручання у встановлення цін на основні продукти.

93. Як держава може збільшити економічну активність у приватному секторі?

- а) заборона на інвестиції з-за кордону;
- б) зниження податків на підприємства;
- в) підвищення витрат на державні підприємства;
- г) встановлення високих мит на імпорт.

94. Як можна поліпшити співпрацю між державними і приватними секторами для сталого розвитку економіки?

- а) сприяння державним закупівлям у приватному секторі;
- б) ліквідація податкових пільг для підприємств;
- в) створення партнерських програм для розвитку інфраструктури;
- г) збільшення державного контролю над приватними компаніями.

95. Як держава може реагувати на економічну нестабільність?

- а) економічні бар'єри для захисту національних підприємств;
- б) ліквідація державних програм підтримки економіки;
- в) проведення фінансової реструктуризації та підтримка малого бізнесу;
- г) підвищення податків для внутрішніх підприємств.

96. Як стабільність політичної ситуації впливає на економічне врядування?

- а) знижує рівень економічної активності;
- б) залучення інвестицій та створенню умов для сталого розвитку економіки;
- в) призводить до зниження економічної продуктивності;
- г) підвищує рівень економічної залежності від зовнішніх факторів.

97. Як держава може сприяти економічному зростанню в умовах змін клімату?

- а) підтримка екологічно чистих технологій та інноваційних відновлюваних джерел енергії;
- б) скасування стандартів для захисту навколишнього середовища;
- в) ліквідація програм для розвитку «зелених» підприємств;
- г) збільшення державних витрат на оборону та безпеку.

98. Як зниження державних витрат може вплинути на економічний розвиток?

- а) призвести до скорочення робочих місць та зниження економічного зростання;
- б) підвищити рівень державного боргу та стабільність фінансової системи;
- в) стимулювати приватні інвестиції та розвиток ринку;
- г) призвести до стабільності валюти та економіки.

99. Який з наведених факторів може сприяти економічному зростанню країни?

- а) підвищення рівня бюрократії та адміністративних бар'єрів;
- б) збільшення державних інвестицій у технологічний розвиток та інновації;
- в) обмеження доступу малих підприємств до кредитних ресурсів;
- г) підвищення рівня корупції у сфері бізнесу.

100. Яким чином держава може зменшити негативні наслідки економічних криз?

- а) запровадження антикризових заходів, спрямованих на підтримку підприємств та населення;
- б) скорочення державних програм підтримки малого бізнесу;
- в) підвищення податкового навантаження на громадян;
- г) відмова від міжнародної економічної співпраці.

РОЗДІЛ 2. ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ

ТЕМА 2.1. ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Лекційні питання

1. Сутність публічної економіки.
2. Сутність публічних фінансів.
3. Функції публічних фінансів.
4. Система публічних фондів у фінансовій системі України.

1. Сутність публічної економіки

Публічна економіка включає в себе ряд реальних процесів і завдань, які пов'язані з управлінням і реалізацією публічної політики у сфері економічної діяльності, а також з використанням державних ресурсів для досягнення економічних і соціальних цілей суспільства.

Основні аспекти публічної економіки:

1. Бюджетне планування і управління.
2. Податкове адміністрування.
3. Фіскальна політика. Регулювання економічної активності: використання державних витрат і податків для стимулювання економічного зростання або стримування інфляції.
4. Фінансування і реалізація публічних послуг: забезпечення фінансування й управління державними установами, які надають основні послуги населенню.
5. Управління державним боргом.
6. Соціальна політика.
7. Аналіз і оцінка публічної політики у сфері економіки.
8. Регулювання ринку та антимонопольна політика.

Завдання публічної економіки:

1. Формування політики й законодавства.
2. Управління програмами й проектами у сфері освіти, охорони здоров'я, інфраструктури тощо.
3. Комунікація з громадськістю: залучення громадян до процесу формування політики, забезпечення прозорості та підзвітності в управлінні публічними ресурсами.
4. Впровадження інновацій [2].

2. Сутність публічних фінансів

Публічні фінанси – це сукупність грошових коштів суспільного сектору, що беруть участь в розподільчо-контрольних відносинах під час формування та використання державою фондів грошових коштів.

Сутність публічних фінансів полягає в управлінні та розподілі фінансових ресурсів держави для забезпечення виконання її функцій та завдань. Основні аспекти сутності публічних фінансів включають наступне:

1. Збір та мобілізація доходів. Держава збирає доходи від різних джерел, таких як податки, мита, акцизи, а також отримує доходи від інших джерел, таких як продаж державного майна чи одержання позик. Ці доходи використовуються для фінансування різних державних програм і послуг.
2. Публічні фінанси включають процес розподілу зібраних коштів для фінансування різних секторів, програм та проектів, які є пріоритетними для держави. Цей процес визначається бюджетним процесом та рішеннями уряду та парламенту.
3. Однією з головних функцій публічних фінансів є фінансування громадських послуг та програм, таких як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура, оборона, соціальний

захист та інші. Держава використовує свої фінансові ресурси для забезпечення добробуту та безпеки своїх громадян.

4. Публічні фінанси також грають важливу роль у забезпеченні макроекономічної стабільності держави.

5. Відповідальність та прозорість.

Публічні фінанси включають:

- публічні державні фінанси;
- публічні приватні фінанси [3].

3. Функції публічних фінансів

Значення та сутність публічних фінансів розкривається у функціях, які вони виконують:

- планування – визначення завдань та методів їх реалізації внаслідок розподілу повноважень між органами влади на державному та місцевому рівнях;
- організація – забезпечення діяльності органів влади державного та місцевого рівнів відповідно до визначених завдань та обраних методів їх виконання;
- розподіл – розподіл фінансових ресурсів для забезпечення потреб держави;
- контроль – реалізація поставлених завдань на підставі розробки відповідних нормативів та норм, які контролюватимуть та оцінюватимуть досягнуті результати;
- стимулювання - використання фінансових ресурсів для стимулювання економічного розвитку та досягнення конкретних економічних та соціальних цілей. Ця функція може включати в себе наступні аспекти: економічні стимули, структурні реформи, соціальні програми, спрямовані на поліпшення якості життя громадян, розвиток певних регіонів або галузей економіки, надаючи фінансові інвестиції або інші пільги, екологічні ініціативи, фінансова підтримка наукових досліджень, інноваційних проєктів та розвитку нових технологій для підвищення рівня конкурентоспроможності економіки [1].

У практичній діяльності додаються ще функції перерозподілу, регулювання та функції, які відповідають за виконання завдань певної сфери та галузі: економічна, оборонна, соціальна та екологічна.

4. Система публічних фондів у фінансовій системі України

Публічні фінанси є ключовою складовою фінансової системи України.

Сучасна система публічних фінансів включає такі елементи:

1. Публічні фінанси держави відображають суспільні відносини, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів держави. Включають Державний бюджет України, державні позабюджетні фонди, спеціальні фонди грошових коштів, які є державною власністю, фонди коштів державних підприємств, установ та організацій.

2. Публічні фінанси рівня місцевого самоврядування складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів місцевого самоврядування всіх видів. Включають бюджети місцевого самоврядування, позабюджетні фонди органів місцевого самоврядування, фонди коштів комунальних (муніципальних) підприємств, установ та організацій.

3. Публічні фінанси суспільного (соціального) призначення складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні (соціальні) інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю. До них належать публічні солідарні фонди коштів обов'язкового соціального страхування, публічні накопичувальні фонди коштів обов'язкового соціального страхування [4].

Питання та завдання до практичного заняття

1. Як публічні фінанси виконують функцію розподілу ресурсів у економіці держави? Наведіть приклади.

2. Як публічні фінанси забезпечують регулювання економіки? Поясніть на конкретних прикладах.

3. Як організовано управління державними фінансами в Україні? Охарактеризуйте основні публічні фонди та їхню роль у фінансовій системі.

4. Які проблеми виникають у процесі функціонування публічних фондів в Україні?

5. Яким чином публічні фінанси впливають на приватний сектор економіки? Дайте приклади державних заходів, які стимулюють розвиток приватного бізнесу.

Завдання 1. Розробіть схему, яка ілюструє структуру публічних фінансів.

Завдання 2. Проаналізуйте одну з функцій публічних фінансів і визначте її вплив на економіку України.

Завдання для самостійної роботи

1. Проведіть порівняння публічних фінансів України з іншими країнами за певними показниками (наприклад, розмір державного боргу, частка витрат на соціальні програми тощо).

2. Оцініть роль міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк) у формуванні публічної фінансової системи України.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічна економіка?

2. Які основні відмінності між публічною та приватною економікою?

3. Як публічна економіка взаємодіє з приватним сектором?

4. Що включають в себе публічні фінанси?

5. Яка роль публічних фінансів у забезпеченні економічної стабільності та розвитку держави?

6. Які складові є основою публічних фінансів?

7. Які основні функції виконують публічні фінанси?

8. Яким чином публічні фінанси забезпечують перерозподіл ресурсів в економіці?

9. Як публічні фінанси сприяють досягненню економічної рівноваги?

10. Яка структура системи публічних фондів в Україні?

Теми презентацій та повідомлень

1. Сутність та значення публічної економіки в сучасному суспільстві.

2. Роль публічних фінансів у забезпеченні економічної стабільності держави.

3. Оцінка функцій публічних фінансів та їх роль у стабільному розвитку економіки.

4. Публічні фінанси та їх взаємодія з приватним сектором: проблеми та перспективи.

5. Механізм співпраці між державними органами та приватним бізнесом для забезпечення економічного зростання.

6. Опис основних публічних фондів України та їх вплив на фінансову систему країни.

7. Функції публічних фінансів у забезпеченні соціальної стабільності.

8. Порівняльний аналіз публічних фінансів України та інших країн з розвинутою економікою.

9. Інноваційні підходи до управління публічними фінансами в умовах глобалізації.

10. Вплив міжнародних фінансових організацій на публічні фінанси України.

Література

1. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка України: навч. посіб. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.

2. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
3. Кібік О.М., Котлуба В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування : навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.
4. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О. І. Котикова, О. А. Горобченко, Т. Г. Олійник, І. Г. Крилова, І. О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон. 2020. 196 с.
5. Нікіфоров П., Грешко Р., Легкоступ І. Теорія публічних фінансів. Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича. 2022. 280 с.

ТЕМА 2.2. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА ЯК ОСНОВА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Лекційні питання

1. Бюджет в системі публічних фінансів.
2. Характеристика бюджетного процесу.
3. Впровадження гендерноорієнтованого підходу в бюджетному процесі.

1. Сутність публічної економіки

Бюджет держави – це центральна ланка фінансової системи суспільства.

Бюджет повинен розглядатися з кількох сторін:

- як ланка державних фінансів;
- як централізований фонд фінансових ресурсів;
- як фінансовий план держави [1].

Як економічна категорія бюджет виражає взаємозв'язок, що виникає між державою та іншими учасниками суспільного виробництва в процесі розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту шляхом створення централізованого та децентралізованих фондів фінансових ресурсів і їх використання на цілі розширеного відтворення та підвищення рівня життя суспільства.

Призначення бюджету в державі виявляється через систему економічних відносин, структура яких є такою:

- між державою і підприємницькими структурами в процесі мобілізації доходів, накопичень і фінансування з бюджету;
- між державою та населенням у процесі розподілу і перерозподілу валового національного продукту;
- між ланками бюджетної системи при бюджетному регулюванні.

Економічний зміст бюджету і його ланок розкривається в розподільчих відносинах, які за своєю сутністю дуже різноманітні й охоплюють усі рівні державного управління.

Бюджет – це грошовий вираз збалансованого кошторису доходів та видатків за певний період [3].

2. Характеристика бюджетного процесу

Бюджетний процес - це складний набір дій та процедур, за допомогою яких формується, затверджується, виконується та контролюється бюджет держави або іншої адміністративної одиниці (наприклад, міста, області або корпорації). Бюджетний процес є одним із найважливіших аспектів фінансового управління і має велике значення для функціонування суспільства та держави загалом [5].

Бюджетний процес в Україні є важливою складовою фінансового управління державою та включає ряд етапів і процедур. Основні кроки в бюджетному процесі України включають наступні:

1. Планування бюджету: визначення стратегічних цілей та пріоритетів національної політики, підготовка бюджетних пропозицій різними органами уряду та місцевими органами влади; розробка фінансових планів та програм на основі стратегічних цілей.

2. Розробка бюджетного проекту: Міністерство фінансів готує бюджетний проект на основі поданих пропозицій та фінансових обмежень; визначення доходів та видатків державного бюджету, ураховуючи поточні фінансові можливості.

3. Публічні обговорення.

4. Затвердження бюджету.

5. Виконання бюджету через адміністрування доходів та видатків, контроль за витратами та раціональне використання коштів.

6. Моніторинг та контроль.

8. Звітність і оцінка результатів виконання бюджету та його впливу на економіку та суспільство [4].

3. Впровадження гендерноорієнтованого підходу в бюджетному процесі

Впровадження гендерноорієнтованого підходу в бюджетний процес є важливим кроком у забезпеченні рівноправ'я та гендерної рівності в суспільстві. Цей підхід допомагає враховувати різні потреби та інтереси жінок і чоловіків при розробці та виконанні бюджету. Ключові аспекти впровадження гендерноорієнтованого підходу в бюджетний процес:

1. Збір та аналіз гендерних даних, що допомагає розкрити різницю в доступі до ресурсів та послуг між жінками і чоловіками.
2. Урахування гендерних показників у бюджетному процесі передбачає включення гендерних показників у всі стадії бюджетного процесу, від планування до виконання.
3. Розробка гендерної бюджетної стратегії, які визначають пріоритети та цілі з питань гендерної рівності та включають їх у бюджетний процес.
4. Підтримка гендерноорієнтованих програм і проєктів, спрямованих на поліпшення становища жінок і чоловіків у суспільстві.
5. Сприяння участі жінок у бюджетному процесі, включаючи участь урядових структур та громадських організацій.
6. Після виконання бюджету важливо проводити оцінку впливу на гендерну рівність.
7. Співпраця та партнерство з громадськими організаціями, міжнародними організаціями та іншими зацікавленими сторонами для спільного впровадження гендерноорієнтованого підходу в бюджетний процес [5].

Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі - врахування гендерних аспектів на усіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності).

Питання та завдання до практичного заняття

1. Що таке бюджет і яку роль він відіграє в системі публічних фінансів?
2. Які основні етапи бюджетного процесу? Слід описати кожен етап бюджетного процесу та його значення для ефективного управління державними фінансами.
3. Які органи та інституції беруть участь у бюджетному процесі на різних етапах?
4. Як зміни в економічній ситуації можуть вплинути на виконання державного бюджету?
5. Яка роль контролю за виконанням бюджету?
6. Що таке гендерноорієнтований бюджетний процес і як він реалізується?

Завдання 1. Імітація бюджетного процесу на рівні держави.

Мета: Ознайомитися з процесом ухвалення бюджету на державному рівні, зокрема, з урахуванням різних інтересів.

Завдання:

1. Розділіться на групи, кожна з яких буде представляти різні державні органи (уряд, парламент, місцеві органи влади, міністерства, громадські організації).
2. Кожна група повинна підготувати свої пропозиції щодо витрат в основних галузях (освіта, охорона здоров'я, оборона, інфраструктура) на наступний рік.
3. Група повинна захищати свої пропозиції під час дебатів, а потім знайти компроміс і затвердити спільний проєкт бюджету.

Завдання 2. Гендерноорієнтований підхід в бюджетному процесі

Мета: Визначити, як гендерні аспекти враховуються в бюджетному процесі.

Завдання:

1. Вивчіть бюджет будь-якої країни або місцевої громади та проаналізуйте, як у ньому враховано гендерні аспекти.
2. Розгляньте, чи є окремі статті бюджету, спрямовані на підтримку жінок, дітей, або інші гендерно орієнтовані ініціативи.

3. Підготуйте короткий звіт (до 1 сторінки), де оціните ефективність включення гендерних аспектів в бюджет.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняння бюджетних процесів різних країн.

Виберіть дві країни з різними економічними умовами (наприклад, Україна і країна Європейського Союзу).

Дослідіть основні принципи бюджетного процесу в кожній з цих країн. Порівняйте ці принципи, вказавши на відмінності та спільні риси.

Оцініть, як ці відмінності можуть впливати на ефективність бюджетного управління в обраних країнах.

2. Визначте роль виконавчої та законодавчої влади в процесі розробки, затвердження та виконання бюджету.

3. Оцініть, як макроекономічні фактори, такі як інфляція, безробіття або зміни у валютному курсі, можуть впливати на дохідну та витратну частини бюджету.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічна економіка?
2. Які основні відмінності між публічною та приватною економікою?
3. Як публічна економіка взаємодіє з приватним сектором?
4. Що включають в себе публічні фінанси?
5. Яка роль публічних фінансів у забезпеченні економічної стабільності та розвитку держави?
6. Які складові є основою публічних фінансів?
7. Які основні функції виконують публічні фінанси?
8. Яким чином публічні фінанси забезпечують перерозподіл ресурсів в економіці?
9. Як публічні фінанси сприяють досягненню економічної рівноваги?
10. Яка структура системи публічних фондів в Україні?

Теми презентацій та повідомлень

1. Основи бюджетної системи України: структура, принципи та функції.
2. Ключові етапи бюджетного процесу в країні (країна обирається здобувачем самотійно).
3. Роль державного бюджету в економічному розвитку країни.
4. Вплив гендерноорієнтованого підходу в бюджетуванні на розподіл ресурсів та досягнення гендерної рівності.
5. Контроль за виконанням бюджету: роль аудиту та органів контролю.
6. Особливості складання місцевих бюджетів в Україні.
7. Механізми фінансування соціальних програм через бюджет.
8. Вплив глобальних економічних факторів на державний бюджет.
9. Бюджетна політика як інструмент макроекономічної стабільності.
10. Інновації в бюджетному процесі: електронні системи та прозорість.
11. Бюджет як інструмент досягнення сталого розвитку: екологічні та соціальні аспекти.

Література

1. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка України: навч. посіб. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
2. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
3. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.
4. Макаренко М.І. Макроекономіка: підручник 2-ге вид., переробл. Суми: Сумський державний університет, 2021. 307 с.
5. Ситник Й. С., Бойківська Г. М., Гончар С. Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.

ТЕМА 2.3. ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА МЕТОДИ МОБІЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ДОХОДІВ

Лекційні питання

1. Поняття та роль публічних доходів.
2. Джерела формування публічних доходів.
3. Методи мобілізації публічних доходів.

1. Поняття та роль публічних доходів

Для реалізації державою своїх функцій, здійснення мети та завдань, що стоять перед нею, необхідною умовою є наявність відповідних фінансових коштів, за рахунок яких і задовольняються державні потреби. Формування таких фінансових коштів виражається через такі категорії, як публічні, державні та муніципальні надходження. При цьому перша включає у себе дві останніх.

Публічні надходження – це врегульовані нормами фінансового права доходи до грошових фондів суб'єктів публічного права, що спрямовуються останніми на реалізацію завдань і функцій держави, органів місцевого самоврядування та задоволення публічного інтересу [3]. Це частина національного доходу країни, що при його розподілі й перерозподілі надходить у розпорядження держави, органів місцевого самоврядування та державних цільових фондів коштів.

Основним джерелом надходжень (доходів) держави є внутрішній валовий продукт, частину якого вона використовує для покриття власних видатків.

Державні доходи – це частина внутрішнього валового продукту, що надходить у вигляді різних грошових платежів і надходжень у власність держави для використання їх компетентними державними органами для забезпечення мети й завдань, що стоять перед державою [2].

Відповідно до ст. 142 Конституції України та ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах мають власні доходи, якими розпоряджаються відповідні органи місцевого самоврядування (муніципальні доходи).

Муніципальні доходи – це частина внутрішнього валового продукту, яка надходить у формі платежів і надходжень у місцеві бюджети, служить розв'язанню різних питань, що стоять перед органами місцевого самоврядування.

2. Джерела формування публічних доходів

Основними фінансовими інструментами формування доходів є кілька ключових категорій, кожна з яких має своє значення та функцію в економічній системі держави:

– податки, що являють собою плату суспільства державі за виконання нею певних завдань та функцій. Вони відображають відрахування частини внутрішнього валового продукту на різноманітні суспільні цілі, такі як забезпечення національної безпеки, розвиток інфраструктури, охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення та інші державні послуги. Податки є основним джерелом фінансування державних витрат і служать важливим інструментом регулювання економіки;

– відрахування, які здійснюються за встановленими нормативами та передбачають цільове призначення платежів. Ці відрахування часто спрямовуються на фінансування спеціальних фондів, таких як фонд соціального страхування, фонди розвитку або охорони навколишнього середовища. Вони можуть бути обов'язковими або добровільними, але завжди мають чітко визначену мету;

– плати, що передбачають певну еквівалентність взаємовідносин між державою та платниками. Держава виступає власником ресурсів або має монополієне право на надання певних послуг, таких як водопостачання, енергопостачання, використання природних ресурсів, ліцензування або видача дозволів. Взаємодія в цьому випадку ґрунтується на

принципі обміну: за певну плату держава надає платнику конкретні послуги або права. Це дозволяє державі отримувати додаткові доходи та забезпечувати ефективне використання державних ресурсів [5].

Усі ці фінансові інструменти є складовими частинами бюджетної системи та допомагають забезпечити стабільне функціонування економіки, підтримувати соціальні програми та розвиток інфраструктури.

3. Методи мобілізації публічних доходів

Методи мобілізації публічних доходів - це сукупність способів і механізмів, які застосовуються для збору фінансових ресурсів до державного та місцевих бюджетів. Методи забезпечують належне фінансування державних функцій та виконання зобов'язань перед громадянами. Основні методи мобілізації публічних доходів включають:

- податкові методи;
- кредити та позики. Для мобілізації додаткових фінансових ресурсів держава може звертатися до зовнішніх або внутрішніх позик. Оформлення боргових зобов'язань дозволяє залучити кошти для покриття бюджетного дефіциту чи для фінансування масштабних інфраструктурних проєктів;
- міжбюджетні трансферти. Державний бюджет може отримувати кошти через міжбюджетні трансферти від вищих рівнів бюджетної системи до нижчих. Це можуть бути дотації, субвенції чи інші види фінансової допомоги для регіонів, які не мають достатніх власних доходів. Метод дозволяє збалансувати фінансове становище на різних рівнях влади та забезпечити фінансування соціальних і економічних програм;
- місцеві збори та платежі, що дозволяють місцевим бюджетам отримувати необхідні кошти для розвитку та утримання місцевої інфраструктури;
- платежі за спеціальні послуги та ліцензії, які допомагають покривати витрати на регулювання та нагляд за діяльністю певних галузей;
- приватизація та продаж державного майна;
- фінансування через міжнародні організації у вигляді грантів, позик чи кредитів [2].

Успішна мобілізація публічних доходів потребує збалансованого підходу до податкової політики, оптимізації витрат та ефективного управління державними фінансами.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Охарактеризуйте роль публічних доходів в економічній системі держави та місцевих громад.
2. Наведіть приклади джерел формування публічних доходів в Україні.
3. Порівняльна характеристика прямих та непрямих податків?
4. Порівняльна характеристика методів мобілізації публічних доходів є найбільш ефективними у сучасних умовах?

Завдання 1. Аналіз джерел публічних доходів в Україні. Охарактеризуйте основні джерела формування публічних доходів в Україні за останні 3 роки. Як змінилися їх пропорції? Що це може означати для державної політики?

Завдання 2. Кейс-стаді «Вплив податкових реформ на мобілізацію публічних доходів».

Розгляньте кейс податкової реформи в будь-якій країні (обирається здобувачем самостійно). Оцініть, як зміни в податковій системі вплинули на обсяг публічних доходів та економічне зростання.

Завдання 3. Розрахунок публічних доходів.

Використовуючи дані за останні кілька років (слід використовувати офіційну статистику), розрахуйте зміни в структурі публічних доходів, визначте основні джерела доходів для державного бюджету.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Оцінка використання міжнародних позик для фінансування публічних доходів. Проведіть оцінку використання міжнародних фінансових позик у країнах з розвинутою економікою. Які переваги та ризики є у цього методу мобілізації публічних доходів?

Завдання 2. Аналіз впливу кризи на мобілізацію публічних доходів. Зробіть аналіз того, як криза в країні вплинула на мобілізацію публічних доходів. Які заходи були вжиті для стабілізації ситуації?

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічні доходи?
2. Які основні джерела формування публічних доходів існують в Україні?
3. В чому різниця між прямими та непрямими податками?
4. Які методи використовуються для формування доходів місцевих бюджетів?
5. Які методи мобілізації публічних доходів є найбільш ефективними у сучасних умовах?
6. Як фінансування через міжбюджетні трансферти сприяє забезпеченню фінансової стабільності на різних рівнях бюджетної системи?
7. Які позитивні та негативні наслідки може мати надмірна залежність від зовнішніх позик для мобілізації публічних доходів?
8. Які нові інструменти мобілізації публічних доходів можуть бути застосовані в умовах цифрової економіки?
9. Як здійснюється оцінка ефективності мобілізації публічних доходів в Україні?
10. Як е-уряди можуть покращити мобілізацію публічних доходів в Україні?

Теми презентацій та повідомлень

1. Дослідження основних видів податків, їх впливу на економіку та ефективність податкової системи в Україні.
2. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансової стабільності в Україні.
3. Вплив податкових реформ на мобілізацію публічних доходів держави.
4. Порівняльний аналіз методів мобілізації публічних доходів в країнах ЄС та можливість їх адаптації в Україні.
5. Кредити та позики як джерела формування публічних доходів.
6. Цифровізація та нові методи мобілізації публічних доходів: досвід України та світу.
7. Використання спеціальних фондів бюджету для мобілізації публічних доходів.
8. Приватизація державного майна як джерело мобілізації публічних доходів.
9. Методи збору місцевих доходів: роль зборів і платежів у фінансуванні місцевих бюджетів.
10. Оцінка використання міжнародних фінансових інструментів (позик, грантів) для забезпечення публічних доходів в Україні та інших країнах.

Література

1. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
2. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.
3. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Ситник Й. С., Бойківська Г. М., Гончар С. Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.

ТЕМА 2.4. СУТНІСТЬ ТА СФЕРИ ПУБЛІЧНИХ ВИДАТКІВ

Лекційні питання

1. Визначення публічних видатків.
2. Роль публічних видатків у фінансовій системі держави.
3. Структура публічних видатків.
4. Характеристика напрямків розподілу публічних видатків.

1. Визначення публічних видатків

Державні витрати – грошова форма видатків держави, спрямованих на виконання нею своїх функцій, відносини власності (привласнення) між державою і юридичними та фізичними особами в процесі розподілу і споживання частини національного доходу. Державні видатки виникають з появою держави і виконанням нею різноманітних функцій у процесі розподілу національного доходу та включаються в механізм державного управління, соціального забезпечення, оборони, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер. Витрати здійснюються за рахунок бюджетних коштів, які збираються через податки, збори та інші джерела [2]. Ці витрати можуть бути поточними (на утримання органів державної влади, пенсії, соціальні виплати) та капітальними (на інфраструктурні проекти, розвиток економіки). Вони відображають економічні та соціальні пріоритети держави, а також її здатність виконувати свої зобов'язання перед громадянами. Державні витрати мають значний вплив на національну економіку та соціальний добробут.

Державні витрати є однією із сторін фінансової діяльності.

2. Структура публічних видатків

Витрати держави можна класифікувати на поточні витрати та витрати на розвиток.

Враховуючи розподіл централізованих фондів (бюджетів) на загальний та спеціальний, витрати можна класифікувати на пов'язані з фінансуванням діючих підприємств, учбових закладів, соціальних програм і т.п. та витрати, пов'язані з окремими спеціальними напрямками.

Залежно від форм власності суб'єктів, що здійснюють публічні витрати, витрати поділяються на державні та муніципальні.

За характером участі в суспільному виробництві державні і муніципальні витрати поділяються на основні кошти, оборотні кошти та резерви.

За джерелами отримання й використання державні і муніципальні витрати поділяються на централізовані та децентралізовані. Виробничі підприємства в системі господарства покривають свої потреби за рахунок власних коштів або залучених у кредитно-фінансових установах кредитних ресурсів. За своєю фінансовою природою такі витрати є децентралізованими. Витрати бюджетних організацій є централізованими, оскільки здійснюються за рахунок коштів відповідного бюджету (державного або місцевого). Бюджетні установи, що фінансуються за рахунок коштів централізованого фонду, мають можливість отримати доходи і від власної діяльності. У зв'язку з цим існує два режими бюджетного фінансування: кошторисно-бюджетний режим та режим фінансування підприємств і організацій, які мають свої доходи, а бюджетні асигнування одержують як фінансову допомогу [2].

За цільовим призначенням витрати можуть здійснюватися на заробітну плату, господарські витрати, поточний ремонт тощо.

За роллю в суспільному виробництві витрати спрямовуються на розвиток матеріального виробництва та нематеріальної сфери.

За функціональною ознакою витрати спрямовуються на національну оборону, загальнодержавні функції, економіку держави (з виокремленням її галузей: будівництво, промисловість, зв'язок тощо) тощо.

За економічним змістом видатки бюджету поділяються на поточні, капітальні та видатки на кредитування за вирахуванням погашення. Їх склад визначає Кабінет Міністрів України [4].

Поточні видатки забезпечують постійне фінансування завдань і функцій держави та органів місцевого самоврядування.

Капітальні видатки спрямовані на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, ноу-хау, розширене відтворення.

У випадках дефіциту бюджетних коштів для покриття всіх витрат, що включені у бюджет, застосовується секвестр витрат, тобто пропорційне скорочення всіх витрат, окрім захищених (ст. 55. Бюджетного кодексу України). Захищені витрати визначаються щорічно Законом про Державний бюджет.

3. Пріоритетні напрямки розподілу публічних видатків

Ст. 82 Бюджетного кодексу встановлює витрати, які фінансуються з Державного бюджету. До них відносяться витрати на:

- державне управління;
- судову владу;
- міжнародну діяльність;
- фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення;
- національну оборону;
- правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави;
- освіти;
- охорону здоров'я;
- соціальний захист та соціальне забезпечення;
- культуру і мистецтво;
- державні програми підтримки телебачення, радіомовлення, преси, книговидання, інформаційних агентств;
- фізичну культуру і спорт;
- державні програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки;
- програми реставрації пам'яток архітектури державного значення;
- державні програми розвитку транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики;
- державні інвестиційні проекти;
- державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха;
- створення та поповнення державних запасів і резервів;
- обслуговування державного боргу;
- проведення виборів та референдумів, державне фінансування політичних партій;
- інші програми, які мають виключно державне значення [5].

Серед видатків Державного бюджету України виділяються також видатки, які пов'язані з державною таємницею.

У процесі здійснення видатків держави й органів місцевого самоврядування виникає широке коло відносин, які завжди виявляються у формі правовідносин і мають грошовий характер. Ці відносини регулюються різними галузями права: фінансовим, цивільним тощо.

У фінансово-правових відносинах з витрат завжди беруть участь три суб'єкти. Насамперед, це орган, уповноважений державою чи органом місцевого самоврядування, що представляє публічний інтерес, оскільки ці відносини виникають не в інтересах окремої фізичної чи юридичної особи, а в інтересах держави чи органів місцевого самоврядування.

Другим обов'язковим суб'єктом відносин є банк, через який Державне казначейство України видає кошти. Третій суб'єкт – це отримувач коштів, яким може бути підприємство, установа, організація державної, комунальної, приватної форм власності [2].

Державні й муніципальні витрати здійснюються шляхом фінансування. Фінансуванням є безоплатне та безповоротне виділення коштів із державних або муніципальних фінансових фондів на здійснення публічних потреб. Держава, виділяючи бюджетні асигнування, завжди визначає пріоритети витрат; загальний обсяг фінансування, цільове використання коштів та норми витрат.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Як визначається поняття «публічні видатки»? Наведіть приклади різних видів публічних видатків.

2. Яким чином публічні видатки впливають на стабільність фінансової системи держави? Як вони забезпечують виконання державних функцій?

3. Розгляньте структуру публічних видатків. Які основні категорії та елементи включаються в цю структуру?

4. Які напрямки розподілу публічних видатків є найбільш важливими для розвитку економіки та соціальної сфери? Наведіть конкретні приклади.

5. Які фактори впливають на зміну структури публічних видатків в умовах економічних криз чи політичних реформ?

Завдання 1. Проаналізуйте бюджет України та визначте основні напрямки публічних видатків. Які з них є пріоритетними для розвитку соціальної інфраструктури?

Використовуючи дані державного бюджету, складіть таблицю, яка відображає структуру публічних видатків на різні сфери (освіта, охорона здоров'я, оборона тощо).

Завдання 2. Виконайте порівняльний аналіз публічних видатків України та розвинених країн. Які є відмінності в пріоритетах і обсягах витрат?

Завдання 3. Проаналізуйте вплив публічних видатків на соціальні програми в Україні. Як ці видатки допомагають покращити рівень життя громадян?

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, чим публічні видатки відрізняються від приватних витрат. Які функції публічних видатків у економічній системі держави?

2. Проаналізуйте вплив публічних видатків на економічний розвиток країни (обирається здобувачем самостійно). Як оптимальне використання цих видатків може сприяти економічному зростанню?

3. Як змінюється структура публічних видатків у періоди економічної нестабільності або кризи? Наведіть приклади з історії.

4. Яка роль публічних видатків у забезпеченні державних інфраструктурних проєктів? Як це впливає на загальний рівень економічної ефективності?

Питання для самоконтролю

1. Як визначається поняття «публічні видатки» і чим вони відрізняються від приватних витрат?

2. Які функції публічних видатків у фінансовій системі держави? Наведіть приклади.

3. Які основні складові структури публічних видатків?

4. Що таке поточні та капітальні видатки держави? Наведіть приклади для кожної категорії.

5. Як публічні видатки сприяють досягненню соціальних і економічних цілей держави?

6. Які основні напрямки розподілу публічних видатків у державному бюджеті?

7. Як змінюється структура публічних видатків в умовах економічних криз чи нестабільності?

8. Який вплив на економіку держави мають видатки на соціальні програми (освіта, охорона здоров'я, пенсії)?
9. Як забезпечується ефективність публічних витрат у процесі їхнього використання?
10. Які механізми контролю за використанням публічних видатків існують в різних країнах?

Теми презентацій та повідомлень

1. Публічні видатки в контексті соціально-економічного розвитку держави.
2. Вплив публічних видатків на економічну стабільність країни.
3. Формування бюджетних видатків в умовах глобалізації та економічних криз.
4. Порівняльний аналіз публічних видатків у розвинених та країнах, що розвиваються.
5. Публічні видатки на соціальну сферу: аналіз сучасних підходів до фінансування освіти та охорони здоров'я.
6. Роль публічних видатків у забезпеченні національної безпеки та оборони.
7. Економічна ефективність публічних інвестицій у інфраструктуру.
8. Публічні видатки як інструмент соціальної політики.
9. Механізми контролю за публічними видатками: досвід різних країн.
10. Етика публічних витрат: як забезпечити прозорість та ефективність використання державних коштів.

Література

1. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
2. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.
3. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О.І. Котикова, О.А. Горобченко, Т.Г. Олійник, І.Г. Крилова, І.О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон. 2020. 196 с.
4. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
5. Ситник Й. С., Бойківська Г. М., Гончар С. Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.

ТЕМА 2.5. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Лекційні питання

1. Поняття та типи державного боргу.
2. Причини та наслідки накопичення державного боргу.
3. Стратегії та інструменти управління державним боргом.

1. Поняття та види державного боргу

Державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення

Державний борг - це сума заборгованості держави за випущеними і непогашеними внутрішніми державними запозиченнями, а також сума фінансових зобов'язань до іноземних кредиторів на певну дату, включаючи видані гарантії за кредитами, що надають місцевим органам влади, державним підприємствам, іноземним постачальникам [5].

Розрізняють первинний борг, який дорівнює сумі основного боргу без нарахованих відсотків; і непогашений борг, який складається із основної суми боргу і нарахованих відсотків. Таким чином, після утворення первинного державного боргу виникає державна заборгованість, на величину якої впливає динаміка норми відсотка та низка інших факторів. Важливо, щоб державна заборгованість вимірювалась також в реальних, а не лише в номінальних величинах [3].

Граничний обсяг внутрішнього і зовнішнього державного боргу визначається Бюджетним кодексом України.

2. Причини та наслідки накопичення державного боргу

Причинами виникнення та збільшення державного боргу можуть бути непропорційне збільшення державних видатків порівняно з обсягом державних надходжень, неефективне використання державних запозичень, циклічні спади й автоматичні стабілізатори економіки, скорочення податків з метою стимулювання економіки без відповідного корегування (зменшення) державних витрат, труднощі в залученні коштів населення в банківський сектор, вплив капіталу за межі України, вплив політичних бізнес-циклів – надмірне збільшення державних видатків напередодні виборів з метою завоювання популярності виборців та збереження влади тощо [1].

Наслідки державного боргу в короткостроковій перспективі – ефект витіснення та в довгостроковій перспективі – тяжкість боргу. Ефект витіснення виникає внаслідок підвищення процентних ставок на кредити (держава запозичуючи гроші, збільшує попит на них). Кредити стають дорогими для інвестиційних проектів, внаслідок чого інвестиції витісняються зі сфери виробництва [4]. Тяжкість боргу – вплив боргу на споживання майбутніх поколінь.

Активний вплив боргу на економіку характеризується тим, що кошти державного кредиту направляються на виробничі цілі, внаслідок чого створюються джерела погашення боргу, поліпшується стан економіки, відмічається економічний підйом. Пасивний вплив – кошти державного кредиту використовуються на поточні витрати, внаслідок чого економічне падіння продовжується, збільшуються витрати по боргу, збільшується дефіцит бюджету.

3. Стратегії та інструменти управління державним боргом

Управління державним боргом полягає в забезпеченні платоспроможності держави, тобто можливості погашення боргів.

Щодо поточного боргу, то потрібно забезпечити реальні джерела його погашення. Для капітального боргу важливо встановити такі строки його погашення, коли будуть наявні необхідні для цього джерела.

Проблеми державного боргу не у його величині, а в забезпеченні платоспроможності держави, яка визначається трьома головними чинниками: наявністю ресурсів, тобто потенційних джерел доходів та всіх видів самофінансування, динамікою видатків, які залежать від рівня соціально-економічного розвитку країни, бажанням кредиторів купувати боргові зобов'язання [2].

Платоспроможність за внутрішніми позиками забезпечується, як правило, за рахунок внутрішніх джерел.

Платоспроможність за зовнішнім боргом залежить насамперед від валютних надходжень.

Обслуговування державного боргу – це комплекс заходів держави з розміщення облігацій та інших цінних паперів, погашення позик, виплати процентів за ними, а також уточнення і зміни умов погашення раніше випущених позик та визначення умов і порядку здійснення нових державних запозичень.

Боргова криза – це криза зовнішньої заборгованості, яка проявляється в неспроможності країни-боржника обслуговувати зовнішню заборгованість у повному обсязі, зокрема здійснювати виплати з обслуговування накопиченої суми боргу відповідно до початкових угод [5].

Методами управління державним боргом є рефінансування, конверсія, консолідація, уніфікація, обмін за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, реструктуризація, анулювання.

Під борговою безпекою розуміють перспективи повернення боргу в майбутньому.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Поясніть суть державного боргу та його роль у фінансовій системі держави.
2. Охарактеризуйте внутрішній та зовнішній державний борг, їх переваги та недоліки.
3. Поясніть різницю між короткостроковим та довгостроковим видами боргу та оцініть їх вплив на економіку держави.
4. Проаналізуйте основні фактори, що призводять до збільшення державного боргу (дефіцит бюджету, економічні кризи, нестача коштів тощо).
5. Оцініть негативні наслідки надмірного боргу, зокрема вплив на фінансову незалежність держави та зростання витрат на обслуговування боргу.
6. Охарактеризуйте основні стратегії управління державним боргом та інструменти, які застосовуються для зменшення його рівня (наприклад, рефінансування, реструктуризація, тощо).

Завдання 1. Аналіз державного боргу України. На основі актуальних даних про державний борг України, визначте розмір внутрішнього та зовнішнього боргу. Зробіть висновки про співвідношення короткострокового та довгострокового боргу.

Завдання 2. Порівняння країн з високим та низьким рівнем державного боргу. Оберіть дві країни з різними рівнями державного боргу і порівняйте причини, наслідки та стратегії управління боргом в цих країнах.

Завдання 3. Управління боргом у кризовій ситуації. Оцініть стратегії управління боргом в умовах економічної кризи (наприклад, під час рецесії або падіння ВВП). Як можна знизити боргове навантаження, не знижуючи державні витрати на соціальні програми?

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризувати країни, які мають найбільший рівень державного боргу.
2. Охарактеризуйте міжнародні фінансові організації, які можуть допомогти країнам у управлінні їх державним боргом.

Питання для самоконтролю

1. Що таке державний борг і як він впливає на економіку країни?
2. Які основні відмінності між внутрішнім і зовнішнім державним боргом?
3. Що таке короткостроковий і довгостроковий державний борг? Як вони відрізняються за характеристиками?
4. Які основні причини накопичення державного боргу?
5. Як дефіцит бюджету сприяє зростанню державного боргу?
6. Які інструменти та стратегії використовуються для управління державним боргом?
7. Як економічні кризи впливають на рівень державного боргу?
8. Які наслідки для бюджету має зростання витрат на обслуговування державного боргу?
9. Що таке реструктуризація державного боргу і коли вона може бути необхідною?
10. Які чинники визначають здатність країни обслуговувати свій борг?

Теми презентацій та повідомлень

1. Аналіз внутрішнього та зовнішнього державного боргу.
2. Причини накопичення державного боргу.
3. Наслідки надмірного державного боргу для економіки та соціальної сфери.
4. Стратегії управління державним боргом в умовах економічної кризи.
5. Вплив державного боргу на фінансову незалежність країни.
6. Аналіз державного боргу України: проблеми та перспективи.
7. Реструктуризація державного боргу як інструмент стабілізації економіки.
8. Інструменти та методи зниження державного боргу.
9. Міжнародні фінансові організації та їх роль у регулюванні державного боргу.
10. Аналіз моделей управління державним боргом в різних країнах.

Література

1. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
2. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.
3. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О.І. Котикова, О.А. Горобченко, Т.Г. Олійник, І.Г. Крилова, І.О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон. 2020. 196 с.
4. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
5. Ситник Й. С., Бойківська Г. М., Гончар С. Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.

ТЕМА 2.6. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Лекційні питання

1. Конституційні основи управління публічними фінансами.
2. Основні нормативно-правові акти управління публічними фінансами.
3. Проблеми та виклики нормативно-правового регулювання управління публічними фінансами.

1. Конституційні основи управління публічними фінансами

Конституція України є основним нормативно-правовим актом, що визначає загальні принципи та механізми управління публічними фінансами в країні. Вона закріплює ключові положення щодо бюджетної системи, розподілу фінансових ресурсів та відповідальності органів влади за їх використання. Одним із основних принципів є демократичність фінансової політики, що передбачає участь громадян у процесі формування та використання державного бюджету через вибори та референдуми [3].

Згідно з Конституцією, бюджетна система України базується на принципах законності, публічності та прозорості. Державний бюджет має складатися виключно на основі закону, а його виконання підлягає контролю з боку органів державної влади та аудиторських установ.

Основні органи влади, Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, мають чітко визначені повноваження щодо управління публічними фінансами. Так, Верховна Рада затверджує державний бюджет, Кабінет Міністрів здійснює його виконання, а Президент має право вето на бюджетні рішення [2].

2. Основні нормативно-правові акти управління публічними фінансами

Основні нормативно-правові акти управління публічними фінансами в Україні визначають порядок формування, використання та контролю за публічними коштами, а також забезпечують прозорість і ефективність фінансових процесів. Найважливішим є Бюджетний кодекс України, який регулює бюджетну систему держави, визначає процедури складання, розподілу і виконання бюджетів різних рівнів. Податковий кодекс України встановлює правила оподаткування, забезпечуючи надходження фінансів до бюджету держави [1]. Закон України «Про публічні закупівлі» регулює процес закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти, що сприяє прозорості та зменшенню корупційних ризиків.

Також важливими є Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», який забезпечує моніторинг ефективності витрати. Ряд нормативно-правових актів, зокрема Закон «Про місцеве самоврядування», також має велике значення для управління фінансами на місцевому рівні, визначаючи механізм формування місцевих бюджетів і фінансування місцевих програм.

3. Проблеми та виклики нормативно-правового регулювання управління публічними фінансами

Проблеми та виклики нормативно-правового регулювання управління публічними фінансами в Україні пов'язані з низкою факторів, що ускладнюють ефективне використання публічних коштів. Однією з основних проблем є недосконалість законодавства, яке часто не відповідає сучасним економічним реаліям, що призводить до правових колізій та ускладнює процеси бюджетного планування та контролю. Також важливим є недотримання принципу прозорості, що обмежує громадський контроль і підзвітність органів влади у використанні публічних коштів [3].

Іншою значущою проблемою є недостатня координація між різними органами влади, що веде до дублювання функцій і неефективного розподілу ресурсів. Корупція є серйозною

перешкодою для досягнення фінансової стабільності та ефективності в управлінні публічними фінансами, оскільки вона значно збільшує витрати бюджету і знижує довіру громадян до фінансових установ.

Також важливим викликом є невизначеність та змінність нормативно-правових актів, що ускладнює прогнозування і стабільність у фінансовій політиці держави.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Які основні принципи бюджетного процесу визначені Конституцією та Бюджетним кодексом?

2. Як положення Податкового кодексу впливають на публічні фінанси?

3. Хто має право здійснювати контроль за виконанням державного бюджету?

4. Які основні принципи регулювання державних закупівель в Україні?

5. Які нормативно-правові акти сприяють боротьбі з корупцією в публічних фінансах?

6. Як українське законодавство співвідноситься з міжнародними стандартами?

Завдання 1. Аналіз бюджетного процесу. Ознайомтеся з державним бюджетом України на поточний рік. Визначте основні джерела доходів та витрат бюджету, а також оцініть, чи відповідають ці показники вимогам Конституції України та Бюджетного кодексу.

Завдання 2. Ознайомтеся з процедурою фінансового контролю за виконанням бюджету, передбаченою Бюджетним кодексом. Визначте, хто здійснює контроль і які заходи можуть бути застосовані в разі порушень.

Завдання 3. Порівняльний аналіз нормативно-правових актів. Проведіть порівняння основних нормативно-правових актів щодо управління публічними фінансами в Україні з аналогічними актами в інших країнах (наприклад, в країнах ЄС).

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Ознайомтеся із Податковим кодексом України та визначте, які основні податки та збори застосовуються до фізичних і юридичних осіб. Порівняйте податкову політику в Україні з політикою інших країн (наприклад, ЄС чи США).

Завдання 2. Ознайомтеся із останніми законодавчими ініціативами в сфері публічних фінансів в Україні. Оцініть, чи покращують вони існуючі проблеми управління публічними фінансами.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль у процесі формування та виконання бюджету відіграє Конституція України?

2. Які ключові нормативно-правові акти регулюють управління публічними фінансами в Україні?

3. Які функції виконує Бюджетний кодекс України? Чим він відрізняється від Податкового кодексу?

4. Які основні принципи бюджетного процесу закріплені в Бюджетному кодексі України?

5. Як визначається структура державного бюджету в Україні?

6. Які органи та інституції здійснюють контроль за використанням публічних фінансів в Україні?

7. Які основні проблеми існують в нормативно-правовому регулюванні публічних фінансів в Україні?

8. Які є міжнародні стандарти та практики управління публічними фінансами, які можуть бути корисними для України?

9. Які основні податки передбачені Податковим кодексом України?

10. Якими є основні етапи процесу бюджетного планування в Україні?
11. Які функції місцевих органів влади у фінансовому управлінні передбачені законодавством України?

Теми презентацій та повідомлень

1. Конституційні основи управління публічними фінансами в Україні.
2. Роль Бюджетного кодексу України в організації бюджетного процесу.
3. Податковий кодекс України: основні принципи та механізм функціонування.
4. Особливості формування та фінансування місцевих бюджетів в Україні.
5. Антикорупційні ініціативи у сфері публічних фінансів в Україні.
6. Вплив міжнародних організацій на управління публічними фінансами України.
7. Електронне урядування як інструмент покращення управління публічними фінансами.
8. Законодавчі ініціативи щодо реформування системи публічних фінансів в Україні.
9. Проблеми та виклики в управлінні публічними фінансами в Україні.
10. Міжнародний досвід управління публічними фінансами та його застосування в Україні.

Література

1. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка України: навч. посіб. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
2. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
3. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д.е.н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Ситник Й.С., Бойківська Г.М., Гончар С.Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.
5. Фінанси публічного сектору: українські реалії та світовий досвід: навчальний посібник / Н.Д. Маслій, М.А. Дем'янчук. Одеса: Астропринт, 2022. 384 с.

ТЕМА 2.7. ПРОГРАМНОЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Лекційні питання

1. Визначення та сутність програмно-цільового методу.
2. Основні принципи програмно-цільового методу.
3. Складові програмно-цільового методу.

1. Визначення та сутність програмно-цільового методу

Програмно-цільовий метод (ПЦМ) у бюджетному процесі – це метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Законодавчою підставою для запровадження ПЦМ як на державному, так і місцевому рівнях є стаття 20 Бюджетного кодексу України «Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі». На рівні місцевих бюджетів ПЦМ застосовується за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад [3].

Метою запровадження ПЦМ є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання.

Використання програмно-цільового методу дозволяє забезпечити планування бюджету на середньострокову перспективу, перехід від утримання бюджетних установ до надання послуг високої якості населенню, оптимальне використання бюджетних коштів, досягнення в результаті значного економічного і соціального ефекту, підвищення обізнаності громадськості щодо ефективності витрачання коштів бюджету територіальної громади та рівня задоволення споживачів суспільних та гарантованих соціальних послуг [1].

2. Основні принципи програмно-цільового методу

Основні принципи цього методу є такими:

1. Пріоритетність цілей передбачає визначення чітких цілей та їх пріоритетності для управління бюджетним процесом.
2. Формування програмної структури бюджету передбачає розподіл бюджету на певні програм та проектів, які відповідають визначеним цілям і завданням.
3. Регулярність оцінки та вимірювання досягнення результатів програм та проектів задля забезпечення відповідності фінансових витрат запланованим результатам.
4. Зв'язок фінансової відповідальності з відповідними програмами та проектами, а не з окремими структурами або департаментами.
5. Регулярність моніторингу і звітності з використання бюджетних коштів та досягнення цілей реалізації програм й проектів.
6. Можливість коригування бюджету на основі оцінки результатів та змін у стратегічних цілях організації.
7. Обов'язковість врахування думок та інтересів різних стейкхолдерів у процесі формування бюджету та визначення пріоритетів [3].

3. Складові програмно-цільового методу

До особливих складових ПЦМ належать:

- Бюджетні програми – це сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.
- Відповідальні виконавці –забезпечують цільове та ефективне використання бюджетних коштів протягом усього терміну реалізації відповідних бюджетних програм у межах визначених бюджетних призначень.

- Паспорти бюджетних програм – це документи, що визначають мету, завдання, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого рішенням про відповідний бюджет.

- Результативні показники, які використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми [2].

Результативні показники включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Поясніть, як ПЦМ застосовується в бюджетному процесі. У чому його основна відмінність від традиційного методу бюджетування?

2. Охарактеризуйте принципи ефективності, результативності, підзвітності, а також їх важливість у бюджетному процесі.

3. Розкрийте складові елементи ПЦМ: програмні цілі, ресурси, механізми оцінки результатів, а також їх взаємозв'язок у контексті бюджету.

4. Обґрунтуйте переваги застосування ПЦМ у порівнянні з іншими методами бюджетування.

5. Дайте аналіз проблем, які можуть виникнути при використанні ПЦМ в Україні, та запропонуйте шляхи їх вирішення.

6. Охарактеризуйте методи оцінки результатів програм, що фінансуються за допомогою ПЦМ, та роль таких оцінок у процесі планування бюджету.

Завдання 1. Аналіз впровадження ПЦМ на прикладі певної програми. Виберіть одну з існуючих державних програм або ініціатив в Україні та проаналізуйте, як програмно-цільовий метод застосовується для планування та фінансування цієї програми. Оцініть досягнуті результати і обґрунтуйте рекомендації для покращення.

Завдання 2. Розробка проекту на основі програмно-цільового методу для конкретної сфери (освіта, охорона здоров'я, інфраструктура тощо). Оберіть одну з сфер і розробіть проект бюджету з використанням програмно-цільового методу, включаючи визначення цілей, розподіл ресурсів, способи оцінки результатів і механізми контролю.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Систематизувати виклики, що існують для впровадження програмно-цільового методу в Україні в умовах економічної нестабільності.

Завдання 2. Наведіть приклади конкретних проектів чи програм, де застосування ПЦМ призвело до позитивних змін.

Завдання 3. Порівняння ПЦМ з іншими методами бюджетування. Зробіть порівняльний аналіз програмно-цільового методу з традиційним методом бюджетування (методом витрат). Оцініть переваги та недоліки кожного з методів, звертаючи увагу на специфіку бюджетування в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Що таке програмно-цільовий метод? Охарактеризуйте його сутність та основні принципи.

2. Які основні складові включає програмно-цільовий метод у бюджетному процесі?

3. Чим програмно-цільовий метод відрізняється від традиційних методів бюджетування?

4. Які переваги дає використання програмно-цільового методу в управлінні публічними фінансами?

5. Як програмно-цільовий метод допомагає оптимізувати використання бюджетних ресурсів?

6. Які проблеми можуть виникнути при впровадженні програмно-цільового методу в Україні? Які заходи можна вжити для їх подолання?
7. Поясніть роль програмно-цільового методу в досягненні цілей сталого розвитку України.
8. Як програмно-цільовий метод застосовується на рівні місцевих органів влади? Які є особливості та проблеми?
9. Як можна оцінити ефективність програм, що фінансуються за допомогою програмно-цільового методу? Які індикатори ефективності використовуються для цього?
10. Які міжнародні приклади застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі можна привести? Яким чином ці практики можуть бути адаптовані в Україні?

Теми презентацій та повідомлень

1. Програмно-цільовий метод в Україні: історія впровадження та сучасний стан.
2. Порівняння програмно-цільового методу з іншими методами бюджетування.
3. Ефективність програмно-цільового методу у плануванні та виконанні державного бюджету.
4. Програмно-цільовий метод в управлінні публічними фінансами: міжнародний досвід.
5. Роль програмно-цільового методу в досягненні цілей сталого розвитку України.
6. Особливості застосування програмно-цільового методу в різних секторах економіки (освіта, охорона здоров'я, інфраструктура).
7. Проблеми та перешкоди впровадження програмно-цільового методу в Україні.
8. Інформаційні технології та програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: можливості та обмеження.
9. Аналіз впливу програмно-цільового методу на прозорість використання бюджетних коштів в Україні.
10. Перспективи розвитку програмно-цільового методу в Україні в умовах економічної нестабільності.

Література

1. Голинська О.В. Механізми державного управління бюджетами через інструменти програмно-цільового методу: монографія. Одеса: ВМВ, 2013. 272 с.
2. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
3. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д.е.н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Ситник Й.С., Бойківська Г.М., Гончар С.Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.
5. Фінанси публічного сектору: українські реалії та світовий досвід: навчальний посібник / Н.Д. Маслій, М.А. Дем'янчук. Одеса: Астропринт, 2022. 384 с.

ТЕМА 2.8. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Лекційні питання

1. Роль та основні функції місцевих органів влади.
2. Поняття фінансової децентралізації.
3. Обсяги та механізми передачі коштів до місцевих бюджетів.

1. Роль та основні функції місцевих органів влади

Місцеві органи влади є важливою складовою публічного управління, оскільки вони здійснюють керівництво на рівні місцевих громад і відіграють ключову роль у реалізації державної політики на місцях. Їхня основна роль полягає в забезпеченні сталого розвитку територій, задоволенні потреб населення та ефективному використанні місцевих ресурсів [1].

Основні функції місцевих органів влади включають:

1. Регулювання соціально-економічних процесів: органи місцевої влади забезпечують розвиток інфраструктури, житлового будівництва, освіти, охорони здоров'я, культури та спорту на місцевому рівні.
2. Управління місцевими фінансами: формування місцевих бюджетів, забезпечення мобілізації доходів та витрат на виконання місцевих програм і проектів.
3. Планування та реалізація місцевих програм: розробка та втілення стратегічних планів, програм розвитку місцевих територій з урахуванням специфіки регіону.
4. Забезпечення правопорядку: контроль за дотриманням законодавства, створення умов для безпеки та стабільності в громадах.
5. Здійснення місцевої регуляторної політики: розробка та ухвалення місцевих нормативно-правових актів, що регулюють життя територіальної громади [3].

Місцеві органи влади здійснюють свої функції через різноманітні інструменти управління та взаємодіють з іншими рівнями влади для ефективного вирішення місцевих питань.

2. Поняття фінансової децентралізації

Фінансова децентралізація - це процес передачі частини фінансових повноважень від центральних органів влади до місцевих, що дозволяє органам місцевого самоврядування більш самостійно управляти ресурсами та забезпечувати розвиток територіальних громад. Головною метою фінансової децентралізації є забезпечення ефективного використання ресурсів на місцях, підвищення рівня місцевої автономії та відповідальності за економічний розвиток [2].

Основними складовими фінансової децентралізації є:

1. Передача фінансових ресурсів: перерозподіл доходів між державним бюджетом та місцевими бюджетами через податкову реформу, зміну системи місцевих податків та зборів.
2. Розширення фінансових повноважень місцевих органів влади: місцеві органи отримують більше повноважень щодо планування, формування та виконання бюджетів, визначення пріоритетів розвитку.
3. Посилення місцевої відповідальності: зростає відповідальність місцевих органів влади за ефективність витрачання бюджетних коштів, що сприяє покращенню управління публічними фінансами.
4. Фінансова автономія: місцеві органи влади отримують більшу свободу у прийнятті рішень щодо використання місцевих фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури та соціальних програм [3].

Фінансова децентралізація дозволяє більш ефективно реагувати на потреби місцевих громад, знижуючи залежність від централізованого управління та сприяючи розвитку регіонів.

3. Обсяги та механізми передачі коштів до місцевих бюджетів

Обсяги та механізми передачі коштів до місцевих бюджетів є ключовими елементами фінансової децентралізації, що визначають ефективність місцевого управління та здатність органів місцевого самоврядування виконувати свої функції. Передача коштів здійснюється через кілька основних каналів, що забезпечують належне фінансування місцевих бюджетів для виконання соціальних, економічних та адміністративних функцій [2].

Основні обсяги коштів, що передаються місцевим бюджетам, включають:

1. Податкові надходження: це частина податків, які збираються на місцевому рівні, такі як податок на доходи фізичних осіб, земельний податок, податок на майно та інші місцеві податки.

2. Дотації та субвенції: фінансові кошти, які надаються з державного бюджету для покриття дефіциту місцевих бюджетів або на виконання конкретних соціальних або інфраструктурних програм. Дотації можуть бути загальними або цільовими, а субвенції - для специфічних потреб (наприклад, для охорони здоров'я, освіти чи розвитку інфраструктури).

3. Власні доходи місцевих бюджетів: це доходи від оренди, продажу комунальної власності, штрафи, ліцензії та інші надходження, які можуть бути використані для фінансування місцевих ініціатив [1].

Механізми передачі коштів включають:

1. Розподіл податкових надходжень: визначення частки податків, що залишаються на місцях після збору на центральному рівні. Це включає прогресивні методи розподілу між державним і місцевими бюджетами.

2. Механізм субвенцій і дотацій: встановлення критеріїв для надання фінансової допомоги місцевим бюджетам на основі потреби у фінансуванні певних програм або на підтримку соціальних видатків.

3. Механізми контролю та моніторингу: забезпечення прозорості та ефективності витрачання коштів через систему контролю з боку державних органів [5].

Зазначені механізми сприяють не тільки фінансовій незалежності місцевих органів влади, але й дозволяють їм більш ефективно реалізовувати програми розвитку, підвищуючи якість життя населення.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Розкрийте основні функції місцевих органів влади в контексті управління бюджетом та фінансами.

2. Поясніть поняття фінансової децентралізації. Як вона змінила механізми взаємодії між центральним та місцевим бюджетами?

3. Які основні джерела фінансування місцевих бюджетів існують в Україні? Як державна підтримка впливає на ці джерела?

4. Розкрийте механізм передачі коштів до місцевих бюджетів. Як визначається обсяг трансфертів з державного бюджету?

5. Які типи фінансових трансфертів з державного бюджету існують в Україні? Поясніть їхні особливості та функції.

6. Які основні проблеми виникають у процесі державної підтримки місцевих бюджетів?

7. Поясніть роль субвенцій та дотацій у фінансуванні місцевих бюджетів. Яким чином ці механізми забезпечують ефективне використання державних коштів на місцевому рівні?

8. Проаналізуйте ефективність державної підтримки місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Які зміни необхідні для покращення цього процесу?

Завдання 1. Проведіть аналіз впливу фінансової децентралізації на місцеві бюджети, застосовуючи приклади різних регіонів.

Завдання 2. На основі офіційних даних складіть аналіз останніх змін в обсягах трансфертів до місцевих бюджетів (дотацій та субвенцій) за останні 5 років в Україні.

Завдання 3. Визначте проблеми, з якими стикаються місцеві органи влади при використанні державної фінансової допомоги, і запропонуйте шляхи їх вирішення.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Дослідження соціально-економічних наслідків фінансової децентралізації. Проаналізуйте, які соціально-економічні зміни відбулися в певному регіоні України після впровадження фінансової децентралізації. Оцініть, чи забезпечено достатнє фінансування для розвитку інфраструктури, освіти та охорони здоров'я.

Завдання 2. Охарактеризуйте позитивні та негативні наслідки фінансової децентралізації для розвитку місцевих громад.

Питання для самоконтролю

1. Що таке фінансова децентралізація?
2. Як фінансова децентралізація впливає на рівень автономії місцевих органів влади?
3. Яким чином фінансова децентралізація може сприяти ефективному розвитку місцевих громад?
4. Які ключові проблеми виникають у процесі державної підтримки місцевих бюджетів?
5. Як можна вирішити ключові проблеми державної підтримки місцевих бюджетів?
6. Яким чином зміни в механізмах фінансування місцевих бюджетів відображаються на розвитку інфраструктури та соціальних програм?
7. Як фінансова підтримка з державного бюджету може допомогти у розв'язанні регіональних проблем?
8. Що таке міжбюджетні трансферти?
9. У чому суть податкової пільгової політики?
10. У чому суть регулювання боргового навантаження?

Теми презентацій та повідомлень

1. Роль державної підтримки у розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.
2. Механізми передачі коштів до місцевих бюджетів: проблеми та перспективи.
3. Аналіз впливу фінансової децентралізації на економічний розвиток місцевих громад.
4. Порівняльний аналіз системи державних трансфертів в Україні та інших країнах.
5. Дотації та субвенції: їх роль і значення для місцевих бюджетів України.
6. Ефективність використання державної підтримки місцевими органами влади: проблеми та шляхи вирішення.
7. Вплив фінансових трансфертів на соціально-економічний розвиток місцевих територіальних громад.
8. Фінансова децентралізація в Україні: досягнення та виклики в контексті державної підтримки місцевих бюджетів.
9. Місцеві податки та збори як джерело доходів місцевих бюджетів: аналіз ефективності.
10. Державна підтримка місцевих бюджетів: порівняння механізмів в Україні та країнах ЄС.

Література

1. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Якобчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Якобчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
2. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.
3. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О.І. Котикова, О.А. Горобченко, Т.Г. Олійник, І.Г. Крилова, І.О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон. 2020. 196 с.
4. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
5. Ситник Й. С., Бойківська Г. М., Гончар С. Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.

ТЕМА 2.9. МЕХАНІЗМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ

Лекційні питання

1. Поняття та роль громадського бюджету у зміцненні демократії та партисипації громадян.
2. Загальна характеристика механізму запровадження громадського бюджету.
3. Визначення пріоритетів та проєктів у рамках громадського бюджету.

1. Поняття та роль громадського бюджету у зміцненні демократії та партисипації громадян

Залучення громадськості до бюджетного процесу сприяє формуванню більш справедливого та ефективного бюджету, враховуючи потреби та інтереси різних груп населення.

Громадський бюджет - це механізм, через який громадяни можуть безпосередньо впливати на розподіл частини бюджетних коштів на місцевому рівні [3].

Вперше цей інститут запроваджено у бразильському місті Порто-Алегрі в кінці 1980-х років, і з того часу він набув поширення в багатьох країнах світу.

Громадський бюджет є важливим інструментом для розвитку демократії, оскільки дозволяє громадянам брати участь у прийнятті рішень щодо того, як використовувати частину бюджетних ресурсів. Це сприяє підвищенню рівня політичної активності, зменшенню відчуження населення від державних інститутів та створенню діалогу між місцевими органами влади та громадами [2].

У результаті запровадження громадського бюджету розвивається партисипативна демократія, адже громадяни не лише висловлюють свої думки, а й можуть бути безпосередньо залучені до планування та реалізації соціальних і інфраструктурних проєктів.

2. Загальна характеристика механізму запровадження громадського бюджету

Механізм запровадження громадського бюджету вимагає певної організації та структурування.

На першому етапі визначається частина бюджету, яка буде розподілятися через громадський бюджет. Зазвичай це невелика частина місцевого бюджету, але для стимулювання громадської активності вона має бути значущою.

На наступному етапі організовується процес подачі проєктів громадянами: будь-хто може запропонувати ідею щодо того, як витратити кошти на місцеві ініціативи [1].

Проєкти оцінюються за допомогою спеціальних комітетів або в рамках громадських слухань, після чого найкращі з них виносяться на голосування. Громадяни голосують за ті проєкти, які, на їхню думку, є найбільш важливими.

Останнім етапом є реалізація проєктів і звітність перед громадою щодо витрачених коштів та виконаних робіт. Важливою складовою є також забезпечення прозорості процесу та участі громадськості на кожному етапі.

3. Визначення пріоритетів та проєктів у рамках громадського бюджету

Визначення пріоритетів для громадського бюджету - це складний процес, який включає взаємодію між місцевими органами влади та громадянами.

Спочатку органи місцевого самоврядування можуть визначити загальні напрями фінансування (освіта, медицина, інфраструктура тощо), виходячи з потреб громади. При цьому громадянам надається можливість пропонувати свої ідеї, які потім оцінюються за кількома критеріями, такими як соціальна значущість, ефективність витрат та відповідність стратегічним цілям розвитку регіону [4].

Після подачі проєктів проводиться голосування серед громадян, на основі якого вибираються найважливіші ініціативи для фінансування. Пріоритети визначаються також на основі техніко-економічного аналізу, а також врахуванням потреб і побажань населення.

Ключовим є забезпечення прозорості та справедливості на кожному етапі: від подачі проєктів до їх реалізації.

Питання та завдання до практичного заняття

1. Які переваги та виклики для місцевого самоврядування має запровадження громадського бюджету?
2. Загальна характеристика механізму запровадження громадського бюджету:
3. Які основні етапи включає механізм запровадження громадського бюджету?
4. Як місцеві органи влади організовують процес подачі та голосування за проєкти, запропоновані громадянами?
5. Як визначаються пріоритети для фінансування в рамках громадського бюджету?
6. Які критерії використовуються для оцінки проєктів, запропонованих громадянами?

Завдання 1. Аналіз досвіду впровадження громадського бюджету в Україні та за кордоном. Проведіть дослідження на прикладі одного або декількох міст України та інших країн, де був впроваджений механізм громадського бюджету. Проаналізуйте, як цей механізм був реалізований, які успіхи та проблеми виникли, і як він вплинув на розвиток місцевих громад. Зробіть порівняння різних підходів до запровадження громадського бюджету в різних країнах.

Завдання 2. Створіть список критеріїв, за якими будуть відбиратися проєкти для фінансування через громадський бюджет (наприклад, соціальна значущість, потреби громади, ефективність витрат тощо).

Завдання 3. Розробка проєкту громадського бюджету для місцевої громади. Створіть план для запровадження громадського бюджету в умовах вашого міста чи громади. Включіть етапи організації громадського бюджету, механізм подачі та голосування за проєкти, визначення пріоритетів, а також можливі способи залучення громадян до процесу. Розробіть шаблон для подачі проєкту до громадського бюджету, який включатиме опис проєкту, оцінку його потреби для громади та бюджет.

Оцініть потенційні соціальні та економічні результати від впровадження цього бюджету для вашої громади.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Моделювання процесу прийняття рішень у громадському бюджетуванні. Створіть модель процесу відбору та голосування за проєкти в рамках громадського бюджету. Визначте критерії для оцінки проєктів, способи збору пропозицій від громадян, організацію голосування, а також способи реалізації проєктів. Поясніть, як цей процес можна зробити більш прозорим та інклюзивним для різних груп населення.

Завдання 2. Охарактеризуйте різні методи залучення громадян до процесу громадського бюджету (освітні кампанії, інформаційні ресурси, громадські слухання). Розробіть пропозиції щодо вдосконалення цих методів для підвищення участі громадян у бюджетуванні на місцевому рівні.

Питання для самоконтролю

1. Що таке громадський бюджет і яка його роль у демократичному розвитку місцевих громад?
2. Які основні етапи включає процес запровадження громадського бюджету на місцевому рівні?
3. Як здійснюється визначення пріоритетів для фінансування в рамках громадського бюджету?

4. Як організовується подача проєктів громадянами у рамках громадського бюджету?
5. Які критерії використовуються для оцінки проєктів, поданих громадянами для фінансування через громадський бюджет?
6. Як здійснюється процес голосування за проєкти в рамках громадського бюджету, і хто має право голосувати?
7. Які переваги та виклики для місцевих органів влади виникають при впровадженні громадського бюджету?
8. Як забезпечується прозорість процесу громадського бюджету?
9. Які соціальні та економічні результати можуть бути досягнуті завдяки впровадженню громадського бюджету?
10. Яким чином можна збільшити участь громадян у процесі громадського бюджетування на місцевому рівні?

Теми презентацій та повідомлень

1. Громадський бюджет як інструмент розвитку місцевої демократії.
2. Етапи запровадження громадського бюджету на місцевому рівні.
3. Ключові критерії оцінки та відбору проєктів у рамках громадського бюджету.
4. Інклюзивність громадського бюджету.
5. Порівняльний аналіз впровадження громадського бюджету в Україні та інших країнах.
6. Проблеми та виклики запровадження громадського бюджету.
7. Технології та інструменти для забезпечення прозорості громадського бюджету.
8. Соціально-економічний ефект громадського бюджету на розвиток місцевих громад.
9. Роль громадського бюджету у фінансуванні соціальних проєктів.
10. Перспективи розвитку громадського бюджету в Україні.

Література

1. Донос Д. Плоский К. Упровадження та вдосконалення Громадського бюджету: практичні рекомендації. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/485/Public_Budget_2019.pdf
2. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Асоціація міст України. Київ: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 396 с.
3. Крилова О. Участь громадськості у формуванні бюджетів в Україні: поточна практика та рекомендації щодо її розширення. Аналітичний звіт № 3. Київ, 2006. 72 с.
4. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів / за заг. ред. О.В. Голинської, А.О. Матвієнко. Київ : Фонд «Східна Європа», 2017. 74 с.
5. Партисипативний бюджет (Громадський бюджет). Світова практика. URL: <https://gromada.vmr.gov.ua/ContentLibrary/2e3c938e-08a8-49cd-a7e4-ee0896585bba/8/2019%20%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%83%20%D0%91%D0%93%D0%86.pdf>

Опис змісту індивідуального завдання

Порівняльна характеристика результатів впровадження громадського бюджету (на вибір здобувача: світовий або національний досвід) (обсяг звіту – 8-10 сторінок).

Підготуйте звіт на основі аналізу одного з реальних прикладів громадського бюджету (можна вибрати місто чи громаду). Оцініть ефективність впровадження громадського бюджету, враховуючи економічні, соціальні та інституційні аспекти. Запропонуйте рекомендації щодо поліпшення механізму громадського бюджету в обраній місцевій громаді.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ
«ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ»**

1. Яка основна мета публічної економіки?

- а) збільшення прибутку державних підприємств;
- б) забезпечення ефективного використання державних ресурсів для задоволення соціальних потреб;
- в) розвиток приватного бізнесу без державного втручання;
- г) підтримка великого бізнесу через державні дотації.

2. Які з перерахованих складових є частинами публічних фінансів?

- а) державний бюджет та податкова система;
- б) фінансування приватних інвестицій та кредитування підприємств;
- в) торговельні баланси та валютні резерви;
- г) витрати на міжнародні відносини та дипломатичні послуги.

3. Яка з основних функцій публічних фінансів полягає в розподілі ресурсів між різними секторами економіки?

- а) стабільності;
- б) перерозподілу;
- в) зростання;
- г) регулювання.

4. Яке з наведених джерел є основним для формування державного бюджету України?

- а) доходи від продажу державних активів;
- б) прямі податки на прибуток юридичних осіб;
- в) кредити від міжнародних організацій;
- г) податкові надходження від фізичних осіб.

5. Яка з функцій публічних фінансів забезпечує соціальний захист населення?

- а) регулювання інфляції;
- б) перерозподіл доходів через соціальні програми;
- в) підтримка приватного підприємництва;
- г) стимулювання економічного зростання.

6. Яка стадія є частиною процесу складання державного бюджету в Україні?

- а) погодження з міжнародними фінансовими організаціями;
- б) розробка бюджетного законопроекту та його затвердження парламентом;
- в) публікація бюджету у вигляді фінансових звітів;
- г) використання бюджетних коштів на соціальні програми.

7. Яким чином публічні фінанси можуть сприяти економічній стабільності держави?

- а) через збільшення податкових ставок на прибуток;
- б) використання фінансових ресурсів для стимулювання економічного зростання та інвестицій;
- в) підвищення витрат на оборону;
- г) зниження державних витрат для зменшення дефіциту.

8. Яка проблема є типовою для управління публічними фінансами?

- а) низький рівень приватних інвестицій у державні проекти;
- б) неефективне використання бюджетних коштів на державні програми;
- в) перевищення інфляційних ставок над нормами;
- г) низька соціальна відповідальність державних органів.

9. Яким чином публічні фінанси регулюють економічну ситуацію в країні?

- а) підвищення митних зборів для стимулювання внутрішнього ринку;
- б) підтримка приватних підприємств через субсидії;
- в) перерозподіл бюджетних коштів через соціальні програми та інфраструктурні проекти;
- г) обмеження іноземних інвестицій у країні.

10. Яка функція публічних фінансів забезпечує фінансування урядових програм?

- а) стимулювання економічного зростання;

- б) перерозподіл ресурсів через бюджет;
- в) розподіл фінансових резервів;
- г) формування економічних стратегій.

11. Який механізм є основним для зниження ризиків у системі публічних фінансів?

- а) підвищення митних зборів;
- б) диверсифікація державних фінансів через фінансування різних програм;
- в) збільшення соціальних виплат без збільшення податків;
- г) залучення великих міжнародних кредитів.

12. Яка функція публічних фінансів не сприяє економічному розвитку?

- а) створення резервів для забезпечення стабільності;
- б) підтримка розвитку інфраструктури через інвестиції;
- в) зниження податків на продукцію та виробництво;
- г) перерозподіл коштів для підтримки найменш забезпечених верств населення.

13. Яким чином публічні фінанси сприяють розвитку місцевих громад?

- а) через фінансування державних програм розвитку;
- б) забезпечення фінансування місцевих проєктів через місцеві бюджети;
- в) підтримка державних компаній для інвестицій в інфраструктуру;
- г) підвищення податків для збільшення місцевих доходів.

14. Яким чином публічні фінанси сприяють розвитку місцевих громад?

- а) фінансування державних програм розвитку;
- б) забезпечення фінансування місцевих проєктів через місцеві бюджети;
- в) підтримка державних компаній для інвестицій в інфраструктуру;
- г) підвищення податків для збільшення місцевих доходів.

15. Яка функція бюджету забезпечує розподіл коштів між різними рівнями влади?

- а) розподільча;
- б) стабілізаційна;
- в) соціальна;
- г) регулююча.

16. Що таке бюджетний дефіцит?

- а) надлишок доходів над витратами бюджету;
- б) різниця між доходами і витратами бюджету, коли витрати перевищують доходи;
- в) відсутність необхідності в позиках для фінансування бюджету;
- г) заощадження держави на майбутнє.

17. Який етап бюджетного процесу включає складання проєкту бюджету? а) підготовчий етап;

- б) етап затвердження бюджету;
- в) етап виконання бюджету;
- г) етап контролю за виконанням бюджету.

18. Яким чином гендерноорієнтований підхід впливає на бюджетний процес?

- а) забезпечує рівні можливості для чоловіків і жінок у фінансуванні програм; б) спрямовує на максимізацію доходів для держави;
- в) сприяє зменшенню податків для жінок;
- г) визначає пріоритети фінансування на основі гендерних аспектів.

19. Що таке міжбюджетні трансферти?

- а) гроші, які передаються з місцевих бюджетів до центрального бюджету;
- б) фінансування з бюджету на інвестиції в інфраструктуру;
- в) кошти, які передаються між рівнями бюджету для забезпечення фінансування програм;
- г) позики від міжнародних фінансових організацій.

20. Що включає в себе бюджетна політика держави?

- а) визначення податкової ставки та витрат на інфраструктуру;
- б) розробка заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту та збільшення доходів;
- в) визначення порядку пільг для громадян;

г) управління державним боргом.

21. Яка функція бюджету забезпечує рівномірний розподіл ресурсів між населенням і територіями?

- а) стабілізаційна;
- б) розподільча;
- в) соціальна;
- г) регулююча.

22. Який етап входить до бюджетного процесу?

- а) планування інвестицій;
- б) затвердження та виконання бюджету;
- в) створення нового фінансового органу;
- г) усі вище згадані.

23. Яка роль місцевих бюджетів у бюджетній системі?

- а) фінансування місцевих адміністративних витрат;
- б) забезпечення соціальних програм для громади;
- в) підтримка економічних ініціатив на місцевому рівні;
- г) всі вище перелічені.

24. Який з інструментів використовується для фінансування бюджетного дефіциту?

- а) випуск державних облігацій;
- б) зменшення державних витрат;
- в) зменшення податків;
- г) кредитування від місцевих банків.

25. Яка функція публічних фінансів зосереджена на сприянні економічному розвитку через інвестиції?

- а) стабілізаційна;
- б) регулююча;
- в) інвестиційна;
- г) соціальна.

26. Що є основною метою бюджетного процесу?

- а) максимізація доходів держави;
- б) забезпечення фінансування соціальних та інфраструктурних програм;
- в) мінімізація державних витрат;
- г) покриття дефіциту державного бюджету.

27. Як публічні фінанси впливають на стабільність економіки?

- а) контроль за інфляцією та дефіцитом бюджету;
- б) фінансування лише великих національних програм;
- в) створення додаткових податків для бізнесу;
- г) розвиток приватних підприємств.

28. Який метод мобілізації публічних доходів полягає у зборі коштів на основі платіжних зобов'язань підприємств і громадян?

- а) податки;
- б) позики;
- в) міжбюджетні трансферти;
- г) спеціальні збори.

29. Який метод мобілізації публічних доходів передбачає використання державних позик та кредитів?

- а) податки;
- б) державні позики;
- в) місцеві збори;
- г) приватизація.

30. Яке джерело формування публічних доходів включає в себе сплату податків на доходи фізичних осіб?

- а) акцизи;
- б) прямі податки;
- в) плата за ліцензії;
- г) митні збори.

31. Які збори є прямим джерелом для фінансування місцевих бюджетів?

- а) податок на прибуток;
- б) місцеві податки та збори;
- в) митні збори;
- г) державні позики.

32. Що є основним джерелом доходів для державного бюджету в Україні?

- а) податки на прибуток підприємств;
- б) митні збори;
- в) податок на додану вартість (ПДВ);
- г) кредити міжнародних фінансових організацій.

33. Який метод мобілізації публічних доходів використовується для фінансування спеціальних фондів?

- а) податки;
- б) відрахування;
- в) позики;
- г) приватизація.

34. Яким чином державні позики можуть сприяти формуванню публічних доходів?

- а) інвестиції в інфраструктуру;
- б) випуск облігацій та залучення фінансування;
- в) продаж державних активів;
- г) зниження податків.

35. Який метод мобілізації публічних доходів полягає у переведенні частини податків від центрального уряду до місцевих бюджетів?

- а) акцизні збори;
- б) міжбюджетні трансферти;
- в) податкові пільги;
- г) плата за ліцензії.

36. Який з видів податків зазвичай застосовується до товарів на рівні споживання?

- а) податок на доходи фізичних осіб;
- б) акцизний податок;
- в) податок на додану вартість;
- г) податок на прибуток підприємств.

37. Що є основним інструментом держави для стимулювання економічного розвитку через мобілізацію публічних доходів?

- а) підвищення акцизних ставок;
- б) скорочення бюджетних витрат;
- в) оптимізація податкової політики;
- г) збільшення зовнішніх позик.

38. Як приватизація державного майна може вплинути на мобілізацію публічних доходів?

- а) за рахунок податків на прибуток;
- б) через збільшення інвестицій у національну економіку;
- в) через продаж державних активів;
- г) через отримання коштів від міжнародних організацій.

39. Що є прикладом цільового відрахування в бюджет?

- а) податок на доходи фізичних осіб;
- б) плата за послуги комунального господарства;
- в) митні збори;

г) екологічні збори.

40. Яким чином збільшення місцевих податків може допомогти у фінансуванні місцевих програм розвитку?

- а) створення спеціальних фондів для місцевих проєктів;
- б) зменшення державних витрат;
- в) підвищення тарифів на комунальні послуги;
- г) надання міжнародних кредитів.

41. Як відрахування, що йдуть на спеціальні фонди, впливають на мобілізацію публічних доходів?

- а) сприяють збільшенню доходів бюджету;
- б) допомагають фінансувати соціальні програми;
- в) покривають витрати на інфраструктуру;
- г) всі варіанти правильні.

42. Який метод мобілізації публічних доходів може забезпечити стабільне фінансування соціальних програм на рівні держави?

- а) зменшення податкових ставок;
- б) впровадження нових податків;
- в) залучення кредитних ресурсів;
- г) перерозподіл ресурсів через міжбюджетні трансферти.

43. Що таке публічні видатки?

- а) витрати приватних осіб;
- б) витрати, здійснені державою для виконання своїх функцій;
- в) витрати комерційних підприємств;
- г) витрати міжнародних організацій.

44. До якої функції публічних видатків відноситься фінансування обороноздатності держави?

- а) соціальної;
- б) економічної;
- в) політичної;
- г) оборонної.

45. Які витрати є прикладом поточних публічних видатків?

- а) витрати на будівництво доріг;
- б) зарплата державним службовцям;
- в) створення нових підприємств;
- г) витрати на інвестиції.

46. Що є капітальним публічним видатком?

- а) пенсійні виплати;
- б) витрати на охорону здоров'я;
- в) будівництво шкіл;
- г) витрати на військові пенсії.

47. Яка основна мета публічних видатків на соціальні програми?

- а) зменшення податків;
- б) забезпечення економічної стабільності;
- в) забезпечення соціального захисту населення;
- г) збільшення приватних інвестицій.

48. Які публічні видатки вважаються пріоритетними під час економічної кризи?

- а) видатки на національну оборону;
- б) видатки на інфраструктурні проєкти;
- в) видатки на соціальні виплати;
- г) видатки на культурні проєкти.

49. Яка категорія публічних видатків є основною для стимулювання економічного зростання?

- а) витрати на соціальне забезпечення;
- б) капітальні видатки на інфраструктуру;
- в) витрати на адміністративні органи;
- г) поточні витрати на утримання державних установ.

50. Що включають капітальні публічні видатки?

- а) витрати на утримання військових;
- б) створення нових робочих місць;
- в) будівництво та модернізація інфраструктури;
- г) виплати громадянам пенсій.

51. Як змінюється структура публічних видатків під час політичних реформ?

- а) всі видатки скорочуються;
- б) витрати на інфраструктуру збільшуються;
- в) витрати на соціальні програми зменшуються;
- г) пріоритетами стають видатки на оборону.

53. Що є головною метою публічних видатків на освіту та охорону здоров'я?

- а) підвищення рівня податків;
- б) підвищення рівня державних боргів;
- в) поліпшення соціальних умов для громадян;
- г) зниження рівня безробіття.

54. Який з варіантів є прикладом негативного ефекту високих публічних видатків?

- а) зростання державного боргу;
- б) зменшення податкових надходжень;
- в) зростання інфраструктурних інвестицій;
- г) поліпшення соціального забезпечення.

55. Які основні напрямки публічних видатків можна виділити в державному бюджеті?

- а) оборона та соціальне забезпечення;
- б) приватний сектор;
- в) дипломатичні місії;
- г) комунальні послуги.

56. Яким чином публічні видатки можуть впливати на рівень інфляції?

- а) збільшення публічних видатків може призвести до інфляції через зростання попиту;
- б) зменшення публічних видатків завжди призводить до дефляції;
- в) публічні видатки не впливають на рівень інфляції;
- г) публічні видатки впливають лише на соціальні програми, не на економіку в цілому.

57. Що є функцією публічних видатків?

- а) забезпечення економічної конкуренції;
- б) контроль за приватним сектором;
- в) перерозподіл національного доходу через державні програми;
- г) підтримка приватних інвестицій.

58. Яка роль публічних видатків у розбудові національної інфраструктури?

- а) створення нових підприємств та робочих місць;
- б) забезпечення високих соціальних виплат для громадян;
- в) стимулювання приватних інвестицій у державні проєкти;
- г) збільшення військових витрат держави.

59. Що таке державний борг?

- а) гроші, що країна позичає від міжнародних фінансових установ;
- б) сума коштів, яку держава повинна сплатити за позиками;
- в) податкові надходження держави;
- г) витрати на соціальні програми держави.

60. Яка основна різниця між внутрішнім і зовнішнім державним боргом?

- а) внутрішній борг виникає від міжнародних кредиторів, а зовнішній – від місцевих;
- б) внутрішній борг позичають на внутрішньому ринку, а зовнішній – на міжнародному;

- в) зовнішній борг набагато менший за внутрішній;
- г) зовнішній борг не потребує обслуговування, на відміну від внутрішнього.

61. Що таке короткостроковий державний борг?

- а) борг, що повинен бути погашений протягом одного року;
- б) борг, що повинен бути погашений протягом 10 років;
- в) борг, що не має визначеного терміну погашення;
- г) борг, що погашається за допомогою позик міжнародних організацій.

62. Що може бути основною причиною накопичення державного боргу?

- а) зростання податкових надходжень;
- б) підвищення рівня інфляції;
- в) дефіцит бюджету та потреба в додаткових фінансах;
- г) зниження витрат на обслуговування державного боргу.

63. Що відбувається з державним боргом при економічних кризах?

- а) зменшується через зменшення витрат;
- б) зазвичай збільшується через зниження доходів і зростання витрат на підтримку економіки;
- в) стає неможливим для обслуговування;
- г) не змінюється при економічних кризах.

64. Які з наслідків можуть виникнути через надмірне зростання державного боргу?

- а) зниження податкових ставок;
- б) зростання витрат на обслуговування боргу і ризики дефолту;
- в) підвищення соціальних виплат;
- г) зростання інвестицій у державні підприємства.

65. Яка з наведених стратегій є ефективною при управлінні державним боргом?

- а) реструктуризація боргу;
- б) перерозподіл державних витрат між міністерствами;
- в) збільшення податків без скорочення витрат;
- г) окремі субсидії для обслуговування боргу без зовнішніх позик.

66. Що є основною причиною збільшення державного боргу?

- а) високий рівень економічного зростання;
- б) зниження податків для стимулювання попиту;
- в) нестабільність державних доходів і великий дефіцит бюджету;
- г) ріст внутрішнього виробництва товарів та послуг.

67. Що таке рефінансування державного боргу?

- а) погашення боргу за допомогою нових позик;
- б) перерозподіл бюджетних витрат для зниження боргу;
- в) збільшення податкових надходжень для погашення боргу;
- г) перехід від зовнішнього боргу до внутрішнього.

68. Які наслідки можуть бути від зростання витрат на обслуговування державного боргу?

- а) зниження державного боргу;
- б) скорочення витрат на інвестиції в інфраструктуру та соціальні програми;
- в) зниження економічного зростання через високу фінансову залежність;
- г) збільшення виробництва національних товарів.

69. Які інструменти використовуються для управління державним боргом?

- а) зниження податків;
- б) реструктуризація боргу, емісія облігацій, продаж активів;
- в) збільшення соціальних виплат;
- г) державні дотації для приватних підприємств.

70. Які фактори впливають на здатність країни обслуговувати свій борг?

- а) рівень виробничих потужностей;
- б) економічне зростання, рівень державних доходів, відсоткові ставки;

- в) кількість робочих місць в державному секторі;
- г) кількість міжнародних фінансових організацій, що підтримують країну.

71. Які наслідки для країни можуть виникнути при реструктуризації державного боргу?

- а) країна повністю позбавляється боргів;
- б) зміна умов погашення боргу та продовження термінів виплат;
- в) зростання державного боргу через додаткові позики;
- г) скорочення соціальних виплат для громадян.

72. Що є основною причиною надмірного державного боргу?

- а) зменшення державних витрат на інфраструктуру;
- б) високі відсоткові ставки на зовнішні позики;
- в) великі обсяги інвестицій у внутрішній ринок;
- г) зростання державних доходів через вищі податки.

73. Що таке дефолт по державному боргу?

- а) держава повністю погашає всі свої боргові зобов'язання;
- б) держава не може виконати свої зобов'язання по обслуговуванню боргу;
- в) держава збільшує свої позики для рефінансування боргу;
- г) держава погашає борг через емісію нових цінних паперів.

74. Що може бути наслідком реструктуризації боргу для держави?

- а) зниження витрат на обслуговування боргу;
- б) проблеми з кредитною репутацією на міжнародних ринках;
- в) втрата частини державних активів;
- г) зростання соціальних виплат для громадян.

75. Що є основним чинником, який визначає величину державного боргу?

- а) стратегії соціальної політики держави;
- б) рівень доходів і витрат державного бюджету;
- в) вартість енергоресурсів на міжнародному ринку;
- г) кількість іноземних інвестицій у країну.

76. Які з наступних характеристик притаманні зовнішньому боргу?

- а) погашається в національній валюті;
- б) виплачується в іноземній валюті;
- в) немає вимог до термінів погашення;
- г) не має процентних ставок на виплату.

77. Яка з наведених стратегій управління державним боргом найбільш ризикована для економіки?

- а) перерозподіл витрат між програмами на користь зменшення боргу;
- б) рефінансування боргу на вигідних умовах;
- в) емісія додаткових боргових зобов'язань для покриття дефіциту бюджету;
- г) погашення боргу за допомогою міжнародних фінансових організацій.

78. Які економічні наслідки можуть виникнути при тривалому високому рівні державного боргу?

- а) стимулювання внутрішнього виробництва та зростання економіки;
- б) зниження інфляції та стабільність цін;
- в) зростання витрат на обслуговування боргу та можливі проблеми з ліквідністю;
- г) збільшення міжнародних інвестицій у країну.

79. Який орган в Україні має право здійснювати контроль за правильністю витрачання коштів з державного бюджету?

- а) Рахункова палата України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Державна податкова служба України;
- г) Національний банк України.

80. Який принцип фінансування державного бюджету згідно з Бюджетним кодексом України?

- а) цільового фінансування;
- б) плановості;
- в) повноти;
- г) стабільності.

81. Який нормативно-правовий акт є основним для регулювання податкової політики в Україні?

- а) Податковий кодекс України;
- б) Закон України «Про державний бюджет»;
- в) Бюджетний кодекс України;
- г) Закон України «Про публічні фінанси»;

82. Яким чином здійснюється державне регулювання публічних фінансів в Україні?

- а) виключно через монетарну політику;
- б) через створення регулюючих органів для кожного виду публічних фінансів;
- в) за допомогою міждержавних угод і програм;
- г) за допомогою встановлення стандартів державного бюджетування.

83. Що є основною метою застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі?

- а) збільшення обсягу фінансування програм;
- б) підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- в) скорочення витрат на державне управління;
- г) встановлення жорстких обмежень на державні витрати.

84. Що є основною характеристикою програмно-цільового методу в бюджетуванні?

- а) оцінка результативності і ефективності програм за результатами виконання бюджету;
- б) фінансування та контроль поточних витрат;
- в) упорядкування дефіциту бюджету за допомогою кредитів;
- г) збільшення витрат на соціальну сферу з бюджету.

85. Яким чином програмно-цільовий метод покращує прозорість у бюджетному процесі?

- а) встановлення чітких критеріїв для визначення ефективності програм;
- б) міжнародний контроль за витратами державного бюджету;
- в) зниження рівня поточної інфляції в економічній системі;
- г) встановлення норм припустимих витрат на державні послуги.

86. Яка з функцій є основною в рамках програмно-цільового методу?

- а) контроль за виконанням державних програм;
- б) визначення джерел зовнішнього фінансування;
- в) проведення щорічних фінансових аудитів;
- г) планування лише видатків на національну безпеку.

87. Які основні функції державної підтримки місцевих бюджетів?

- а) забезпечення місцевих органів влади кадровими ресурсами;
- б) мобілізація податків на місцевому рівні;
- в) забезпечення фінансування для розвитку соціальних програм та інфраструктури;
- г) оцінка діяльності місцевих органів влади.

88. Що таке дотації? а) Фінансова допомога, надана місцевим бюджетам для компенсації дефіциту;

- б) Фінансова допомога, що надається підприємствам для реалізації інновацій;
- в) Інвестиції у розвиток інфраструктури;
- г) Фінансова допомога для покриття витрат на безпеку.

Правильна відповідь: а)

89. Яка мета фінансової децентралізації в Україні?

- а) перерозподіл фінансових ресурсів між центральними та місцевими органами влади;

- б) перехід до централізованого управління місцевими бюджетами;
- в) збільшення державних витрат на соціальні програми;
- г) залучення міжнародних інвестицій у місцеву економіку.

90. Що є основною проблемою, пов'язаною з державними трансфертами до місцевих бюджетів?

- а) недостатнє фінансування на місцеві проекти;
- б) надлишок коштів для місцевих бюджетів;
- в) відсутність контролю за використанням коштів;
- г) проблеми з залученням інвестицій у місцеву економіку.

91. Як визначається обсяг дотацій, що надаються місцевим бюджетам?

- а) на основі рівня економічного розвитку кожного регіону;
- б) залежно від чисельності населення територіальної громади;
- в) відповідно до доходів центрального бюджету;
- г) залежно від потреби у фінансуванні конкретних програм.

92. Що є основною метою субвенцій для місцевих органів влади?

- а) компенсація дефіциту бюджету місцевої громади;
- б) фінансування конкретних національних проектів на місцевому рівні;
- в) спрощення бюджетного процесу на центральному рівні;
- г) залучення інвестицій у місцеву інфраструктуру.

93. Що описує громадський бюджет?

- а) бюджет, який розподіляється лише на соціальні проекти;
- б) механізм, через який громадяни можуть впливати на розподіл частини бюджетних коштів;
- в) кошти, виділені лише на інфраструктурні проекти;
- г) бюджет, призначений для фінансування національних програм.

94. Які з наведених критеріїв є важливими для відбору проектів у громадському бюджеті?

- а) соціальна значущість, ефективність витрат;
- б) партійна приналежність громадянина;
- в) географічне місцезнаходження поданого проекту;
- г) рівень популярності автора проекту.

95. Яка основна мета запровадження громадського бюджету?

- а) збільшити доходи місцевого бюджету;
- б) підвищити участь громадян у бюджетному процесі;
- в) підвищити рівень податкових надходжень;
- г) знизити витрати державного бюджету.

96. Що з наведеного є перевагою громадського бюджету?

- а) всі проекти фінансуються без участі громадян;
- б) покращення комунікації між органами влади та громадянами;
- в) фінансування здійснюється лише за рахунок міжнародних грантів;
- г) державний контроль над усіма етапами процесу.

97. Який етап є першим при запровадженні громадського бюджету?

- а) визначення переможців голосування;
- б) створення спеціальних комітетів для оцінки проектів;
- в) визначення частки місцевого бюджету для громадського бюджету;
- г) подача проектів громадянами.

98. Які технології можна використовувати для забезпечення прозорості громадського бюджету?

- а) використання паперових голосувань без подальшого моніторингу;
- б) використання електронних платформ для голосування та публікації результатів;
- в) ручне оброблення голосів без відкритого доступу до результатів;
- г) створення спеціальних платформ для чиновників, без участі громадян.

99. Яка роль органів місцевої влади в процесі громадського бюджету?

- а) органи місцевої влади не беруть участь у громадському бюджетуванні;
- б) визначають пріоритети проєктів, організовують голосування та реалізацію;
- в) фінансують проєкти за власний рахунок;
- г) тільки моніторять виконання проєктів.

100. Яка перевага використання електронних платформ для громадського бюджету?

- а) забезпечення прозорості процесу;
- б) зменшення участі громадян у виборі проєктів;
- в) можливість подачі лише інфраструктурних проєктів;
- г) зменшення кількості запропонованих проєктів.

**ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ
«ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ»**

1. У чому сутність публічної економіки та її роль у розвитку країни?
2. Що таке публічні фінанси?
3. Які є функції публічних фінансів?
4. Яка роль державного бюджету у формуванні публічних фінансів? Поясніть процес складання та затвердження бюджету.
5. Яким чином система публічних фондів впливає на фінансову стабільність країни?
6. Які є принципи функціонування податкової системи як частини публічних фінансів?
7. Як система оподаткування впливає на економіку держави?
8. Які основні джерела доходів державного бюджету?
9. Яким чином фінансуються соціальні програми в Україні?
10. Яка роль публічних фінансів у забезпеченні стабільності макроекономічних показників країни?
11. Які функції виконує фінансова система держави для забезпечення сталого розвитку економіки?
12. Охарактеризуйте основні функції публічних фінансів та їх роль у забезпеченні економічного розвитку країни.
13. Як гендерноорієнтований підхід впливає на формування та виконання бюджету?
14. Яка роль місцевих бюджетів у бюджетній системі України?
15. Що таке міжбюджетні трансферти і яку роль вони виконують у забезпеченні фінансової стабільності на різних рівнях влади?
16. Які фактори впливають на прийняття рішень щодо визначення доходів і витрат бюджету в Україні.
17. Які основні стратегії можуть бути застосовані для досягнення бюджетної стабільності та збалансованості бюджету?
18. Які механізми забезпечення місцевого фінансування існують в Україні?
19. Як змінюється бюджетна політика країни в умовах економічної кризи?
20. Що таке бюджетний дефіцит?
21. Як міжнародні фінансові організації впливають на систему публічних фінансів України?
22. Що таке публічні видатки? Як вони відрізняються від приватних витрат?
23. Які основні функції публічних видатків у фінансовій системі держави?
24. Як структуруються публічні видатки в державному бюджеті? Назвіть основні категорії.
25. Що таке поточні та капітальні публічні видатки? Наведіть приклади кожної категорії.
26. Як публічні видатки сприяють досягненню соціальних та економічних цілей держави?
27. Як публічні видатки впливають на розвиток соціальної інфраструктури (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист)?
28. Які фактори впливають на розподіл публічних видатків у країні?
29. Як змінюється структура публічних видатків під час економічних криз або в умовах політичних реформ?
30. Охарактеризуйте роль публічних видатків у забезпеченні національної безпеки та оборони.
31. Які основні напрямки фінансування публічних видатків у сфері економічного розвитку та інфраструктури?
32. Як публічні видатки можуть впливати на макроекономічні показники, такі як інфляція та безробіття?
33. Які проблеми виникають при фінансуванні публічних видатків у країнах з різним рівнем економічного розвитку?
34. Охарактеризуйте роль публічних видатків у забезпеченні сталого розвитку та екологічної безпеки.
35. Як здійснюється контроль за ефективністю публічних видатків у різних країнах?

36. Які сучасні тенденції спостерігаються в управлінні публічними видатками в умовах глобалізації та цифровізації?
37. Що таке державний борг?
38. Які відмінності між внутрішнім і зовнішнім державним боргом?
39. Що таке короткостроковий і довгостроковий державний борг?
40. Які основні причини накопичення державного боргу?
41. Як дефіцит бюджету впливає на рівень боргу?
42. Які наслідки можуть виникнути для держави при надмірному державному боргу?
43. Як економічні кризи можуть спричинити зростання державного боргу?
44. Які інструменти використовуються для управління державним боргом?
45. Які є основні стратегії управління державним боргом?
46. Яким чином надмірне зростання державного боргу може вплинути на фінансову незалежність держави?
47. Як країни можуть реструктуризувати свій борг у разі фінансових труднощів?
48. Які економічні наслідки можуть виникнути від високих витрат на обслуговування державного боргу?
49. Як міжнародні фінансові організації впливають на обслуговування державного боргу?
50. Що таке дефолт по державному боргу і які наслідки він може мати для країни?
51. Як правильно оцінити стійкість держави до великих боргових зобов'язань?
52. Яким чином державний борг впливає на соціальні програми та економічну стабільність країни?
53. Які основні положення Конституції України регулюють управління публічними фінансами?
54. Як Конституція України визначає права та обов'язки держави в сфері оподаткування?
55. Які основні принципи бюджетного процесу він визначає Бюджетний кодекс?
56. Як Податковий кодекс України регулює систему оподаткування?
57. Які основні принципи формування та виконання державного бюджету України визначаються Бюджетним кодексом України?
58. Які етапи складають бюджетний процес в Україні? Хто бере участь у його формуванні та контролі?
59. Які органи здійснюють контроль за використанням публічних фінансів в Україні?
60. Як здійснюється фінансовий аудит державного бюджету?
61. Які основні проблеми існують в нормативно-правовій базі управління публічними фінансами в Україні?
62. Як корупційні ризики впливають на ефективність управління публічними фінансами в Україні?
63. Як досвід країн Європейського Союзу може бути застосований в Україні для покращення управління публічними фінансами?
64. Які міжнародні організації (здійснюють вплив на бюджетну та податкову політику України?
65. Які податки є основними для державного бюджету України?
66. Як податкові пільги впливають на надходження до бюджету та економічний розвиток?
67. Як визначаються пріоритети при формуванні державного бюджету?
68. Яким чином бюджетна система України забезпечує фінансування соціальних, економічних та інфраструктурних програм?
69. Які джерела фінансування доступні місцевим органам влади?
70. Як відбувається взаємодія між центральним урядом та місцевими бюджетами у процесі бюджетного планування?
71. Які антикорупційні ініціативи та механізми існують в Україні для боротьби з корупцією в сфері публічних фінансів?
72. Які технології можуть бути використані для забезпечення прозорості та підзвітності у використанні публічних коштів?

73. Як бухгалтерський облік та фінансова звітність забезпечують ефективність управління публічними фінансами в Україні?
74. Яка роль міжнародних стандартів фінансової звітності в управлінні публічними фінансами України?
75. Що таке програмно-цільовий метод і в чому його основна суть?
76. Які основні принципи програмно-цільового методу в бюджетному процесі?
77. Як програмно-цільовий метод відрізняється від традиційного методу бюджетування?
78. Які складові частини включає в себе програмно-цільовий метод?
79. Які переваги дає використання програмно-цільового методу в управлінні публічними фінансами?
80. Як програмно-цільовий метод допомагає забезпечити ефективне використання бюджетних ресурсів?
81. Що таке програмні цілі, і як вони визначаються в рамках програмно-цільового методу?
82. Як здійснюється оцінка результативності та ефективності програм, фінансованих за допомогою програмно-цільового методу?
83. Які проблеми можуть виникнути при впровадженні програмно-цільового методу в Україні?
84. Як програмно-цільовий метод впливає на бюджетування на рівні місцевих органів влади?
85. Які основні етапи застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі?
86. Як визначається ефективність програм, що фінансуються за допомогою програмно-цільового методу?
87. Яким чином програмно-цільовий метод підтримує прозорість і підзвітність в управлінні публічними фінансами?
88. Які основні функції виконують місцеві органи влади у фінансовій сфері?
89. Які механізми існують для передачі коштів до місцевих бюджетів?
90. Які види трансфертів з державного бюджету отримують місцеві бюджети та на яких умовах?
91. Як визначається обсяг коштів, що передаються від центрального бюджету до місцевих?
92. Як аналізувати ефективність використання державної підтримки місцевими органами влади?
93. Що таке громадський бюджет і яка його роль у демократичному процесі управління?
94. Як громадський бюджет сприяє підвищенню участі громадян у прийнятті рішень та зміцненню партисипативної демократії?
95. Які переваги та виклики для демократичного розвитку має впровадження громадського бюджету на місцевому рівні?
96. Як відбувається процес запровадження громадського бюджету в Україні та інших країнах?
97. Які етапи включає механізм запровадження громадського бюджету? Опишіть основні етапи: від ініціативи до реалізації проєктів.
98. Як місцеві органи влади організовують взаємодію з громадянами при реалізації громадського бюджету?
99. Як визначаються пріоритети для фінансування в рамках громадського бюджету?
100. Які критерії використовуються для оцінки запропонованих проєктів та визначення їхньої важливості для розвитку місцевої громади?

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

1. Вовк О., Іванець Д. Теоретичні засади управління економічним розвитком підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-37>
2. Возняк Г.В. Підприємницькі активи територіальних громад: теоретико-концептуальні аспекти управління. *Регіональна економіка*. 2022. №1(103). С. 5-13. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-1>.
3. Врядування та децентралізація. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/GOVERNANCE%20AND%20DECENTRALIZATION_UKR.pdf
4. Гесць В.М., Гриценко А.А., Яременко О.Л. та ін. Комплементарність інформаційно-цифрових і соціально-економічних перетворень як умова стабільного розвитку суспільства: монографія / за ред. А.А. Гриценка. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2021. 399 с.
5. Гой Н.В. Економіка публічного сектору: методичні рекомендації для проведення занять. Івано-Франківськ, 2022. 84 с.
6. Голинська О.В. Механізми державного управління бюджетами через інструменти програмно-цільового методу: монографія. Одеса: ВМВ, 2013. 272 с.
7. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка України: навч. посіб. Львів: Львівський нац. університет ім. Івана Франка, 2020. 470 с.
8. Гриценко А.А., Білорус О.Г., Єфименко Т.І. та ін. Формування інституційної архітектури інформаційно-мережевої економіки: колективна монографія / за ред. А.А. Гриценка. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2021. 735 с.
9. Донос Д. Плоский К. Упровадження та вдосконалення Громадського бюджету: практичні рекомендації. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/485/Public_Budget_2019.pdf
10. Економіка публічного сектору: навч. посіб. / В.П. Яковчук, Л.І. Симоненко, В.А. Довженко, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук та ін./ за заг. ред. В.П. Яковчук. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 496 с.
11. Економіка: теорія і практика: підручник / Галушка З.І., Поченчук Г.М. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
12. Економічна теорія: навч. посібник для студентів спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність / За ред. С.І. Архієреєва. Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 230 с.
13. Жук О.І., Гой Н.В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. *Підприємництво і торгівля*. 2022. Вип. 33. С. 44-48.
14. Карлін М. І. Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки держави: навч. посіб. Київ: Кондор, 2020. 416 с.
15. Кібік О., Котлубай В., Белоус К., Корнілова О., Калмикова Н., Кузнецова Л. Розробка та реалізація стратегічних рішень в умовах змін: навчальний посібник. Одеса: Електронне видання. 2024. 216 с.
16. Кібік О., Котлубай В., Корнілова О.В., Добровольська В.В., Калмикова Н. Стратегічний менеджмент. Антикризове управління: практикум [Електронне видання]; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одесі: Фенікс, 2024. 106 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.28717>
17. Кібік О.М., Корнілова О.В., Кузнецова Л.В. Відповідальність економічних агентів у процесі забезпечення сталого розвитку цифрового суспільства. Журнал «Наукові інновації та передові технології» (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2024. № 9(37). С. 197-208. <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/14703/14773>
18. Кібік О.М., Котлубай В.О., Хаймінова Ю.В., Редіна Є.В. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.

19. Кібік О.М., Редіна Є.В., Хаймінова Ю.В., Котлубай В.О., Примаченко І.Ф., Калмикова Н.Ю. Макроекономіка. Мікроекономіка: практикум. Одеса, 2020. 76 с.
20. Кібік О.М., Хаймінова Ю.В., Мельник В.І. Вплив інфраструктури ринку на реалізацію стратегії розвитку Причорноморського регіону. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: зб. наук. праць*, 2020. № 4 (73). С. 55-66. <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2020-4-55-66>.
21. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Асоціація міст України. Київ: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 396 с.
22. Кобилянська А.В. Концептуалізація дискурсу глобального економічного врядування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. Вип. 23. Частина 1, 2017. С. 15-18.
23. Крилова О. Участь громадськості у формуванні бюджетів в Україні: поточна практика та рекомендації щодо її розширення. Аналітичний звіт № 3. Київ, 2006. 72 с.
24. Кудріна О.Ю., Омеляненко В.А., Омеляненко О.М. Стратегічні аспекти вироблення інноваційної політики в контексті сталого розвитку та безпеки країни. *Ефективна економіка*. Дніпровський державний аграрно-економічний університет. Дніпро : вид-во ТОВ «ДКС Центр». 2020. Вип. 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8413>
25. Кузьома В. Теоретико-методичне забезпечення державного регулювання впровадження моделей циркулярної економіки на мікрорівні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-25>
26. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Булавка О. Г. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2020. 60 с.
27. Макаренко М.І. Макроекономіка: підручник 2-ге вид., переробл. Суми: Сумський державний університет, 2021. 307 с.
28. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів / за заг. ред. О.В. Голинської, А.О. Матвієнко. Київ : Фонд «Східна Європа», 2017. 74 с.
29. Набока Р.Ю. Механізми державного регулювання формування та розвитку циркулярної економіки. Автореф. дис на здобуття наук ступеня канд наук. 25.00.02 – механізми державного управління. Харків, 2021. 22 с.
30. Національна економіка: навчальний посібник (у рисунках, схемах і таблицях) / О.І. Котикова, О.А. Горобченко, Т.Г. Олійник, І.Г. Крилова, І.О. Мельник, О. А. Купчишина. Миколаїв: Іліон. 2020. 196 с.
31. Національна транзитивна економічна система: розвиток ринкових відносин та економічна політика: монографія / О.А. Артеменко, О.Г. Бакланова, М.І. Зверяков [та ін.] / за заг. ред. М.І. Зверякова. Херсон: Гельветика, 2020. 224 с.
32. Нестерова К.С., Куровська І.А. Проблеми та інструменти державної організаційно-економічної підтримки розвитку циркулярної економіки. *Економіка АПК*. 2021. № 5. С. 57–62.
33. Нікіфоров П., Грешко Р., Легкоступ І. Теорія публічних фінансів. Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича. 2022. 280 с.
34. Партисипативний бюджет (Громадський бюджет). Світова практика. URL: <https://gromada.vmr.gov.ua/ContentLibrary/2e3c938e-08a8-49cd-a7e4-ee0896585bba/8/2019%20%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%83%20%D0%91%D0%93%D0%86.pdf>
35. Піщуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти: доповідь. Київ. Жовтень 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
36. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д.е.н., проф. М.І. Карліна. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

37. Ситник Й.С., Бойківська Г.М., Гончар С.Й. Національна економіка: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 320 с.
38. Сімахова А.О., Юрчук К.Ю. Оцінка впливу діяльності ТНК на країни, що розвиваються. *Економіка, управління та адміністрування*. № 3 (109). 2024. С. 48-53.
39. Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О. та ін. Цифровий вимір інноваційно-інформаційної економіки: монографія. Дніпро: ПМП «Економіка», 2021. 448 с.
40. Тарасенко А. В., Підзameцький А. В., Суховецький В. К. Розвиток платіжної інфраструктури в умовах сучасних викликів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2024. № 2(38). С. 253-267.
41. Федорчак О., Пилипенко В., Бунік М., Блинда Ю. Вплив електронного врядування на економічний розвиток України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. Том 5. № 58 (2024). URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4494>
42. Фінагіна О.В., Бітюк І.М., Коміренко В.І. Національні економічні інтереси розвитку українського сектору малого та середнього бізнесу: політика євроінтеграції та цільові технології hr-менеджменту. Сучасні тенденції сталого розвитку: теорія, методологія, практика: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Т.В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2022. 347 с.
43. Фінанси публічного сектору: українські реалії та світовий досвід: навчальний посібник / Н.Д. Маслій, М.А. Дем'янчук. Одеса: Астропринт, 2022. 384 с.
44. Чандрян Н. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства. Київ: Наш Фор-мат, 2020. 288 с.
45. Al-Refai M.S. The impact of e-government on economic growth in GCC countries. *International Review*. 2020, С. 1-2,18-26.
46. Bibas R., Chateau J., Lanzi E. Policy scenarios for a transition to a more resource efficient and circular economy. OECD Environment Working Papers. 2021. №. 169 URL: <https://doi.org/10.1787/c1f3c8d0-en>
47. Dergach A., Kibik O., Skrypnyk S., Antokniv-Skolozdra O., Yampolska L., Vlasenko U. Formation of a favorable investment climate (Britain after Brexit and others). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary research*. 2021. 11/02-XXII. P. 107-111.URL: <http://www.magnanimitas.cz/11-02-xxii>.
48. Harkava V., Kibik O., Tytok V., Klim N., Cervinskaya L., Voit S. Economic security of the country for stable development. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary research*. 2021. 11/02-XXII. P. 138-142. URL: <http://www.magnanimitas.cz/11-02-xxii>
49. Kibik O., Slobodianiuk O., Kotlubai V., Nesterova K., Prymachenko I., Kornilova O. Financial Strategy of Economic Entities in the Conditions of Transforming Economic Systems. *Economic Affairs*. 2023. № 68. P. 107-114. URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n1sm.pdf>
50. Kibik O., Taran-Lala O., Saienko V., Metil T., Umanets T., & Maksymchuk I. Strategic Vectors for Enterprise Development in the Context of the Digitalization of the Economy. *Postmodern Openings*. 2022. №13(2). P. 384-395. URL: <https://doi.org/10.18662/po/13.2/460>.
51. Kibik O., Kotlubai V., Slobodianiuk M., Kornuta L., Kornilova O., Prymachenko I. Management of Changes in the Process of Safe Development of Economic Agents. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. №. 04s, P. 803-813. (Scopus). URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4sn.pdf>.
52. Pankova L., Uzbek D., Panchenko Y., Samoilenko A. & Privarnikova I. Impact of digitalization on the protection and implementation of the national economic interests. *Cuestiones Políticas*. 2022. № 40(74). P. 815–829. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.45>
53. Slatvinska V., Kibik O., Oneshko S., Fesakhe S. The experience of EU countries towards the development of infrastructure and logistics hubs. *REVISTA DE LA UNIVERSIDAD DEL ZULIA*. 3ª época. Año 13. № 36/ 2022. P. 373-387. <http://dx.doi.org/10.46925/rdluz.36.24>.

54. Strapchuk S. Mechanism for ensuring sustainable development of agricultural enterprises on the basis of circular economy. *Economic Analysis*. 2020. № 30(2). P. 33–40. URL: <http://dx.doi.org/10.35774/econa2020.02.033>.

55. The Global Risks Report 2021. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf

56. Tymchenko M. Development of the “Diia” service in war conditions. New possibilities of public administration. *Public Administration and Regional Development*. 2022. № 17. P. 834–866.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Ольга Миколаївна КІБІК
Олеся Володимирівна КОРНІЛОВА
Вячеслав Олексійович КОТЛУБАЙ

**ЕКОНОМІКА ТА ВРЯДУВАННЯ.
ПУБЛІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ**

Навчально-методичний посібник

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 7,14.
Зам. № 2509-04.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net